

פנינים לשבת

ממעייני היהדות

פרשת "וירא"

ט"ו מרחשון תשע"ד, (19/10/2013)

מוקדש לע.ג. בתנו היקרה
אודליה פינקלר ע"ה

בת זהבה ושמעון תורג'מן יבדלא"ו
 נלב"ע ביום שלישי כ"ו סיון תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

ליקט וערך:
 שמעון תורג'מן

ירושלים	תל אביב	חיפה	באר-שבע	חשפונאים
17:28	17:43	17:33	17:43	17:45
18:38	18:40	18:39	18:41	18:40

כניסת שבת

יציאת השבת

תוכן עניינים

<u>מס'</u>	<u>הנושא</u>	<u>עמ'</u>
1 .	פרשת וירא – על הפרשה	2
2 .	לקח טוב מהפרשה	10
3 .	דברי חכמה מחכמינו על הפרשה	23
4 .	בין אדם לחברו	77
5 .	במעגל השנה היהודית, מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית	79
6 .	סיפור ופתגם – עם מוסר השכל	96
7 .	החיים הבריאים	103
8 .	אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה לפני שנים	108
9 .	המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה	114
10 .	רשימת פרסומי גמ"ח תורג'מן בנושא מעגל השנה ובנושא מעגל החיים של היהודי לכניסה או להסרה מרשימת התפוצה , נא לפנות לדוא"ל: h-tourjy@smile.net.il	בכריכה האחורית

על הפרשה . 1

1.1 . נתונים על הפרשה

פרשת וירא היא הפרשה הרביעית בספר בראשית הפרשה מתחילה בפרק י"ח פסוק א' ומסתיימת בפרק כ"ב פסוק כ"ד שם הפרשה היא המילה הראשונה בה פותחת הפרשה : "וירא אליו ה' " בפרשה זו יש 147 פסוקים

נתונים סטטיסטיים – מספריים על פרשת וירא											
מצוות לא תעשה	מצוות עשה	סה"כ מצוות	סה"כ אותיות	סה"כ מילים	סה"כ פסוקים	סה"כ פרקים	סה"כ שורות בס"ת	ומסתיימת ב-		הפרשה מתחילה ב-	
								פסוק	פרק	פסוק	פרק
0	0	0	7,862	2,085	147	5	252	פסוק	פרק	פסוק	פרק
								כ"ד	כ"ב	א'	י"ח
0	0	0	7	6	7	3	1	דירוג פרשת וירא בפרשות חומש בראשית			
35	35	39	2	2	7	3	5	דירוג פרשת וירא בפרשות חמישה חומשי תורה			

1.2 . ההפטרה

ההפטרה לשבת זו היא "ואשה אחת מנשי בני הנביאים" מספר מלכים ב' פרק ד' פסוקים א - ל"ז הספרדים מסיימים בפסוק כ"ג בהפטרה מסופר, בין השאר, על ההבטחה שהבטיח אלישע הנביא לאישה השונמית על הבן שיוולד לה. כמו בפרשתנו בה מובטח לאברהם ושרה כי יוולד להם בן.

1.3. תוכן הפרשה

א. ביקור שלושת המלאכים בבית אברהם

הפרשה נפתחת בסיפור ביקור שלושת המלאכים בבית אברהם. שלושה מלאכים באים אל אברהם ומבשרים לו כי עתיד להיוולד לו בקרוב בן. שרה, ששומעת את הדברים, צוחקת, וה' גוער בה: "למה זה צחקה שרה... הייפלא מה' דבר?".

ב. החרבת סדום ועמורה

המלאכים עוזבים את אברהם והולכים לסדום, כדי להחריב אותה וכדי להציל את לוט ומשפחתו. ה' מספר לאברהם על כוונתו להפוך את הערים, ואברהם מנהל דו-שיח ארוך עם ה' במטרה להציל את הערים, אך לשווא. המלאכים באים לסדום ומתארחים בביתו של לוט. באמצע הלילה דורשים אנשי העיר מלוט שיוציא אליהם את האורחים "ונדעה אותם". לוט מסרב, והמלאכים לוקחים אותו ואת משפחתו ועוזבים את העיר. ה' הופך את סדום והערים שלידה וממטיר עליהן גופרית ואש מהשמים. לוט נמלט אל העיר צוער, אולם אשתו שהביטה אחורה הופכת לנציב מלח.

ג. בנות לוט מולידות מאביהן

לוט עוזב את צוער ושוהה במערה עם שתי בנותיו. הן מצדן בטוחות שלא נשאר איש בעולם שיוכלו להוליד ממנו ילד, ולכן הן משכרות את אביהן ומולידות ממנו ילדים, שמהם יצאו העמים עמון ומואב.

ד. אברהם עובר לגור בעיר גרר

אברהם עובר לגור בעיר גרר, שם נלקחת שרה לבית המלך אבימלך. ה' בא לאבימלך בחלום ומצווה עליו להחזיר את שרה לאברהם. אבימלך נוזף באברהם על שטען ששרה היא אחותו.

ה. לשרה ואברהם נולד בן – יצחק

שרה מולידה בן, ואברהם מל אותו וקורא לו יצחק.

ו. הגר וישמעאל מגורשים מבית אברהם

לפי דרישתה של שרה ובהסכמת ה', מגרש אברהם את הגר וישמעאל למדבר. הגר תועה במדבר וישמעאל קרוב למות, ואז נגלה אליה מלאך ה', מראה לה באר מים ומבטיח לה כי ישמעאל יהיה לגוי גדול.

ז. אברהם ואבימלך כורתים ברית

אברהם ואבימלך כורתים ברית, ואברהם משתקע בבאר שבע.

ח. עקדת יצחק:

בסוף הפרשה מסופר על עקדת יצחק: ה' מצווה את אברהם להעלות את בנו לעולה. אברהם לוקח את יצחק והולך לארץ המוריה, שם מראה לו ה' את המקום שבו יבנה את המזבח. אברהם עוקד את יצחק ומניף את המאכלת על בנו, ואז עוצר בעדו מלאך ה' ומורה לו "אל תשלח ידך אל הנער... עתה ידעתי כי ירא אלוהים אתה". אברהם מבחין באיל הנאחז בסבך ומעלה אותו לעולה במקום יצחק, וה' מבטיח לו שוב ריבוי זרע ואת ירושת ארץ ישראל. אברהם ויצחק חוזרים לבאר שבע, ושם מתבשר אברהם על הילדים שנולדו לנחור אחיו, בהם בתואל אבי רבקה.

1.4. תקציר מהנושאים בהם עוסקת פרשת וירא

א. אברהם אבינו היה כידוע ממקיימי מצוות הכנסת אורחים הידוע ביותר בהיסטוריה. חשיבות רבה נתן אברהם לנושא זה ולפי המדרש האהל של אברהם היה פתוח מכל ארבעת צדדיו על מנת שאברהם לא יפסס אף אורח שנמצא באיזור. היות ואברהם היה לאחר ביצוע ברית המילה ולא הרגיש טוב, אירגן הקב"ה יום חמסין שבו אין אנשים רבים בחוץ כדי לא להטריח את אברהם כמו שנאמר "והוא ישב פתח האהל, פחם היים" ואולם הקב"ה ראה שאברהם מצטער על כך שאין ביכולתו לקיים את מצוות הכנסת אורחים שלח לאברהם שלושה מלאכים. אברהם התלהב ורץ לקראתם והציע להם אוכל ושתייה וכן מקום מנוחה. היות ואברהם חשב שאנשים אלו הינם ערבים אשר נוהגים לקדש את אבק רגליהם הציע להם בתחילה לרחוץ את הרגליים (על מנת לא להכניס עבודה זרה לביתו) ואחר כך הציע להם לאכול "יקח נא מעט מים, ורחצו רגליכם, והשענו, תחת העץ. ואקחה פת לחם וסעדו לפנים, אחר תעברו".

ב. לאחר שקיבל את הסכמתם (וכי היתה להם ברירה לאחר הלחץ הפיזי המתון שאברהם הפעיל עליהם) החל אברהם לנצח על הכנת "ארוחת השחיתות". אברהם מסר לשרה אשתו את המתכון לעשיית עוגות (הבסיס הקדום לספרי הבישול) "וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֱלֹהִים, אֶל שָׂרָה; וַיֹּאמֶר, מִהָרִי שְׁלֹשׁ סָאִים קֶמַח סֵלֶת לוֹשִׁי, וְעֲשֵׂי עֲגוֹת. בְּנוֹסֶף, דָּאג אַבְרָהָם לַחֲנֹךְ אֶת בְּנֵי יִשְׁמַעֵאל בְּמִצְוֵה זֶה וְגַם נָתַן דּוּגְמָא אִישִׁית שְׁנֵאמַר "וְאֵל הַבֶּקֶר, רֵץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן בְּקָר רֶדֶד וְטוֹב, וַיִּתֵּן אֶל הַנְּעָר (יִשְׁמַעֵאל), וַיִּמְהַר, לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ" (בימינו אנו נראה שבני דודינו הישמעאלים אימצו מנהג זה בצורה טובה יותר מאחינו היהודים)

ג. לאחר שסיימו את ארוחתם שאלו את אברהם היכן שרה ואברהם אמר להם שהיא באהל. כעת הבטיחו המלאכים (האורחים) לאברהם שבעוד שנה יולד להם בן. שרה צותתה להם וצחקה בליבה כיצד יתכן שלה שהיא בת 90 שנה ובעלה אברהם בן 100 יהיה ילד. "וַתִּצְחַק שָׂרָה, בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי בְלָתִי הֵיטָה לִּי עֲדָנָה, וְאֲדַנִּי זָקֵן" הקב"ה פונה לאברהם ושואל אותו מדוע צחקה שרה ומודיע לו שבדיוק בעוד שנה יהיה להם בן. שרה הכחישה שצחקה היות ופחדה להודות בכך "וַתִּבְכֶּחֶשׂ שָׂרָה לֵאמֹר לֹא צָחַקְתִּי, כִּי יִרְאֶה".

ד. שני המלאכים נפרדים מאברהם. והיכן היה השלישי? ללמדינו שגם מלאך, ובוודאי בן אנוש עושה מלאכה אחת ולכן המלאך שבישר לשרה על הולדת בנו סיים את תפקידו. הקב"ה מחליט לשתף את אברהם במה שהולך להיות ומסביר לו שהוא הולך להשמיד את ערי סדום ועמורה (איזור ים המלח) והסיבה היא שאנשי סדום ועמורה ביצעו מעשים חמורים ולא הקפידו בכל הקשור למצוות שבין אדם לחבירו. המושג "מעשה סדום" נלקח מחבורת אנשים זו, כמו כן אנו מכנים בשם "סדום ועמורה" למקום אשר רבים בו מעשים מגונים, פריצות גילויי עריות ושאר מעשים זוועתיים נוספים. בנוסף מספר הקב"ה שהוא בדק וחקר האם אמת הדבר "וַיֹּאמֶר ה', וְעַקְתָּ סֹדֶם וְעַמֹּרָה כִּי רַבָּה, וְחַטָּאתָם כִּי כְבֹדָה, מְאֹד. אֲרִדָּה נָא וְאֶרְאֶה, הַכְּצַעְקָתָה" (מכאן לומדים שחובה על השופטים העוסקים בדיני נפשות לחקור היטב "ולרדת לשטח" כדי לבדוק את העובדות).

ה. אברהם, שכל נושא השמדת סדום קשה לו שואל את הקב"ה במידה וימצאו 50 צדיקים בערי סדום האם הקב"ה ישמיד אותם. בתשובה עונה לו הקב"ה שלא "וַיֹּאמֶר ה', אִם אֶמְצָא בְּסֹדֶם חֲמִשִּׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׂאתִי (סלחתי) לְכָל הַמָּקוֹם, בְּעִבּוּרָם" וכאן אברהם נכנס למשא ומתן עם הקב"ה לגבי כמות הצדיקים שימצאו האם הקב"ה יחריב במידה וימצאו 45 צדיקים,

40,,, עד ל-10 צדיקים ובכל פעם ענה לו הקב"ה שלא ישמיד לאחר שקיבל תשובה לגבי 10 צדיקים " וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחֲת, בְּעִבּוֹר הָעֲשָׂרָה" הפסיק אברהם לבקש.

1. שני המלאכים מגיעים לסדום ופוגשים שם את לוט שישב בשער העיר היכן שהשופטים ישבו. היות וגדל בביתו של אברהם מספר שנים הקפיד גם הוא על הכנסת אורחים (לא היו הרבה כאלה) ומזמינם לביתו ומציע להם אוכל ושתייה ולינה ורק אחר כך אומר להם לרחוץ את רגליהם (בניגוד לסדר הדברים אצל אברהם) "סורו נא אל בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם" והסיבה שבמידה ואנשי סדום יבואו בטענות אליו על כך שמזמין אורחים אליו יגיד להם לוט שרק עכשיו הגיעו וההוכחה שהאבק עדיין על רגליהם. המלאכים מסרבים ואומרים שהם יסתדרו וישנו ברחוב ואולם לוט לא מוותר להם ומפציר בהם ומכין להם ארוחה דשנה "וַיֹּאמְרוּ לֹא, כִּי בְּרָחוּב נָלִין. וַיִּפְצַר בָּם מְאֹד וַיִּסְרוּ אֵלָיו, וַיָּבֹאוּ אֶל בֵּיתוֹ; וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתֶּה, וּמִצֹּת אָפֶה וַיֹּאכְלוּ".

2. מספר שניות אחרי שהמלאכים מגיעים לביתו של סדום וכל אנשי העיר צרו על ביתו וביקשו שימסור אותם להם כדי שיתעללו בהם "טָרַם, וַיִּשְׁכְּבוּ, וְאֲנָשֵׁי הָעִיר אֲנָשֵׁי סֹדָם נֹסְבוּ עַל הַבַּיִת, מִנְעֵר וְעַד זֶקֶן, כָּל הָעָם, מִקְּצָה. וַיִּקְרְאוּ אֶל לוֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ, אֵיךְ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר בָּאוּ אֵלֶיךָ הַלַּיְלָה, הוֹצִיָּאם אֵלֵינוּ, וְנִדְעָה אֲתָם" זהו מקור לביטוי "מעשה סדום". לוט מסרב ואפילו מציע את בנותיו בתמורה ואולם אנשי סדום מסרבים ומנסים לפרוץ לבית. בתגובה המלאכים מכניסים את לוט הביתה ומכים את אנשי סדום בעיוורון. המלאכים מעדכנים לוט בתוכניתו של הקב"ה ומבקשים שיודיע לשאר משפחתו ואולם הם מזלזלים בו ולא מאמינים. "וַיֵּצֵא לוֹט וַיְדַבֵּר אֶל חֲתָנָיו לִקְחֵי בָנְתָיו, וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה, כִּי מִשְׁחִית ה', אֶת הָעִיר; וַיְהִי כַּמְצַחֵק, בְּעֵינֵי חֲתָנָיו".

3. עם עלות השחר המלאכים מזרזים את לוט, אשתו ושתי בנותיו להימלט ומזהירים אותם שלא יסתובבו לאחור כאשר הקב"ה משמיד את ערי סדום. לוט מבקש הארכת זמן על מנת שיוכל להרחיק מסדום ורק לאחר שלוט הגיע להרים הקב"ה המטיר על סדום ועמורה אש וגופרית והפך את כל הערים האלה "וַה', הַמְטִיר עַל סֹדָם וְעַל עַמּוֹרָה גִּפְרִית וְאֵשׁ מֵאֵת ה', מִן הַשָּׁמַיִם. וַיַּהַפֵּךְ אֶת הָעָרִים הָאֵל, וְאֶת כָּל הַבְּכָר, וְאֶת כָּל יִשְׁבֵי הָעָרִים, וְצִמַּח הָאֲדָמָה". (את התוצאה אנו רואים היום בים המלח או כפי שנקרא ים המוות שבו אין צמחייה ואין חיים ואולם יש הרבה גופרית ואשלגן לרווחתם של מפעלי ים המלח המתפרנסים מכך). סקרנותה של אשת לוט גברה עליה

ובניגוד להנחיה המפורשת שלא להסתובב אחורה היא כן הסתובבה ומייד
נהפכה לנציב מלח "וַתַּבֵּט אֶשְׁתּוֹ, מֵאַחֲרָיו וַתֵּהִי, נָצִיב מֶלֶח" לכל מי שנוסע
בכביש ים המלח מצפון לדרום בחלק הצפוני של הר סדום קרוב לכביש ניתן
להבחין בסלע בעל צורה מיוחדת חברי ההגנה לטבע "הדביקו" לסלע זה את
השם "אשת לוט" היות ומזכירה לנו את הסיפור המקראי.

ט. לוט ברח יחד עם בנותיו למערה ובנותיו חשבו שכל היקום הושמד. היות ורצו
להמשיך את קיום המין האנושי הם השקו ביין את לוט (סיממו אותו) ושכבו
עימו ונכנסו להריון ונולדו להם שני ילדים עמון ומואב.

אברהם נודד דרומה לצפון מערב הנגב ומגיע לתחום ממלכתו של אבימלך
ושוב חוזר אברהם ומציג את שרה כאחותו ולא כאשתו. שרה שכידוע היתה
יפה מאד נלקחת לביתו של המלך אבימלך "וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם אֶל שָׂרָה אֶשְׁתּוֹ,
אָחֹתִי הִיא וַיִּשְׁלַח, אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ גְּרָר, וַיִּקַּח, אֶת-שָׂרָה". ואולם באמצע
הלילה הקב"ה מופיע לאבימלך בחלום ומזהיר אותו שלא יתקרב לשרה היות
והיא אשה נשואה. אגב הביטוי הידוע "מת עליך" נלקח מדבריו של הקב"ה
לאבימלך "וַיִּבֹא אֱלֹהִים אֶל אֲבִימֶלֶךְ, בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה; וַיֹּאמֶר לוֹ, הֲנָךְ מֵת עַל
הָאִשָּׁה אֲשֶׁר לָקַחְתָּ, וְהִיא, בְּעֵלְתָּ בְּעַל". אבימלך מתנצל ומסביר שחשב
ששרה היא אחותו של אברהם והוא לקח את שרה בתום לב "בְּתֵם לִבִּי
וּבְנִקְיִן כְּפִי, עָשִׂיתִי זֹאת". למחרת בבוקר אבימלך קורא לאברהם ונוזף בו על
האירוע. בסופו של המפגש אבימלך מציע לאברהם להשתכן בארצו וכן נותן
לו סכום כסף נכבד. "וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ, הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ בְּטוֹב בְּעֵינַיִךְ, שֵׁב.
וְלִשְׂרָה אָמַר, הִנֵּה נָתַתִּי אֵלַיךְ כֶּסֶף לְאַחִידָךְ".

יא. עברה שנה ואכן שרה יולדת בן לאברהם בדיוק כמו שה' הבטיח. לאחר
שמונה ימים מזמין אברהם את כל הסביבה לטכס ברית המילה וקורא לבנו
בשם יצחק. (על שם צחוקה של שרה) על מנת שהנשמות הטובות לא ירכלו
ויגידו שיצחק הוא ילד שאברהם ושרה אספו ברחוב הניקה שרה את יצחק
ובנוסף אומר המדרש שפרצופו של יצחק היה דומה לפרצופו של אברהם
(מכאן המנהג הידוע של כל הדודות בזמן ברית המילה להודיע למי הבן
דומה)

יב. לאחר שיצחק גדל הבחינה שרה שהחברות שלו עם ישמעאל אחיו לא טובה
ולכן דורשת מאברהם לגרש את הגר וישמעאל. אברהם מהסס ואולם הקב"ה
מורה שהוא חייב להקשיב לאשתו היות והעתיד של משפחתו טמון ביצחק.

"כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלַיךָ שָׂרָה, שָׁמַע בְּקֹלָהּ כִּי בִיּוֹצֵחַק, יִקְרָא לָךְ זֶרַע" (מכאן גם לומדים שחובה על הגברים לשמוע בקול נשותיהם) בבוקר שלמחרת אברהם מצייד את הגר בשתיה ושולח אותה חזרה לכיוון מצרים (שם נולדה הגר, לפי המדרש הגר היתה ביתו של פרעה). הגר טעתה בניווט "וַתֵּלֶךְ וַתִּתְּנֵהוּ, בְּמִדְבַּר פְּאֵר שָׁבַע" ובנוסף נגמרו לה המים לכן הניחה את בנה מתחת אחר השיחים והתישבה רחוק ממנו והחלה לבכות. "וַיִּכְלוּ הַמַּיִם, מִן הַחֲמָת; וַתִּשְׁלַךְ אֶת הַיֶּלֶד, תַּחַת אֶחָד הַשִּׁיחַם. וַתֵּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לָהּ מִנְּגֵד, הַרְחֵק מִמַּטְחֵי קֶשֶׁת, כִּי אָמְרָה, אֵל אֶרְאֶה בְּמוֹת הַיֶּלֶד. וַתֵּשֶׁב מִנְּגֵד, וַתִּשָּׂא אֶת קִלְעָה וַתִּבְךְ" הַקַּב"ה שֶׁלַח אֵלֶיהָ מֵלֶאךֶּ מִשָּׁמַיִם אֲשֶׁר הִבְטִיחַ לָהּ שֶׁמִּישְׁמַעֵאל יֵיצֵא עִם עֲצוּם וּרְבִי וּמִייד לְאַחַר מִכֵּן מֵרְאֵה לְהַגֵּר בְּאֵר מַיִם. יִשְׁמַעֵאל גָּדַל בְּמִדְבַּר וְאִימוּ מֵאַרְגָּנֹת לֹו שִׂידוּךְ מֵאַרְצֵי מִצְרַיִם "וַיֵּשֶׁב, בְּמִדְבַּר פְּאֵרָן; וַתִּקַּח לוֹ אִמּוֹ אִשָּׁה, מֵאַרְצֵי מִצְרַיִם"

יג. אבימלך והרמטכ"ל שלו כורתים ברית עם אברהם לשיתוף פעולה בנושא המים וכדי לתת תוקף לברית הם מקריבים שבעה כבשים. וקוראים למקום באר שבע גם בגלל שבע הכבשים וגם שבע מלשון שבועה "עַל כֵּן, קָרָא לַמָּקוֹם הַהוּא בְּאֵר שָׁבַע כִּי שָׁם נִשְׁבְּעוּ, שְׁנֵיהֶם" (כיום בירת הנגב). לאחר הטקס אברהם נוטע עץ במקום הנקרא עד היום "אשל אברהם" הנמצא בבאר שבע.

יד. כעת התורה מספרת לנו את אחד מהסיפורים הידועים ביותר והקשים ביותר להבנה והכוונה לסיפור עקידת יצחק. הקב"ה אומר לאברהם "קַח נָא אֶת בְּנֶךְךָ, אֶת יִחִידְךָ, אֲשֶׁר אֶהְבֶּתָּ, אֶת יִצְחָק וּמְדוּעַ נֹאֲלֵךְ הַקַּב"ה לְהַגִּיד אֶת בְּנֶךְךָ אֶת יִחִידְךָ אֲשֶׁר אֶהְבֶּת וּרְק בְּסוּף לְהַגִּיד הַפִּירוּשׁ אֶת יִצְחָק. מִסְבִּיר רַש"י כִּשֶׁהַקַּב"ה אָמַר "אֶת בְּנֶךְךָ" אָמַר אֲבִרְהָם יֵשׁ לִי שְׁנַיִם בָּנִים יִשְׁמַעֵאל וְיִצְחָק כִּשֶׁאָמַר "אֶת יִחִידְךָ" אָמַר אֲבִרְהָם יִשְׁמַעֵאל יִחִיד לְאִימוֹ (הַגֵּר) וְיִצְחָק יִחִיד לְאִימוֹ (שָׂרָה) וְכִשֶׁהוֹסִיף הַקַּב"ה וְאָמַר "אֲשֶׁר אֶהְבֶּת" אָמַר אֲבִרְהָם אֹהֵב אֲנִי אֶת שְׁנֵיהֶם לְכֵן בְּסוּף צִיִּין הַקַּב"ה "אֶת יִצְחָק" אֲבִרְהָם מִשְׁכִּים בְּבֹקֵר וְיַחַד עִם יִצְחָק וְשְׁנַיִם נְעָרִים נוֹסְפִים (עַל כֵּךְ אָמַר רַש"י שְׁחֹבָה עַל כָּל אִישׁ חָשׁוּב לְצֵאת לְדֶרֶךְ בְּלִיוֵי שֶׁל שְׁנַיִם אֲנָשִׁים) בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי רָאָה אֲבִרְהָם אֶת הַמָּקוֹם וּמִצְוָה אֶת נְעָרָיו לְחַכּוֹת בְּמָקוֹם וְהוּא וְיִצְחָק מִמְּשִׁיכִים בְּדַרְכָם עִם הָעֵצִים לְמִזְבֵּחַ, עִם הָאֵשׁ וְעִם הַמֵּאֲכֵלֹת (סְכִינִין). בְּדֶרֶךְ שׁוֹאֵל יִצְחָק אֶת אָבִיו הֵיכֵן הַקּוֹרְבָן "וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-אֲבִרְהָם אָבִיו...הֲנֵה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים, וְאִיָּה הֵשֶׁה, לְעֹלָה" וְעַל כֵּךְ עֹנֶה אֲבִרְהָם "וַיֹּאמֶר, אֲבִרְהָם, אֲלֵהִים יִרְאֶה לֹו הֵשֶׁה לְעֹלָה, בְּנִי" וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים הַמְּסַבְּרִים "אֲלֵהִים יִרְאֶה לֹו הֵשֶׁה לְעֹלָה, (הַפְּסָקָה בְּדִיבּוּר) בְּנִי" שְׁבַעֲסָם אֶתָּה

יצחק בני הוא הקורבן. יצחק מבין זאת והם ממשיכים בדרכם ללא דיבורים, "וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם, יחדו" בלב אחד ובהבנה אחת.

טו. כשמגיעים למקום (שלפי המסורת היהודית הר הבית שבירושלים, מקום בית המקדש הראשון והשני ובעתיד גם השלישי) אברהם עוקד את יצחק על המזבח ומתכוון להקריבו. הקב"ה שולח מלאך מהשמים אשר עוצר את אברהם ומודיע לו שכעת הוא משוכנע שאברהם הוא מאמין גדול "עֲתָה יִדְעָתִי, כִּי יִרְאֵ אֱלֹהִים אֶתָּה, וְלֹא חָשַׁבְתָּ אֶת בְּנִךָ אֶת יְחִידְךָ, מִמְּנִי" (לנו כיום קשה להבין את כל האירוע הזה). אברהם נושא את עינו ורואה איל שתפוס בקרניו בשיחים ומקריב אותו במקום בנו יצחק. (הסיבה שאנו תוקעים בראש השנה בשופר של איל מקורו בסיפור זה). בהמשך הקב"ה חוזר על הבטחתו לאברהם "כִּי בְרַךְ אֲבְרָהָם, וְהִרְבָּה אֲרֻבָּה אֶת זְרַעַךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם, וְכָחֹל, אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם; וַיֵּרֶשׁ זְרַעַךָ, אֶת שְׁעַר אֵיבֹי"ךָ"

טז. כעת התורה מספרת לנו את שרשרת הדורות של נחור אחי אברהם עד לציון שמה של רבקה בת בתואל בן נחור. וכל זאת כדי להכין אותנו לסיפור השידוכים של יצחק עם רבקה ועל כך בשבוע הבא.

2.1 . "נקודה טובה" – רעיון מהפרשה, במבט עכשווי.

"הוא אבינו" / ר' משה רוט

בתפילות הימים הנוראים, התוודענו שוב למערכת היחסים העמוקה והמגוונת, שיש לנו עם ריבונו של עולם.

כִּי אָנּוּ עִמָּךְ וְאַתָּה אֱלֹהֵינוּ – אבל אתה גם אבא שלנו, כי...

אָנּוּ בְּנֶיךָ וְאַתָּה אָבִינוּ – מערכת יחסים הורית שיש בה כבוד, אהבה וציות.

אָנּוּ עֲבָדֶיךָ וְאַתָּה אֲדוֹנֵנוּ – אבל אתה גם "בן הזוג" שלנו, כי...

אָנּוּ רַעֲיָתְךָ וְאַתָּה דוֹדֵנוּ – מערכת יחסים קרובה שיש בה אהבה ונאמנות, השקעה ושותפות.

אלוקים שהוא לנו גם מעסיק תובעני (אדון ומלך...) וגם ואבא אוהב. א-ל שיש לנו איתו גם מערכת יחסים זוגית ומשותפת ובצידה, גם מערכת הורית התובעת סמכות וציות.

כל דימוי שכזה, מציג פן אחר, בעל גוון ייחודי ועומק נוסף, למערכת היחסים הזאת.

מהי המשמעות של הקריאה "וְאַתָּה אָבִינוּ"?

אָבִיא! מילה עמוקה, שיש בה הרבה משמעות ותוכן. מילה המבטאת חיבוק חם של אהבה ובטחון אישי, של בטחון כלכלי ("אבא הלך לעבודה..."), של נתינה אישית ללא גבול וגם ובעיקר, דמות לחיקוי ולהזדהות.

כן, כי לכל אחד ואחד מאיתנו, 'אבא' הוא הדמות איתה אנו מזדהים ואותה אנו מנסים לחקות, כי הרי: **וְאַבְא שְׁלִי הוּא הַטּוֹב מִכָּלם, וְאַבְא שְׁלִי הוּא הַכִּי בְּעוֹלָם**, כמילותיו של שיר הילדים הידוע "אבא שלי" (מילים: תלמה אליגון רוז, לחן: נמרוד טנא):

לְאַבְא שְׁלִי יֵשׁ סֵלֶם

מִגִּיעַ כְּמַעֲט עַד שָׁמַיִם

וְאַבְא שְׁלִי כֹה רָעֵב

אוֹכֵל אֲרוּחָה פְּעָמַיִם

וְאָבָא שְׁלֵי הוּא הַטּוֹב מִכָּל־
וְאָבָא שְׁלֵי הוּא הֶכִי בְּעוֹלָם
וְרַק בְּגִלְלֵי הוּא הָאָבָא שְׁלֵי
כִּי הִבְטִיחַ הוּא לִי
שֶׁהוּא רַק שְׁלֵי...

האם גם במערכת היחסים שלנו עם הקב"ה, קיים ההיבט של ההזדהות והחיקוי?
"וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָיו (של הקב"ה)" (דברים כח, ט), מצווה אותנו התורה. קח את
הקב"ה כמודל להזדהות ולחיקוי. פעל כמותו ולך בדרכיו ובמידותיו.
מתברר אם כן, שהאמירה "הוא אבינו" (מתוך "קדושה" של מוסף) איננה אמירה
מליצית, אלא ציווי מעשי מפורש וברור.
הבה נתבונן בהנהגותיו של הקב"ה ונחפש גישה ומעשים שאיתם נוכל להזדהות
ואף לבצע בפועל...

מוטיב (רעיון) החסד, הינו נושא עיקרי בהתנהגותו של הקב"ה, ביחסו לברואיו.
נתחיל את העיון בנושא, בפרשתנו – פרשת "וירא". פרשתנו פותחת בפסוק:
"וַיֵּרָא אֱלֹהֵי ה' בְּאֵלֵי מֶמְרָא וְהוּא (אברהם אבינו) יָשָׁב פֶּתַח הָאֵהָל כְּחֵם הַיּוֹם"
(בראשית יח, א). ובאופן מוזר וחריג משהו, התורה אינה מספרת לנו מה מטרת
ה"ביקור".

מאחר ובפרק הקודם אברהם עבר את ברית המילה – ניתוח לא פשוט לאדם בן
99, מגיע כעת הקב"ה כדי לערוך לו ביקור חולים ולבקר אותו, ביום השלישי
והפאוב ביותר, לאחר ברית המילה. כדברי המדרש: "בשביל (בגלל) שמל אברהם
ונצטער (וסבל), נגלה עליו הקדוש ברוך הוא לבקרו" (מדרש "שכל טוב", שם).
ומכאן נמשיך, להנהגות חסד נוספות של הקב"ה (ראה סוטה יד ע"א):

- הקב"ה הלביש את אדם וחווה הערומים, ככתוב: "וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם
וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוּת עוֹר וַיִּלְבָּשֵׁם" (בראשית ג, כא)
- הקב"ה זיווג ושידך את אדם וחווה ושימח אותם בחתונתם. כפי שאנו
אומרים בשבע הברכות בשעת החתונה: "שְׂמַחַתְּ שִׂמְחַת רַעִים הָאֱהוּבִים (את
החתן והכלה), כְּשִׂמְחַתְּ יַצִּירְךָ בְּגֵן עֵדֶן מִקֵּדֶם (כפי ששימחת את אדם בחווה
בזמנו)".

• הקב"ה ניחם את יצחק בשעה שהיה אבל על אברהם אביו, ככתוב: "וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ... (בראשית כה, יא).

• הקב"ה האכיל את כל עם ישראל במשך 40 שנה במדבר במאכל (מז) ומשקה (מים מבארה של מרים) ובכך לימד אותנו שגם עלינו לפרנס אביונים.

• הקב"ה קבר את משה רבנו בעצמו, ככתוב: "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ (הקב"ה את משה) בְּגִי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה" (דברים לד, ו).

• היו רחמנים זה לזה, כפי שהקב"ה מרחם עליכם (שבת קלג ע"ב). בשולי הדברים נעיר, כי למרבה הפלא, התורה אינה מונה כלל את כל מצוות החסד הללו כמצוות נפרדות והן אינן מוזכרות בתורה במפורש. כל המצוות הללו הן תולדה של תפיסת העולם והציווי ללכת בדרכיו של הקב"ה, ככתוב: "וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו" (דברים כח, ט) – הלכה למעשה.

ואכן, ברוך הוא הקב"ה, שלימד אותנו והדגים לנו את דרכיו המתוקנות (על פי כתר יונתן, דברים, לד, ו). וכל שנשאר לנו, זה רק לעשות "חיקוי מפקד"... כאן המקום לשאול את עצמנו, מדוע הקב"ה נתן לנו את "שיטת" העבודה של התבוננות ולימוד עצמי מ"מודל" להזדהות ולא הסתפק רק במצוות הניתנות על ידי ציווי בלבד. התשובה טמונה בדבריו של רבי יוחנן:

אלמלא לא נתנה תורה, היינו למדים צניעות מחתול (שמכסה צואתו) וגזל מנמלה (שאינה לוקחת גרגיר חיטה מנמלה אחרת) ועריות מיונה (שבני הזוג נאמנים זה לזה), ('עירובין' ק, ע"ב).

לו לא היתה ניתנת התורה לעולם, אזי השכל הישר היה מחייב אותנו להגדיר התנהגות נורמטיבית – חברתית ראויה ונאותה. או אז היינו מחפשים מודלים ראויים להזדהות ולומדים מדרכם.

וכך, מוזמן כל אדם במהלך חייו להתבונן סביבותיו ולחפש מודלים להזדהות. והאדם מוזמן ללמוד לא רק מן הקב"ה או מאנשי מעלה, אלא אף מן החי והדומם.

ומעשה במחנך שהעמיד את תלמידיו על שפת מצוק במדבר יהודה בתצפית אל
ים המלח ואמר להם. ים המלח, רק מקבל (מים) ולא נותן הלאה... ולכן הוא נקרא
בשם "ים המוות"....

אביהו מדינה (מילים ולחן) בשירו "שיר של אבא", עוסק במורשתו של אבא
הזורמת בעורקיו:

כִּי בְדַמִּי זֹרֵם הַשִּׁיר שֶׁל אָבִא
אֶהְבֵּת הַדָּסָה וְאֶדוֹן עוֹלָם
אֵת זֶה הַשִּׁיר עוֹד מְסַלֵּסל גַּם סָבֵא
מְדוֹר לְדוֹר הֵיךָ כִּף לְעוֹלָם...

התורה כולה, על הנהגותיו ומעשיו של הקב"ה, הם לנו בבחינת "השיר של אבא",
שיר האמור לזרום בעורקינו. שיר של חסד ועזרה לזולת, שיר של עשיית הישר
והטוב, כפי שראינו בדוגמאות שהבאנו. דוגמאות הקוראות ומזמינות גם אותנו
לנהוג בחסד, ברחמים ובעזרה לסביבתנו.

זאת ועוד. השיר הזה, גם מזמין אותנו "לסלסל בו". להתבונן ולעיין במעשיו של
הקב"ה (ושל ברואיו...) ולחפש עוד קווים מנחים, שבילים ו"דרכים" טובים, כדי
שנוכל עוד ועוד, ללכת "בדרכיו"...

כִּי אָנוּ בְּנֵיךְ וְאַתָּה אָבִינוּ
וְאָבִא שְׁלִי הוּא הַטּוֹב מִכֻּלָּם
וְאָבִא שְׁלִי הוּא הַכִּי בְּעוֹלָם (ולכן הוא המודל שלי לחיקוי ולהזדהות)
כִּי בְדַמִּי זֹרֵם הַשִּׁיר שֶׁל אָבִא...
מְדוֹר לְדוֹר, הֵיךָ (ויהיה) כִּף לְעוֹלָם...
וזהו – "וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו"

בברכת שבת שלום

משה רוט

ארכיון "נקודה טובה": http://www.pirsuma.com/nekuda_tova

יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל:

nekudatova.roth@gmail.com

אהבת? הפץ בין חבריך

2.2. השבוע בפרשה – מסרים אקטואליים הנלמדים מהפרשה

מי שמאמין לא מפחד / ניר אביעד

100 שנים חיכה אברהם אבינו להולדת בנו האהוב יצחק. ואז בבוקר אחד בהיר נחתה הפקודה: "קח נא את בנך, את יחידך אשר אהבת, את יצחק, ולך לך אל ארץ המוריה והעלהו שם לעולה". כיצד ניתן להבין את המבחן הזה שהעמיד הקב"ה את אברהם, מבחן אשר כל הורה לא יכול שלא להתקומם כנגדו? על משמעותה העמוקה של האמונה, על המקומות בהם כל אחד מאתנו נדרש לעקוד את המיותר והמעכב שבתוכו ועל השאלות האם היהדות היא דת גזענית ומה המשימה שנתן הקב"ה לעם ישראל בתוך המארג האוניברסלי הכלל אנושי. היהדות היא דת גזענית?

בפרשה הקודמת, פרשת "לך לך", קראנו על בחירתו של אברהם אבינו להיות אבי האומה היהודית, אומה אשר תשפיע יותר מכל על כל האנושות ותהיה "עם סגולה" ו"אור לגויים". במבט ראשון כל אותם תיאורים על מעלת העם היהודי, המלווים בציווים הלכתיים ברורים המורים להתבדל ולהתרחק מהגויים, יכולים להתפרש כהתנשאות או חלילה כגזענות. להבדיל מדתות אחרות, היהדות מעולם לא ניסתה לספח אליה עמים נוספים, ואף מתייחסת אל הרוצים להתקרב אליה בחשדנות ובהסתייגות רבה.

קריאה בפרשת השבוע הנוכחית מלמדת אותנו על סוג ה"גזענות" המקורית של היהדות, גזענות שניתן רק להצטער שעוד עמים נוספים לא בחרו לסגל אותה לעצמם. מה היה הדבר הראשון שמסופר לנו שאברהם עשה לאחר שהובטח לו שמזרעו יצא עם קדוש, נבדל ומיוחד? באיזו דרך הוא בחר לבטא את "העליונות" שלו על פני שאר העמים? התשובה היא שבתחילת הפרשה שלנו מסופר כיצד הוא רץ לקבל אורחים ולהנעים להם את זמנם ככל הניתן. מי היו אותם אורחים? הם לא היו מ"אנשי שלומינו", לא רבנים גדולים וגם לא שכנים או מכרים. מתואר שאותם אורחים היו עובדי עבודה זרה, גסים ובלתי נעימים, אשר לעגו לאמונותיו

"התפללות" והמוזרות. אותם אורחים זכו בצל קורתו לסעוד מכל טוב, ונהנו ממאור פנים ואהבה כנה ופתוחה.

אולם לא די בכך, בהמשך הפרשה אותה "בדלנות" יהודית הביאה את אברהם להתייצב לא פחות מאשר כנגד הקב"ה ולנסות לשכנעו לבטל את גזירת השמד שנגזרה על הערים החוטאות סדום ועמורה. באותן הערים חיו, כידוע, אנשים שבאופי חייהם היו האנטיתזה הגמורה לכל מה שאברהם האמין בו וניסה לחנך אליו. מדובר היה בחברה אכזרית, גאה וחומרית, אשר האגואיזם הפרטי והכללי היו לסמל המשטר שלה. ולמרות כל זאת, אברהם מתחנן מכל ליבו למחילה כלפי אותם רשעים.

מדוע זה כך? מדוע היה חשוב לאברהם שלכל בריה באשר היא ולכל אדם יהיה טוב גם אם הוא מאמין ומתנהג לגמרי הפוך ממנו? התשובה היא שזוהי בדיוק אותה "גזענות" ו"בדלנות" של העם היהודי עליה מדברת התורה – דווקא השונות שלנו נועדה כדי שנאחד סביבנו את שאר האומות ונהווה דוגמא להשפעה, לנתינה ולאכפתיות.

אנחנו כצאצאיו קיבלנו בירושה בנפש שלנו את הזיכוך המדהים הזה של אברהם ויש לנו יכולת (ואף חובה!) להיות שלוחיו של הקב"ה בעולם בהפצת הטוב, האמת, השמחה והאהבה שבתורתו. התפקיד שלנו בעולם הוא להראות לכל העמים מתוקף צורת חיינו ומעשינו הטובים את מציאות השם בעולם. בפועל, במציאות חיינו הנוכחית, אנחנו מתבדלים מאומות העולם בתחומים שונים ודואגים לשמור על ההומוגניות שלנו שנפרדת ושונה, אולם לא מתוך הגישה הלאומנית הנמוכה של "אנחנו שונים מכם כי אנחנו טובים יותר", אלא מתוך לאומיות בריאה שיודעת ש"אנחנו שונים מכם, אבל רק משום שקיבלנו תפקיד שונה בעולם וההתבדלות עוזרת לנו לשמר את אותו שוני". לצערנו לא תמיד אנחנו מתנהגים כעם הנבחר ולא אחת מתגלה דווקא פרצופו של ה"ישראלי המכוער", אולם בשורש האמונה שלנו אנו יודעים שאותו השוני אמור להיות מקור דוגמא לקדושה, לעדינות, לדרך ארץ ולאהבת הזולת. להבדיל מהגרמנים שטענו שהם בעלי "דם כחול" ובשל כך בעלי זכויות עודפות, השוני שלנו מחייב אותנו ליותר חובות כלפי שאר העולם מאשר לזכויות. תפקידנו להביא אל העולם אור, שמחה ואמונה, ולא הרס, חורבן

ומוות. "ממלכת כוהנים" פירושו ממלכת משרתים, משרתים של הטוב. זה תפקיד מחייב, אבל עם אבא שכזה (אברהם) זה בהחלט אפשרי...

לשחוט את הבן בשביל להוכיח נאמנות. איזה מין מבחן משונה זה?

בפרשת "וירא" אנחנו קוראים על אחד האירועים החשובים והדרמטיים ביותר בתולדות עם ישראל, הלוא היא "עקידת יצחק". "עשרה ניסיונות נתנסה אברהם

אבינו עליו השלום" נכתב בפרקי אבות, כאשר ניסיון העקידה הוא ללא ספק המורכב שבהם. כל כך הרבה שנים חיכה אברהם לילד הזה, כל כך הרבה תפילות ותחינות, עד שבגיל 100 הוא זכה ונולד יצחק הקטן לו ולאשתו העקרה שרה. ואז

בלי שום היגיון והסבר, ובניגוד גמור לכל מה שאברהם האמין ואף חינוך אודותיו, הוא נקרא לשחוט את בנו האהוב. למה? ככה! כי ה' ביקש!

"וַיְהִי, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְה' נִסָּה אֶת אַבְרָהָם. וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי.

וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת-בְּנֶךָ אֶת-יִצְחָק אֲשֶׁר-אַהְבָּתָּ, אֶת יִצְחָק וְלֶךְ-לְךָ אֶל-אֶרֶץ

הַמִּזְרֵיחַ וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה, עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים". כל מהותו צעקה

מבפנים כנגד המעשה, ובכל זאת, ולמרות כל זאת, הוא ניגש לביצוע הפעולה.

"סוף טוב הכל טוב" אומר המשפט המפורסם, ואכן כיצד פרשיה זו נגמרה כולנו

יודעים. אין ספק שלמרות שבסופו של דבר איל הוא זה שמצא עצמו על המזבח,

אברהם הוכיח את אמונתו האבסולוטית וזכה לתהילת עולם.

והנה, למרות זאת, כל הורה (וגם מי שעדיין לא) לא יכול שלא לשאול את עצמו

כיצד הוא עצמו היה נוהג באותה הסיטואציה והאם מעשהו של אברהם כה מבוזר

ונעלה כפי שאנו רגילים לחשוב? רוח ההומניזם וחמלת האדם תמהות על התנהגות

"פגאנית" זו הממהרת להקריב קורבן אדם ללא משפט וללא דין. הייתכן כי

אברהם, שביקש רחמים על רשעי סדום, לא יפעל למען בנו יחידו אשר אהב? האם

זו התנהגות הורית תקינה של אבי האומה?

"אברהם אבינו", כשמו כן הוא, הוא אכן האבא של כולנו. "מעשה אבות סימן

לבנים", ולכן כיהודי הראשון היה עליו לעבור כמה מבחנים ותחנות כדי לרכוש

בתוכו מידות מסוימות שיהוו עבורנו, בניו ובני בניו, סימן דרך ומצפן רוחני לדרך

ההתנהלות הנכונה בעולם. האם גם אנחנו מצופים להקריב את ילדינו על המזבח

כדי להוכיח דבקות בבורא? התשובה היא שבוודאי שלא, אולם, יחד עם זאת,

אנחנו כן נדרשים ללמוד על אותן תכונות ומעלות, שבעמל כה רב קנה אברהם,

ושמהוות את בסיס קיומנו כעם וכפרטים, ובראשן אמונה פשוטה ותמימה והמחויבות לדאוג לכל אדם ואדם.

מי שמאמין לא מפחד

פעמיים מצווה הקב"ה על אברהם ללכת ממקומו הנוכחי אל מקום לא ידוע: "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך", ו"לך-לך אל-ארץ המזרחה והעלהו שם לעלה". המדרש (בראשית רבא לט) הבחין בניסוח הזה שבשני הניסיונות וצייין כן בעוד ההליכה הראשונה נסכה תקוה חדשה בלבו של אברהם, ההליכה השנייה סיכנה את התגשמותה של ההבטחה ועל כן היא חביבה יותר על הקב"ה וזאת משום שדווקא היא דרשה ציות בלתי מתפשר. הגדולה של מעשה העקדה, אם כך, היא בעובדה שאברהם עשה זאת בניגוד לכל אינטרס נסתר או גלוי שניתן לחשוב עליו מלבד הרצון לקיים את רצון הבורא. אברהם הגיע למה שמכנה החסידות "מסירות נפש" ו"ביטול גמור בפני השם", וזאת משום שהוא שם בצד את כל השיקולים האישיים, וגם אם הוא לא הבין מה הרציונל ומה המטרה הוא פשוט עשה את שהוא התבקש למען אמת ומטרה שגדולות ממנו.

מהותה של מסירות הנפש היא לשים בצד את "האני" הפרטי לטובת הכלל או לטובת אינטרס אחר שנבדל ממני. אדם שחושב רק על עצמו הוא מוגבל מאוד והדרך לצאת מהמלכודת הזו ולהתגבר על תכונת האגואיזם עמה נבראנו, ושבה אנו מחויבים להיאבק, היא רק ע"י יציאה מהגבולות האישיים של הנוח והמוכר. הרדיפה אחד הנאות גשמיות או אחר הכרה וכבוד מבני אדם אחרים מתבררים תמיד בסופו של דבר כהבל ורעות רוח אל מול האמת הגדולה שהיא מציאות בורא ומנהיג לעולם. כולנו רוצים להשאיר משהו אחרינו, כולנו (החל מגדולי הפוליטיקאים והמצביאים ועד לאחרון הזאטוטים שחורט על הספסל האחורי באוטובוס 'משה היה פה') רוצים שיזכרו אותנו לטובה ומאמינים שבכך נמצא משמעות לחיינו. ההיסטוריה מוכיחה כי אנשים גדולים שוכחים אחרי 2-3 דורות ואנשים דגולים ממש, שהשאירו חותם על ההיסטוריה, ייעלמו מהתודעה לכל היותר אחרי 10 דורות. מה, אם כך, התכלית של כל זה? איזה משמעות אמיתית ונצחית ניתן למצוא לחיים מלאי הטרדות וההתמודדויות שלנו? מה היא שיא ההגשמה שניתן להגיע אליה? את התשובה לדבר, להערכתך, נמצא באמירת

ה"קדיש": "יתגדל ויתקדש שמי רבה" (שמו של הקב"ה). לא השם שלי יתגדל ויתקדש, אלא שמו של בורא העולם. אני ביום מן הימים אמות וגם זכרי ישכת, אבל אם אני זוכה בחיי לזכור את מציאות הבורא אזי אני מצליח לרכוש משהו שהוא לא מפה, אלא מגיע מעולם הנצח ועל כן מצליח לחבר אותי לשם. אברהם אבינו אמר: "לא משנה מה יקרה. אני איתך! אני כולי שלך! אני לא מביין כל דבר, אבל אני איתך! יתגדל ויתקדש שמי רבה!".

זה אותו אברהם שנאם בפני כל העולם כנגד מסירת הבנים למולך (סוג של עבודה זרה שהייתה נהוגה בתקופתו ושכללה את קורבן הבנים). הוא ידע שכשיתפרסם שהוא בעצמו הקריב את בנו כולם יזלזלו בו, אבל בכל זאת היה מוכן לעשות זאת, וזה אותו אברהם שבתחילת הפרשה 3 ימים לאחר ברית המילה בעודו כאוב ישב בפתח אוהלו ושוחח עם הקב"ה, אולם ברגע שראה שלושה עוברי אורח מרחוק, ביקש את סליחתו של הקב"ה ורץ לקראתם והזמינם להיות אורחיו. גם כאן הוא ויתר על האינטרס והנועם האישי שלו (עונג רוחני – שיחה עם הבורא, ועונג פיזי – כאבי המילה) משום שידע להסתכל אל מעבר לקצה חוטמו וחשב שמא הם רעבים וצמאים. חוט שני מחבר כל דוגמאות אלה והוא הנכונות והמסירות של אברהם "לצאת מעצמו" ולוותר על הנוחות האישית. למה? כי ככה ה' רוצה!

סיפורי המקרא, כידוע, אינם סיפורים היסטוריים בלבד. בכל אחד מהם טמונים מסרים נפלאים לחיינו כאן ועכשיו. היכן, אם כך, מעשה העקידה יכול לפגוש אותנו בחיי היום-יום? מה עלינו מוטל לעשות כדי להיות ראויים להיקרא ממשיכי דרכו של אברהם? התשובה היא, הורים יקרים, שאתם יכולים להירגע ולהחזיר את הסכינים המושחזות בחזרה למגירה, לא יהיה בהם שימוש בקרוב. העקידה היחידה שאנחנו נדרשים לה היא של יצר הרע המופיע בדמות "לא מתחשק לי" ו"לא בא לי" בכל הקשור לעבודת השם שלנו.

האמת היא שפעמים רבות אנו נדרשים לעקוד חלקים מסוימים מאתנו בבואנו לקיים את המצוות. לעתים אין המצוות תואמות את רצוננו ותחושותינו הטבעיים, לעתים הן מנוגדות אף למה שאנו רואים כמוסרי (כדוגמת ממזרות הפוגעת דווקא במי שלא חטא), לעתים הן מחייבות אותנו להיות זרים ומנוכרים להווייה

התרבותית העכשווית שסובבת אותנו ולהתנגד לה גם אם אנו לא אחת חפצים להיות חלק ממנה, ולעתים הן פשוט מנוגדות למה ש"בא לנו" לעשות באותו הרגע ומחייבות אותנו לצאת מ"אזור הנוחות" שלנו. רק על עצמי ידעתי לספר. בוש ונכלם אני מודה כי לפעמים בימי שבת בבוקר, רגע לפני ההליכה לתפילה הארוכה בבית הכנסת, ממש מתחשק לי כמו פעם לנסוע לאיזה חוף מבודד עם אבטיח ובקבוק בירה קרה, ולפעמים היצר קורה לי לעזוב לכמה שעות את האישה והילדים ובמקום לקלח, להאכיל, להקשיב ולתמוך ממש "מתחשק לי" לצאת לטיול או סתם לשכב על המיטה חסר מעש דווקא ברגעים שאני הכי נדרש להיות בהם סבלני, נעים ומכיל. באותו צומת דרכים, כשאני כבר זוכה לזהות את הקולות של השטן שרוצים למשוך אותי אליו למטה ואני מצליח להתגבר עליהם אני מרוויח את עולמי וזוכה להיות עוד קצת יותר קרוב לקב"ה. יחד עם כל שכתבתי כאן, עשיית המצוות ברוב המכריע של הזמן נעימה ומענגת, אולם אותו נועם הוא בשום אופן לא המניע לפעולה. האם נעשה את שאנו מצוים עליו או לא (כולל דברים שמחייבים עקידה פנימית בלתי נמנעת) מתחילה בשאלה מפרשת 'עקב': "מה ה' אלוקיך שואל מעמך". ה' לא הבטיח לנו בתורתו כי תמיד נמצא עונג והנאה בקיום המצוות, אולם הוא כן הבטיח שזו הדרך אל האמת.

מה עם יצחק הצעיר?

ומה עם יצחק הצעיר? מה עבר עליו בכל אותו הזמן? ראשית יש לחדד כי בזמן העקידה יצחק היה כבר בן 37, וככזה הוא יכול היה בקלות להתנגד פיזית לאביו שקשר אותו על המזבח. עובדה זו מבהירה לנו שיצחק כלל לא היה פאסיבי בכל תהליך העקדה, כפי שנהוג לחשוב, ויש שטוענים שמבחן האמונה שלו היה אף גדול מזה של אברהם, שכך הוא היה זה שנאלץ לקרב צווארו אל המאכלת. המדרש ב"בראשית רבה" מתאר את אותם רגעים הרי גורל על הר המוריה: "סידר אברהם את העצים ובא לעקוד את יצחק בנו. אמר לו יצחק: 'אבא, בחור אני, וחושש שמא יזדעזע גפי מפחד הסכין ובכך אצער אותך, ואולי חלילה תיפסל השחיטה, ולא יעלה הקורבן לרצון לפני ה'. לכן קשור אותי היטב היטב!" זו אומנם דוגמא טוטאלית ואף קיצונית למוכנות האנושית להתבטל בפני ציווי השם, אולם

אין ספק שגם אנו יכולים ללמוד ממנה רבות, כל אחד לפי דרגתו, על אמונה
ואהבת השם”

מבחן האמונה שעברו אברהם ויצחק

שני עקרונות מודגשים במבחן האמונה שעברו אברהם ויצחק (כמו במבחנים
אמוניים נוספים): העיקרון הראשון מלמד כי משמעות הביטחון היא שאין מקריות
בעולם והכול נעשה בהשגחת בורא עולם, לפיכך צריך אדם לדעת כי כל
המציאות מושגחת ע"י הקב"ה. העיקרון השני מלמד אותנו כי מידת הביטחון
נבחנת דווקא בשעות קשות בהן נדרש אדם לאמון מוחשי יותר בקב"ה.
כבני אדם ניתן לנו כוח ייחודי המאפשר לנו להתעלות מעל כל יתר הנבראים –
כוח הבחירה, אולם על מנת לאפשר לנו בחירות חופשיות הקב"ה הסתיר את
עצמו במטרה שנשכיל להבין לבד שאין מקריות וכי גם חוקי הטבע, שכביכול
שולטים במציאות, מונעים אך ורק מרצונותיו. אם היינו רואים בעינינו שכל מי
שאוכל טרפה או מחלל שבת מיד נענש במכת ברק, ודאי שכולם היו נשמעים
לחוקי התורה, אולם במציאות כזו לאדם בעצם לא הייתה בחירה האם להאמין או
לא. על פי המתואר בספרי הקודש לאחר ביאת המשיח כל המסכים וההסתרות
יוסרו ולכולם יהיה ברור שהנכתב בתורה אכן זהו רצונו של הבורא. עד אז אנחנו
חיים בעולם בו האמת פעמים רבות נסתרת והחושים הרגילים מראים לנו שישנה
מציאות כביכול מעוותת בה ישנו צדיק ורע לו ולעומתו רשע וטוב לו. מהבחינה הזו
אנחנו נעלים אפילו יותר מהמלאכים, אשר להם אין את יכולת הבחירה ולהם
ברורה תמיד התוכנית האלוקית. המבחן והאתגר האמתיים שלנו בעולם הזה,
שהומשל ע"י הרמח"ל למסדרון בדרך לעולם הנצח, הוא בהגעה אל אותה
האמונה שגילה אברהם במעשה העקידה לפיה הקב"ה הוא אכן טוב ומיטיב. עלינו
לדעת שלמרות ההסתרה הגדולה השורה בעולם אין אנו מושלכים עזובים לנפשנו
וכי "ידו" של הבורא מנחה גם כאן את הכול. הקב"ה מכוון, מסייע, רוקם
מאורעות, מדריך, פותח שבילים ומאיר נתיבים ועלינו לסמוך עליו באמונה
שלמה. חשוב לשאול שאלות קשות ולנסות להבין מדוע המציאות לעיתים נראית
קשה ואף אכזרית, אך יחד עם זאת תמיד לשמור על האמונה הפשוטה בבורא
ובחברת ההפעלה לתפעול העולם הזה שהוא נתן לנו – הלוא היא התורה.

לכל פרט ופרט בחיינו יש משמעות

אמונה פרושה להבין ש"הקלפים" שחילקו לנו משמיים בבואנו לעולם לא ניתנו לנו בשרירותיות ובהיסח הדעת או חלילה מתוך נקמנות ורוע של הבורא. לכל פרט ופרט בחיינו יש משמעות והכול בסופו של דבר בא לסייע לנו להיות אנשים מודעים וטובים יותר. החוכמה הגדולה, ובזאת נבחנת מידת האמונה של האדם, היא לקבל כל דבר בשמחה פשוטה ולומר: "אני יודע שכל מה שקורה לי – לטובה הוא קורה. אני לא מודאג. תודה רבה על הכול". רבי נחמן מברסלב ניסח זאת בפשטות קולעת: "כשאדם יודע שכל מאורעותיו הם לטובתו – זאת הבחינה היא מעין עולם הבא". כמה קל לכתוב את זה על סטיקר וכמה קשה ליישם... "להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות" כתב דוד המלך בספר תהילים. בוקר זה זמן של הארה, שרואים בו והכל ברור. לעומתו, לילה זה זמן של חושך והסתר. כשהכל קל, "זורם", ודרכינו מוארת קל לנו הרבה יותר לראות את החסדים ולהאמין בקב"ה, אבל החוכמה הגדולה יותר והאמונה האמיתית זה להאמין דווקא כשחשוך – כשקשה, כשלא ברור למה אנחנו עוברים את מה שאנחנו עוברים וכשנראה שאין יד מכוונת ואוהבת שמלווה אותנו.

עקידה של המשפחתולוגיה הטיפוסית

קשרי דם משפחתיים הם בדר"כ קשרים חזקים מאוד, ובאופן טבעי ואינסטינקטיבי כל משפחה דואגת לעצמה ושואפת להיות מגובשת ומאוחדת. לכל משפחה יש אחריות חזקה מאוד של החברים בה אחד כלפי השני, ולרוב כלפי בני משפחתנו נתאמן הרבה יותר מאשר כלפי אנשים שאינם חלק ממנה, כולל חברים ומכרים קרובים ואהובים. זוהי תכונה מולדת שהוטבעה בנו משורש הווייתנו. בלועזית זה נקרא "פטריוטיות". פטר נגזר מהמילה father שפרושה אבא ואבהיות, ולכן "פטריוטיות" פרושה רגשות אבהיים טבעיים של אחריות ודאגה למשפחה שלי. כל העולם כולו מורכב ממשפחות משפחות ועמים עמים, כאשר עם זאת משפחה אחת גדולה שחולקת טריטוריה, ערכים וקשרי דם משותפים. עבור העם שלהם אנשים מוכנים להילחם ואף לסכן את חייהם, בעוד בעבור עם אחר בקצה השני של הכדור ברוב המקרים הם לא ינקפו אצבע כדי לסייע בעת צרה. מציאות הפרוד הזו הביאה את העולם להיות קרוע, שסוע ומפולג, כאשר כל משפחה/עם שואפים

לבסס את מעמדם ההישרדותי, כלכלי וחברתי, גם במחיר של פגיעה במשפחה/עם שכנגד.

אברהם אבינו מצווה בפרשת "לך לך" לצאת ממשפחתו הקרובה (בית הוריו) והרחוקה (ארצו ומולדתו), לנתק את הקשר הטבעי והחזק שהיה טבוע בו כבכל בן אנוש, ובעצם לחתוך את הפטריוטיות. פעולה חריגה זו מעלה את השאלה לשם מה ניתוק זה היה חשוב? והתשובה היא שאברהם התבקש למעשה לחתוך בתוך תוכו את אותו הדפוס הרגשי ואת מבנה החשיבה הרגיל של כל האומות והעמים שחיים בתבנית של עם-מדינה-לאום ושל אנחנו ואתם.

רק מתוך ההנחה הזו ניתן להתקרב להבין את הקריאה השנייה שקיבל אברהם בפרשתינו: "את בנך, את יחידך, אשר אהבת". בעוד ה"לך לך" הראשון הוא להתנתק מהעבר, כאן הקריאה היא כבר להתנתק מהעתיד ומדור ההמשך, ועל כן היא טוטאלית ומחייבת הרבה יותר. על אברהם היה לעקוד בתוכו את הרגשות המשפחתיים והפטריוטיים שהיו לו כלפי בנו האהוב יצחק. למרות שבסוף של דבר המעשה לא נעשה בפועל, מבחינה רגשית אברהם אכן עקד את בנו.

בשביל לבנות "גוי גדול" ו"אב המון גויים", וכדי ש"יתברכו בך כל משפחות האדמה", כפי שהבטיח הקב"ה לאברהם, ודרכו להעביר מסרים אנושיים ואוניברסאליים לכל הדורות חובה היה עליו ללכת מהמשפחתיות הקטנה שלו. "גוי גדול" פרושו "גוי של גדלות" ומה שאמרו לחבר את העם הזה שאברהם מקים זה לא המשפחתולוגיה, אלא הנשמה והתוכן הפנימי.

מרגע שאברהם עמד במבחן הוא הצליח לרכוש בתוכו את המעלה של יציאה מהדאגה לאינטרסים הקטנים והאישיים אל דאגה כלל אנושית ואוניברסאלית, כפי שגם בא לידי ביטוי, ופורט, כאמור, בתחילת המאמר, בדאגתו לעיר סדום ולאורחים במדבר.

שבת שלום, ניר אביעד

א. סיכום מתומצת של פרשת וירא

המאורעות מחוללי עם ישראל מתעצמים בפרשת השבוע • המלאכים באוהל אברהם והבטחתם • מהפכת סדום ועמורה • הולדת יצחק ונסיון העקידה • פרשת השבוע מוגשת בלשון קלה וברורה

אברהם אבינו היה ידוע ומפורסם במצוות הכנסת אורחים. לאוהלו היו ארבעה פתחים, מכל רוחות השמים, כדי שכל עני או עובר אורח עייף ויגע לא יצטרך לבזבז שניות יקרות לחפש את פתח הכניסה. אברהם בעצמו, ללא משרתים או שפחות, היה דואג לאורחיו וממלא את מחסורם, ללא הבדל בין איש לרעהו. את כולם הכניס למעונו. על מסירותו הרבה לקיום מצוה זו אנו קוראים בתחילת פרשת השבוע.

אורחים מיוחדים בבית אברהם

לא עברו שלושה ימים מאז מל אברהם את עצמו (להזכירכם: בגיל 99!) והוא כבר יושב בפתח אוהלו ומחכה לאורחים, למרות שהקב"ה בכוונה הוציא חמה מנרתיקה. החמסין הכבד נועד להגן עליו מטרדת האורחים, למען ינוח מעט ויתאושש מכאב המילה. אברהם אינו מוותר והוא תר אחר אורחים. לפתע נגלו לעיניו מרחוק שלושה עוברי אורח. הוא רץ לקראתם ומזמינם לביתו. תחילה הציע להם מים לרחצה וכהרגלו, רץ בעצמו אל הרפת להביא משם שלושה עגלים, מהם הכין מעדנים לאורחיו. אותם עוברי אורח היו, כפי שנודע לאברהם מאוחר יותר, מלאכים שנשלחו אליו במיוחד ע"י ה'. על אחד מהם, מיכאל שמו, הוטל לבשר לאברהם כי יולד לו בן זכר: "שוב אשוב אליך כעת חיה (לשנה הבאה) והנה בן לשרה אשתך". האחר, רפאל שמו, ריפא את אברהם מכאביו. משסיימו את תפקידם אצל אברהם המשיכו בדרכם אל סדום...

מהפכת סדום ועמורה

בינתיים מחליט אלוקים לגלות לאברהם כי הוא עומד להחריב את סדום ועמורה, שאנשיהם היו ידועים במעשיהם הרעים והאכזריים. אברהם, אשר מידת החסד והרחמים ממלאת את כל ישותו, מנסה לסנגר ולהציל את הערים הללו מעונשם הכבד. רק לאחר שהקב"ה משיבו כי אין שם אפילו עשרה צדיקים, משתתק אברהם. באותו זמן הגיעו המלאכים אל ביתו של לוט (אחיינו של אברהם) אשר בסדום. למשמע בואם צרו אנשי העיר על פתח הבית, שהרי אחת מ"תקנות" העיר קבעה כי אין להכניס אורחים. רצונם של אנשי סדום היה לעשות שמות באורחים ולענותם, כדי שלא יבואו יותר, אך משניסו לפרוץ את דלת הבית לקו בעיוורון. אז הודיעו המלאכים ללוט כי הם עומדים להרוס ולהשחית את כל העיר במצוות אלוקים. הם זרזוהו לקחת את כל משפחתו ורכושו ולצאת מן העיר. כן הורו לו ללכת אל אחת הערים הקרובות בה לא יגעו לרעה והזהירו אותו לבל יביט לאחור. אש וגופרית נחתו מן השמים – "ויהפוך (ה)" את הערים. . ואת כל יושבי הערים..."

הולדת יצחק

"וזה'פקד את שרה כאשר אמר..." – ה' קיים את הבטחתו לאברהם ובדיוק כפי שבישר להם המלאך, כעבור שנה, נולד להם בן זכר – ויקרא שמו יצחק. אברהם היה אז בן מאה שנה ושרה בת תשעים! כעבור שמונת הימים מל אברהם את בנו ו"ביום הגמל את יצחק" ערך אברהם משתה גדול אליו הגיעו אנשים מכל קצות הארץ.

תרבות רעה

כל הבאים לביתו של אברהם התפעלו מן הניסים שקרו לאברהם ושרה, וברכו ושיבחו לא-ל עליון. רק אחד היה שם שכל הניסים והמופתים לא שעו ולא פגעו בו כלל והוא עשה צחוק מכל ענין שבקדושה. היה זה ישמעאל בן הגר המצרית, שפחתם של אברהם ושרה. על ישמעאל נאמר (בפרשת לך לך): "והוא יהיה פרא אדם, ידו בכל ויד כל בו".

"ותרא שרה את בן הגר המצרית . . מצחק, ותאמר לאברהם ; גרש האמה (השפחה) הזאת ואת בנה..." . נכמרו רחמיו של אברהם על בנו והוא התלבט מאוד אם אכן לגרשם, אך באותו לילה נגלה אליו אלוקים באומרו ; "...כל אשר תאמר לך שרה שמע בקולה, כי ביצחק יקרא לך זרע". בהתאם לכך שילח למחרת בבוקר את הגר לבאר-שבע, שם גידלה את בנה לאחר שמלאך האלוקים עודד אותה באומרו ; "קומי שאי את הנער . . כי לגוי (עם) גדול אשימנו".

עקידת יצחק

"והאלוקים ניסה את אברהם" – לאחר שגרש מעליו את בנו, ישמעאל, נותר אברהם עם בנו יצחק, אותו אהב יותר מכל. באותה עת קיטרג השטן בבית-דין של מעלה: ראו, בסעודה שערך אברהם לרגל הולדת בנו לא הקריב אפילו קורבן אחד בתור תודה לה'! השיבו הקב"ה: הרי עשה זאת בשביל בנו, אילו הייתי אומר לו שזיבחהו לפני היה עושה זאת. כהוכחה לדבריו פונה האלוקים אל אברהם ומצווהו: "קח נא את בנך יחידך אשר אהבת את יצחק . . והעלהו שם לעולה על אחד ההרים אשר אומר אליך".

אברהם אינו מתמהמה – "וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו . . וילך אל המקום אשר אמר אליו האלוקים". מיד כשהגיעו לראש ההר הכין את המזבח שיועד להקריב עליו את יצחק. לאחר מכן הניח עליו את יצחק, קשר את ידיו ורגליו ונטל את הסכין בכדי לשוחטו...

באותו רגע נשמע קול מלאך האלוקים מן השמים: "אברהם, אברהם! . . אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה, כי עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה..." . בכל זאת רצה אברהם אבינו להקריב קרבן לה' ואז נגלה לעיניו, בסבך העצים, איל "ויעלהו לעולה תחת בנו. לאחר מכן הקריא בפניו המלאך את דבר ה': "...כי יען אשר עשית את הדבר הזה . . כי ברך אברכך וארבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים..." .

עמידתו של אברהם בנסיון הגדול, תוך כדי מסירות נפש, זיכתה והפיחה כוחות חדשים בקרב בניו עד סוף כל הדורות. לא לחינם אנו אומרים בכל יום בתפילה את פרשת עקידת יצחק, המשמשת לנו סנגוריה ומרבה את זכויותינו לפני ה'.

כי ביצחק יקרא לך זרע

כותב החפץ חיים זיע"א:

שרה רצתה לגרש את ישמעאל, כדי שלא ישפיע על יצחק וילמד מעשיו, ואברהם חשב להיפך, שכדאי שיהיו יחדו כדי שיצחק ישפיע על ישמעאל לטובה, והשי"ת הכריע כי שרה צודקת, "כל אשר תאמר לך שרה שמע בקולה", כי יותר יש לחשוש שישמעאל ישפיע על יצחק מאשר להיפך.

רואים מכך כמה צריך להיזהר מלחשוף עצמנו לדברים לא טובים גם כאשר כל כוונתנו היא לטובה.

ב. גשמיית הזולת – זו הרוחניות שלנו!

והוא יִשָּׁב פֶּתַח הָאֵהָל פָּחַם הַיּוֹם... וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו, וַיֵּרָא וַיֵּרֶץ לְקִרְאָתָם... וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֶרְצָה, וַיֹּאמֶר: אֲדֹנָי! אִם נָא מְצֵאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ, אֵל נָא תֵּעָבֶר מֵעַל עֲבָדֶךָ... אֶקְחָה פֶתַח לֶחֶם וְסִעְדוּ לְבָכֶם... וַיִּמְהַר... הָאֵהָלָה אֶל שָׂרָה, וַיֹּאמֶר... לּוֹשֵׁי וְעֹשֵׂי עֲגוֹת, וְאֵל הַבְּקָר רֵץ אַבְרָהָם, וַיִּקַּח בֶּן בְּקָר רֶדֶד וְטוֹב... וַיִּקַּח חֲמָאָה וְחָלָב וּבֶן הַבְּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לְפָנֵיהֶם, וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ: (בראשית י"ח א' – ח').

אברהם אבינו נמצא ביום השלישי שאחר ברית המילה, זקן בגיל 99, כולו כאוב וחלוש מהניתוח שעבר ומצבו הגופני נורא, עד כדי כך שה' חמל על בריאותו הרופפת וכוחותיו הדלים של אברהם והוציא חמה מנרתיקה, כדי למנוע מהבריות לצאת לרחוב ולהעסיק את אברהם עם מצוות "הכנסת אורחים".

אך אברהם אבינו לא מוותר! אפילו שבחוקן חס ולוהט והחוס החזק שולט ואין סיכוי שאפילו יתוש יצעד ברחובה של עיר, למרות זאת אברהם הזקן החולה והמותש לוקח את ההליכון והמקל סבא וגורר את עצמו לפתח האוהל, ו... יושב ומחכה לאורחים.

השמש ממשיכה לדהור, הזמן חולף ודולף, כולם חנוטים בביתם ומסתתרים מהשרב הכבד, ואברהם הצדיק עדיין ממתין לאורחים.

לפתע קורה הלא יאומן! שלושה ערבים עם כפיות עוברים בקרבת מקום. לא אחד, לא שנים, "שלושה". מחמוד החמוד, מוחמד המיוחד, ואחמד הנחמד. אברהם

מתרגש מהתגלית המרעישה ופותח בריצה לעברם, לבל יחמיץ את ההזדמנות להכניס אורחים.

ברוך ה' זריזותו של אברהם מניבה תוצאות, הוא מצליח להשיג את הקבוצה ולעצור אותה, והוא פונה לגדול שבהם – ופותח במסע הפצרות ותחנונים: אֲדָנָי! אִם נָא מְצַאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ, אֵל נָא תֵעָבֶר מֵעַל עֲבָדְךָ...

שמעתם את הדו שיח? אברהם הענק והנכבד מכנה איזה פלסטיני עם כפייה ושרוואל בתואר "אדון" – ואילו את עצמו בתואר "עבד", וזה עוד לא הכל.

אברהם רץ לעדר ושולף משם שלושה עגלים אבירים ושוחט אותם, הוא מפעיל את התנורים ועושה לחבר'ה על האש, הוא גם דואג להם לקינוח טעים – ואופה לכבודם עוגות, הוא מארגן את כל הכבודה על שולחן מפואר ומושיב סביבו את שלושת הערבושים, וגם אחרי שהכל מוכן וכבר הסתיים מבצע ההכנה הגדול, אברהם לא יושב לנוח, – אלא נשאר לשרת אותם ולפקח שבאמת יאכלו ולא יתביישו... מוחמד! אתה רוצה עוד בשר? אחמד! אתה מגיע לעוגה? מחמוד! נגמר הסחוג?...?

בואו נחשוב לרגע כמה זמן ארך המבצע הזה של "הכנסת האורחים" הללו. לשחוט, לצלות, לאפות, להגיש, לשרת... וזה ביום שאברהם חולה מאוד! מי יודע כמה קשה עבד אברהם בשאר הימים, כאשר כל כמה דקות היה מפתיע אותו אצת אורת. ביום... בלילה... באמצע השינה...

ובכן, אין ספק שמגיע לאברהם אבינו צל"ש גדול על מסירות נפשו במצוות הכנסת אורחים, וזה עוזר לכולנו להבין מדוע הוא זכה בתואר הנכבד "עמוד החסד". אלא שלמרות היופי שבאינפורמציה הזו, מיתמרת ועולה כאן קושייה גדולה עד מאוד.

למרות שהסיפור הזה יפה ומרגש, עדיין זה לא מצדיק שהוא ייכנס לתנ"ך וייחקק שם לצמיתות! שהרי התנ"ך אינו "מחסן סיפורים נפלאים" – ולא "אוסף מעשיות מרגשים", ולתוכו נכנס רק מה שמכיל מסרים וחיזוקים בעבודת ה'. אם כן מדוע חקקה התורה בין דפיה את סיפורו של אברהם אבינו? מדוע הסיפור הזה אמור לעניין אותנו?

התשובה לחידה הזו נמצאת בדברי הרמב"ן, וזו לשונו הטהורה:

אומר לך כלל... בעניין אברהם יצחק ויעקב, והוא עניין גדול...

"כל מה שאירע לאבות – סימן לבנים", ולכן יאריכו הכתובים בסיפור המסעות וחפירת הבארות ושאר המקרים.

ויחשוב החושב בהם כאלו הם דברים מיותרים אין בהם תועלת, וכולם באים ללמד על העתיד. (רמב"ן בראשית י"ב ו').

הרמב"ן מחכים אותנו בידיעה מאוד בסיסית בפרשה: כאשר אדם קורה בתורה כל מיני סיפורים על אבותינו הקדושים, הלכו, נסעו, נלחמו, טיילו... אל לו להסתכל על הסיפור בתור "היסטוריה גשמית", אלא עליו להבין שמאחרי הסיפור הזה מסתתרת איזו הנהגה קדושה בעבודת ה' – ועליו לדלות מכאן השקפת עולם כיצד להתנהג בחיי היום יום, כדי שכאשר הוא ייקלע לסיפור דומה, הוא כבר יידע כיצד הבורא חפץ שינהג.

לאחר שהבנו כהוגן את דברי הרמב"ן הללו, כבר נפתרה לנו השאלה "מדוע התורה מספרת לנו באריכות את הכנסת האורחים המפוארת של אברהם.

משום שהתורה רוצה שנבין ונפנים ונעכל את רוחב ליבו של אברהם אבינו, את תאוותו העזה לסייע לבריות, את מסירות נפשו על "גשמיות ונוחות הזולת".

התורה רוצה ללמדנו שאל לו לאדם להסתתר בביתו ולהנות מהשפע שיש לו – ולחכות שהעניים יבואו עד אליו ויתחננו שיעזור להם, אלא עליו לחזר אחר העניים והמסכנים ולהושיט להם יד תומכת, ולמסור נפש על העניין

וגם כשקשה וכואב, (אברהם ביום שלישי לאחר הניתוח), גם אם יש עיסוקים נוספים (אברהם עזב את השכינה והתפנה לאורחיו) גם אם תנאי השטח מכבידים (אברהם ישב בשמש הלוהטת), יהיה מה שלא יהיה, צריך האדם לחשוב על הזולת וטובת הכלל – ולא להתעסק רק בנוחות עצמו.

התורה גם רוצה שכאשר האדם מעניק לזולת – הוא לא ירגיש עליון עליהם, אלא יבין שבסך הכל הוא מבצע את חובתו המוסרית והאלוקית. (אברהם קרא לאורחיו "אדונים", וכינה את עצמו לכבודם בתואר "עבד").

התורה רוצה גם שהאדם יידע שאל לו להעניק לזולת בקמצנות וצמצום בשביל לצאת ידי חובה, אלא עליו להשקיע בהם מעל ומעבר, כפי כוחותיו וגודל ממונו. (אברהם לא כיבד את אורחיו בפרוסת לחם עם ממרח שוקולד, אלא שחט לכבודם שלושה עגלים – כדי להכין שלושה לשונות משובחים!!!).

התורה רוצה גם שהאדם יכניס אורחים ויטרח למענם בזריזות – וללא עצלות (אברהם פינק את אורחיו בשלמות, ועשה הכל במהירות ובריצה).

את כל זה רוצה התורה שנעכל ונשנן ונפנים – ומשום כך היא האריכה בסיפור הכנסת האורחים של אברהם, כדי להדריכנו כיצד אמור להיראות אדם יהודי.

לא רק שלא יחפש איך לסחוט את החברה ולחיות כמה שיותר על חשבון הציבור, לא רק שלא יקח מבית המלון סבונים ומצעעים ומגבות "צידה לדרך", לא רק שלא יעשה בעיות בתשלומים לוועד בית, אלא שגם ילמד לתת ולהעניק לזולת מעצמו וממנו ביד רמה ובצורה רחבה, כמו שראינו אצל אברהם אבינו.

אין ספק שהדברים הללו ברורים ומחזקים. אך הבעיה היא שבמבחן המציאות אנחנו נופלים בין הכיסאות – והתנהגותנו לא עולה בקנה אחד עם התנהגותו של אבינו אברהם. מה כוונת המשורר החזן והפיטן?

ברוך ה' הגיע הגיל – וגילי גלילי וגילה גלילי באו בברית הנישואין, כעבור תקופה נולד להם ילד – והשמחה הייתה רבה. כמו בכל בית מתחיל – גם בבית הזה ההורים היו לארג'ים, הבעל פינק את אשתו, האישה השקיעה בבעלה, ושניהם המטירו על בנם הקטן מכל טוב מצרים. עברו ימים חלפו שנים, הרגשות כהו ונשחקו החושים, וכמו באגדות... עינו וידו וליבו של גילי הצטמקו, הוא כבר לא היה רחום וחנון ורב חסד, נהיה לו קשה להוציא ממון ולהשקיע באשתו ובנו, והוא החל להרצות בפניהם על "הסתפקות במועט ועבודת המידות" – וניסה לחנכם בשיטה הידועה של "פת במלח תאכל, מים במסורה תשתה, על הארץ תישן, וחיני צער תחיה" (אבות ו' ד').

אך הפלא שבכל ההרצאות הללו הוא היה נזכר רק כאשר אשתו ובני ביתו ביקשו ממנו ממון. אבל כאשר הוא היה צריך לפנק את עצמו ולהשקיע בכבודו ירום הודו,

או אז היו זמירות חדשות מתנגנות בפיו. זה "הוצאות תלמוד תורה", זה נחוץ לי לעבודת ה'... אני מתכוון לשם שמים...

הרב גילי המתוק, תתבגר! תביט על שורשיך, על אברהם אבינו, ראה כיצד הוא השקיע בשלושה פלסטינאים נטולי זהות, כמה כבוד וכוחות גוף ונפש, ואתה הרי משקיע באשתך, בבן שלך, בנשמות יהודיות, אז למה אתה עושה זאת כמי שכפאו שד ומתוך צמצום?

אל תשכח שכל הברכה בבית מצויה בביתך רק בזכות אשתך (ב"מ נ"ט ע"א), מה גם שיש לך מחויבות לספק לאשתך את "צורכי נפשה" (התחייבת לה זאת בכתובה), כמו כן אל תשכח שהבן שלך הוא פיקדון מאלוקים (מדרש משלי פרשה ל"א סימן י'), האין זה מספיק בשביל שתשקיע בנשמות הללו לפחות כמו שהשקיע אברהם אבינו באורחיו הערבים?

אתה יודע מה? עזוב את חשיבותם וייחוסם ומעלתם של בני ביתך. אך לפחות תסתכל עליהם כעל "אורחים קבועים", ותחשוב שאתה מקיים מצוות הכנסת אורחים תמידית. מה יש? תפנק, תעניק, תשקיע, תירתם קצת יותר למען נוחותם... אתה עמוס ואין זמנך פנוי בידך? תאמין שאברהם אבינו היה עמוס יותר ממך. אתה מותש וחלש? אברהם היה אחרי ניתוח וחלש לא פחות ממך. אתה חָטֵיָאָר וקשיש? אברהם היה בגיל מאה. תנאי השטח קשים? אברהם קיים את המצווה למרות השרב הכבד. שורה תחתונה, תהיה ער לזולת ולצורכי בני ביתך, ואל תחפש תירוצים.

בואו נעמיק יותר: מובא בחז"ל "שעשרה הרוגי מלכות" נהרגו כנגד העשרה שהשתתפו במכירת יוסף. ולא מפני שאחי יוסף פשעו במכירה חלילה, אלא "שמידת הדין" מצאה לה מקום להיאחו "דרך מכירת יוסף" – ואכמ"ל. (ומי שסקרן או מעוניין להחכים, ימצא את העניין בהרחבה במדרש, מובא באוצר המדרשים "אייזנשטיין" ערך עשרה הרוגי מלכות).

ובכן, מצאנו במדרש דו שיח שהיה בין שני ענקי עולם בזמן שהוצאו להורג, דו שיח המכיל בתוכו מסר חזק ונוקב – החודר קירות ולב, וזה לשון המדרש:

כבר היה רבי ישמעאל ורבי שמעון יוצאין ליהרג. אמר לו רבי שמעון לרבי ישמעאל: רבי! לבי יוצא, שאיני יודע על מה אני נהרג.

אמר לו רבי ישמעאל לרבי שמעון: [האם] מימיך לא בא אדם אצלך לדין או לשאלה ועכבתו – עד שתהא גומע כוסך או עד שתהא נועל סנדלך או עד שתהא עוטף טליתך?

[והרי] אמרה תורה "אם ענה תענה", אחד עינוי מרובה ואחד עינוי מועט...

אמר לו, בדבר הזה ניחמתני רבי.

(מכילתא דרבי ישמעאל משפטים – פרשה יח).

רבי ישמעאל מגיע למסקנה שהוא מושלם בכל – ואין למידת הדין שום אפשרות להיאחז בו, והוא פורס את כאבו בפני רבי שמעון – במילים הכי כואבות: ליבי יוצא, שאיני יודע על מה אני נהרג!!!

ומה עונה לו רבי שמעון? אולי פעם הגיע אליך מישהו לשאול איזו שאלה בהלכה ועיכבתו מעט עד שהתארגנת – והאדם הזה קצת הצטער מכך, וכעת הבורא תובע ממך את עלבונו וצערו של אותו יהודי.

לא יאומן עד כמה בורא עולם מקפיד על כבודו של כל יהודי! עד כדי כך שאפילו אדם שמשרת ציבור ומקדיש מעצמו למען הכלל – יש עליו תביעה "שלא יעכב" את האדם שלא לצורך, ואפילו לא עיכוב מועט. עד כדי כך שרבי שמעון הודה לרבי.

ג. מעשה דבנות לוט

בפרשה אנו מוצאים שבנות לוט חשבו שכל העולם נחרב – בהפיכת סדום, וכדי לקיימו מחדש הן מוכרחות להביא זרע מאביהן לפני שימות או יפסוק מלהוליד.

ולכן עשו מעשה והשקוהו יין, ולאחר מכן כל אחת בתורה דאגה להמשך קיום העולם. והנה אם נתבונן בפסוקים נגלה דבר מעניין. בעוד שהיחס של התורה לבנות לוט

לא מייחס להן עבירה כלשהי [שהרי שוגגות היו ומתוך כוונה טהורה]. ואפילו אליבא דחד מ"ד במדרש נעשה להן נס ונזדמן להן יין במערה (בראשית רבה פרשה נ"א, ובספרי עקב מ"ג).

והובא ברש"י על אתר). [הגם שישנה מחלוקת במדרש (בר"ר נ"א) אי לשם שמים נתכוונו או לזנות, אבל עצם הנס מוכיח שהיו כאן דברים לא פשוטים].

לאחר כמה פסוקים באה התורה ואומרת: "ויסע משם אברהם ארצה הנגב" וכו' (כ), א' ואומר רש"י: "דבר אחר להתרחק מלוט שיצא לו שם רע שבא על בנותיו". דהיינו גם אנשי העולם

שלא ידעו ממחשבתן של בנות לוט וכוונתן – שהיא לקיום העולם, ולכן חשבו שאם הם היו לבד במערה והתעברו סימן שאביהן הוא כאן הבעייתי. וגם התורה מייחסת מעשה זה לגנות [שהרי

ברור שאילו היו חז"ל סבורים אחרת לא היו מציינים את השם רע שהוציאו לו הבריות]. יתירה מזו מציינו במדרש: "אמר רבי לוי כל מי שהוא להוטאחר בולמוס של עריות לסוף מאכילין אותו

מבשרו" (בר"ר נ"א, ט'. והובא ברש"י כאן). זאת אומרת שלוט נתאוה לכך כבר הרבה זמן ולכן הקולר תלוי בצווארו אף שזה נעשה ללא ידיעתו, וללא הנאה או רווח אישי שלו מהסיפור.

וחשבתי דרכי להתבונן בנקודה זו: מדוע המעשה הזה מתייחס אליו בצורה כה שלילית? וכי מה הוא אשם במעשיהן של בנותיו? ואם תאמר שכיון שהרגיש בכך בלילה הראשון ולא נזהר מלשתות

לילה שני [כמו שהביא רש"י], עדיין יש מקום לסנגר ולומר שבלילה הראשון הוא לא ידע מכלום.

אלא נראה לבאר את הנקודה הזו על פי מה שתיארה לנו התורה כמה פסוקים קודם לכן – כשבאו המלאכים לסדום: לוט מוכן היה למסור את נפשו למען הכנסת אורחים. אבל כשהתעוררו בעיות:

”ואנשי העיר אנשי סדום נסבו על הבית מנער ועד זקן כל העם מקצה: ויקראו אל לוט ויאמרו לו איה האנשים אשר באו אליך הלילה הוציאם אלינו ונדעה אותם” (י”ט, ד-ה), ולוט יוצא ומנסה לשדלם

שלא ירעו לאורחיו. משלא עזר דבר פונה אליהם לוט: ”הנה נא לי שתי בנות אשר לא ידעו איש, אוציאה נא אתהן אליכם ועשו להן כטוב בעיניכם, רק לאנשים האל אל תעשו דבר” וכו’ (שם ח’).

כזה אדם שסולם ערכיו כה מעוות ולקוי, שמוכן להפקיר את בנותיו כאילו היו עוד חפץ מחפציו שבבית למעשה כה שפל, והכל למען המטרה הנעלה: הכנסת אורחים... בלי לשים לבו שלא זוהי הדרך ולא זו העיר.

בלי להבין שאם עניי עירך קודמים לעניי עיר אחרת, אז ברור שאי אפשר להציק למישהו מסוים כדי שהשני ייהנה על חשבוננו. ולוט לא חשב בצורה נכונה. לכן אומרת התורה מידה כנגד מידה – כיון שהיית מוכן לעשות לבנותיך מעשה כזה שפל, הקב”ה ידאג שיקרה מה שיקרה וכל העולם יצביעו עליך מאחורי גבך ויאמרו – הנה האיש שעשה מעשים אשר לא ייעשו. לוט לא הפנים שהכנסת אורחים תכליתה היא אמנם להיטיב לאחרים – אבל – לא על חשבון הזולת.

ד . וירא אליו ה' באלוני ממרא” (יח א)

וירא אליו לבקר את החולה (רש”י).

לשון רש”י תמוה, הו”ל למינקט לבקרו או לבקר אותו כי באברהם עסקינן ומאי לבקר את ”החולה” אשר משמעותו כאילו מדובר באיזה חולה דעלמא.

אלא בא רש”י לומר כי משמעות ביקורו של הקב”ה היתה ביקור חולים ועל ידי כך ילמד אברהם דין ביקור חולים בעלמא, וכדאמרו בגמ’ (סוטה יד, א) הקב”ה ביקר חולים דכתיב וירא אליו ה’ באלוני ממרא אף אתה בקר חולים, נמצא כי היתה סיבת בואו של הקב”ה ללמד לעולם הנהגה זו של ביקור חולים, ולזאת נתכוין רש”י וירא אליו כדי שעיי”כ ילמדו לבקר את החולה.

ה . "וִירָא אֱלֹיו ה' " (יח א)

וירא אליו ה' "יום שלישי למילתו היה, ובא הקב"ה ושאל בשלומי". (ב"מ דף פו:).

הנה רבותינו אמרו (בסוטה יד.): "אחרי ה' אלהיכם תלכו" – וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה, והלא כבר נאמר "כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא", אלא להלך "אחר מידותיו" של הקב"ה, מה הוא מלביש ערומים... ביקר חולים דכתיב: "וירא אליו ה'", אף אתה בקר חולים. ועוד אמרו (שבת קכז.) דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעוה"ב וכו' ביקור חולים וכו'. ע"ש.

מכל זה למדין, גודל מצוותה לבקר את החולה, ואין הפרש בין שוכב בביתו לשוכב בבית החולים. וז"ל הש"ע (יו"ד סימן שלה): "מצוה לבקר חולים".

ורבנו אליעזר פאפו ב"פלא יועץ" (מערכת חולה) כתב: שמצוה זו רפויה וכו', ומה טוב שיתקנו בני חברה קדושה ששני אנשים אחרים יבקרו בכל יום את החולים.

ודע, כי כשבא לבקר החולה יש לו להתבונן, מה חסר לו לחולה, ויסדר לו. כי עיקר מצות ביקור חולים הוא לסעדו ולתומכו, ולראות מה צריך. וגם זו הזדמנות לתומכו בממון כפי הענין והכל בחכמה, אם בר הכי הוא. וז"ל רבנו בפלא יועץ (מערכת חולה): ואם איש עני הוא, עיקר מצות הביקור כדי שיראה את חסרונו, מה הוא צריך, וישתדל לסעדו ולתומכו ברפואות "ובכל צרכו", מידו או יהיה מְעֵשֶׂה את אחרים. עכ"ל.

והנה ישנם אנשים שתחת לדבר דברים חיוביים וטובים, מדברים דברים שליליים. כגון אם יש לחולה מחלה פלונית, וזה המבקר נזכר שאדם אחר היה לו כזאת ומת מזה וכו', מתחיל המבקר לספר לחולה שלפניו כל זאת, וודאי אינו נכון. אלא אדרבא יתן לו "חיזוק" וידבר דברי עידוד ודברי תורה, ובכלל הדברים יספר סיפורי צדיקים וסיפורי ישועות ומופתים וכו', ותועלתן מרובה.

וכבר כתבו הראשונים שביקור חולים הוא כדי שיעשו לו דברים הצריכים לחוליו וימצא נחת רוח עם חבריו, כמ"ש הב"י (שם) בשם הרמב"ן. וע"ע להגרי"ח סופר שליט"א בספר זרע חיים (סימן כ).

ועוד כתב מרן הבית יוסף (שם) והביאו הרמ"א בהגה (ס"ד): "וכל שביקר ולא ביקש עליו רחמים, לא קיים המצוה". לפי"ז יש לברכו בפניו ולסעדו, והיתה שלימה מצוותו.

ו. "וירא אליו יהוה באלני ממרא והוא ישב פתח-האהל פחם היום." (יח א)

1. הקב"ה חפץ בנסיונות לנסות את בריותיו כי לשם כך בראם

"כחוס היום" – הוציא הקדוש ברוך הוא חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים, ולפי שראהו מצטער שלא היו אורחים באים – הביא מלאכים בדמות אנשים. (רש"י)

ויש להבין, דמאחר שראהו הקב"ה מצטער ויושב על פתח אהלו כחוס היום לאורחים, הלא היה אפשר למעט בנס – והוא להשיב החמה לנרתיקה, ואז היו בני אדם יוצאים מבתיהם ומזדמנים לו אורחים – בני אדם ולא מלאכים, והיה אברהם אבינו זוכה לקיים מצות הכנסת אורחים בבני אדם, שהיא מצוה מעולה יותר מאשר במלאכים, ולמה השאיר החמה בתוקפה והוצרך לנס שיבואו מלאכים בדמות בני אדם? ואם משום שהיה אברהם חולה ולא רצה הקב"ה שיטרידוהו אנשים רבים בחוליו, הרי היה אפשר לרפאותו מיד מחוליו, ומה שעשה המלאך מהג' מלאכים שבא לרפאותו באותו יום – היה עושה הקב"ה מיד, ולמה השאירו בחוליו ואת החמה בתוקפה והוצרך בזה לקיים הכנסת אורחים מתוך צער, ובמלאכים בלבד ולא בבני אדם שהוא יותר מצוה?

מבחן האדם היא שעת הקושי והניסיון, וזו תכלית בריאת האדם לעבוד ולעמוד בנסיון כמבואר ב"מסילת ישרים" פ"א, מדריגת מהותו של האדם נמדדת בעיתות קושי להיבחן אם גם אז אוחז הוא בעבודתו ואינו מרפה ממנה, אברהם אבינו מקיים היה מצות הכנסת אורחים כל ימיו, עתה נזדמן לו לקיימה מתוך קושי, אלא שעדיין יש להבין דמעיקרא מאי סבר להוציא חמה כדי למונעו מאורחים, ולא להביאו לידי נסיון של קושי, ואילו לבסוף זימן לו אורחים?

להבין הענין נקדים שאלה נוספת, מאחר והתכלית הוא לעמוד בנסיון, מדוע הנסיונות המה לפרקים ואינם בכל עת ממש? כוונתנו לא רק לנסיונות הבלתי שיגרתיים שאינם תכופים, ואם כן בזמן שאין אנו נתקפים בהם לכאורה בטל

מאיתנו התכלית ביחס לסוג אותם נסיונות הבלתי שיגרתיים. אלא גם לגבי הנסיונות השיגרתיים כשמירת הלשון, תיקון המידות והתאוות, הלא גם בהם ישנה הפוגה בין נסיון לנסיון, אם כן וכי בזמן ההפוגה לא מתקיימת בנו שום תכלית בבריאתנו שנבראנו לעבוד ולעמוד בנסיון? וגם אם נאמר שמחוייבת ההפוגה בין נסיון לנסיון, לפחות לכאורה נעדרת מאתנו אותה התעלות הבאה מנסיונות הבלתי שיגרתיים שהינם מזמן לזמן, והלא זה תכלית האדם.

אולם אין הענין כן, בשכר העמידה בניסיון לא מרוויח האדם רק את גבורת שעת העמידה בניסיון בלבד, אלא בכך שופך הוא אור על עבודתו גם כשאינו בשעת ניסיון. ונבאר את הדבר.

2. כשעומד האדם בנסיון זהו מעמדו ומדריגתו גם כשאינו בשעת הנסיון

שני בני אדם שקדנים בתורה וקבועים בתפילה, והנה אירע איזשהוא אירוע שהוצרכו אותם הבני אדם משום כך להתאחר בזמן משכבם הרגיל, והלכו לישון בשעות המאוחרות של הלילה, ועקב זה למחרת אחד קם לתפילה והשני לא, או עקב הטרדה כל שהיא אחד הגיע לקביעותו לתורה והשני לא, ובסך הכל במשך שנה שלמה נסתכם שאחד בא כל יום לתפילה ולתורה והשני חיסר פעמיים או שלוש, ובכך לנו נדמה שאין הבדל גדול ביניהם, וכי למה נחשב יומיים בשנה שהאחד בא הגם טרדותיו והשני נפקד מושבו.

אולם אין זו הסתכלות נכונה, אין ההבדל ביניהם יום או יומיים בשנה, אלא כל יום ויום שבאו שניהם להתפלל וללמוד זה מהות וערך שונה לחלוטין בין האחד לחבירו, שעות הקושי והטירדה שאירעו להם יומיים בשנה והאחד עמד בהם והשני לא – הרי אותו שעמד בהם גילה ערך חשוב והתייחסות מיוחדת לתורה ולתפילה, והשני שבשעת קושי לא עצר בנפשו להתמיד כהרגלו – גילה ערך פחות לתורה ותפילה, אי לכך גם בזמנים השלווים והרגועים שראינום שניהם עובדי ה' ומתמידים בתורה ותפילה אין ערכם שווה כלל, שעת הקושי והניסיון גילתה שאצל העומד במבחן, התורה והתפילה הינם בתוך מעיו ומוכּן הוא למסור נפשו עליהם, והשני גילה שאכּן הוא אוהב תורה ותפילה אולם אין הוא מוכּן למסור נפש עליהם, אם כן גם בזמן השלווה – כאשר לנו נראה לעין כאילו ואין הבדל ביניהם – בעצם שונים המה מדריגותיהם לחלוטין זה מזה.

3. כל עמידה בנסיון שעומד אדם, מעלה הוא בכך את מהות מדריגתו, ואף שאין הדבר מוחשי בעוה"ז – לעתיד יומחש הדבר בבירור גדול

ולפי זה יובן היטב דברי הגמרא (חגיגה ט' ע"ב) שדרשה על הפסוק: "ושבתם וראיתם בין עובד אלקים לאשר לא עבדו", אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחת, והוא תימה גדולה, היאך ניתן לקרוא לשונה פרקו מאה פעמים – שאינו עובד אלקים, והלוא הלוואי שנשנה אנו פרקנו ארבע וחמש פעמים?

אלא אפשר הביאור בכוונת הפסוק הוא על דרך שביארנו קודם, דהיינו, לנו נראה ומוחש הבדל בין עובד אלקים ללא עבדו, כגון בין שני בני אדם אחד שומר מצוות ואחד עובר עבירות, אזי אנו גם בעינים הפשריות שלנו נבחין פשוט שזה עובד אלקים וזה לא. אולם לנגד עינינו אם נראה שני גאונים וצדיקים, ויאמרו לנו אחד שנה פרקו מאה פעמים והאחד מאה ואחת, בוודאי שלא נבחין בשום הבדל ביניהם, ונחלוק לשניהם כבוד הראוי לכבוד תורתם ללא שינוי, אולם אומר לנו הנביא, שלעתיד תיפקחנה עיניים עיוורות ויראו כולם ההבדל בחוש בין השונה פרקו מאה למאה ואחת, וההבדל אז לעתיד יהא כל כך מוחשי בדיוק כמו שעתה בזמן הזה כשאין לנו הבחנה וראייה אמיתית עם כל זה יש לנו הבחנה מוחשית בין עובד אלקים דהיינו השומר מצוותיו לאינו עובד דהיינו בעל עבירה ומחלל התורה. ואם כן אין כוונת הפסוק לקרוא לשונה מאה פעמים שאינו עובד אלקים, וכאמור שם בגמרא: "עבדו ולא עבדו" תרווייהו צדיקים גמורים, אם כן המדובר הוא בב' צדיקים גמורים, אלא שלעתיד תהיה ההבחנה בין מדריגות הצדיקים עצמם, בדקויות שבדקויות כל כך פשוטה ברורה כמו שעתה בעידן הגלות ישנה לנו הבחנה פשוטה בין החוטא לשומר מצוות.

והעניין כנ"ל, דהשונה פרקו מאה ואחת אינו עליון על חבירו רק בשביל אותה פעם נוספת, אלא אותה פעם נוספת מגלה מהות אחרת וערך אחר שבקרבו לתורה, כך שגם המאה פעמים שלכאורה בהם שווים שני הצדיקים – בעצם אינם שווים, אלא האחד גילה התייחסות וערך מיוחד לכל עבודתו יותר מחבירו.

וזה הביאור בגמרא שם ששואלת היאך צדיק בשביל פעם אחת פחות נקרא לא עבדו, ומתרצת, צא וראה משוק של חמרין שעל נשיאת עשר פרסאות נוטלין זוז

ועל נשיאת אחת עשרה פרסאות נוטלין ב' זוזין, וקשה, מה היגיון הנמשל בזה לשונה פרקו מאה ואחת על השונה פרקו מאה בלבד, אלא כאמור דכשם שאם עבר החמר את העשר פרסאות ישנו כבר מחיר אחר כי זהו מושג אחר, והתשלום זוז נוסף הוא אינו רק בשביל הפרסא הנוספת אלא על כל האחת עשרה, כן הוא השונה מאה ואחת זה אינו שיש כאן אחת נוספת בלבד, אלא זהו מושג אחר, ששופך אור גם על המאה הקודמים להחשב בעלי מהות אחרת לעומת אותו אחד ששנה מאה פעמים בלבד.

4. מצוות קלות שאדם דש בעקביו – כשמקיימם, מורה הדבר על טוהר ומעלה פנימית עמוקה בנפש

ובזה יובן מה שנאמר ריש פרשת "עקב": והיה עקב תשמעון ושמר ה"א לך את הברית וגו', וראה שם כל ההבטחות הנפלאות, ודרשו חז"ל ומובא ברש"י: "עקב – אם מצוות שאדם דש בעקביו תשמרון", הרי שכל ההבטחות הנפלאות נאמרו על המדקדק במצוות שאדם דש בעקביו, והטעם הוא דאדם המשמר מצוות קלות זה לא רק שעודף הוא על חברו בכך שמשמר הוא את הקלות בלבד, אלא מורה הדבר על מהות אחרת של כל קיום מצוותיו גם הגדולות, כי זה מורה שאהבת ה' תקועה בלבו, ושאכן נפשו מטוהרה ונעלית למאד, כך שאינו דומה ערך מצוותיו למי שאינו מדקדק במצוות קלות דמורה על כל מצוותיו שאינם מאהבת ה' כראוי, כי האוהב אינו מסתכל על גודל המצוה אלא על המְצוּה.

ז. "והוא יֵשֵׁב פֶּתַח-הָאֵהָל בְּחַם הַיּוֹם." (יח א)

בקש לעמוד, אמר לו הקב"ה שב ואני אעמוד, סימן לבניך שעתיד אני להתייצב בעדת הדיינים והן יושבין שנאמר אלקים ניצב בעדת קל. רש"י. ומה ענין עמידה זו אצל ישיבת אברהם לעמיד בעדת הדיינים, וכי אברהם דיין היה, כלום ישיבתו בפתח ביתו היתה ישיבת בית דין.

ביאור הענין בהקדם קושיא אחרת אלימה, שהביא רש"י על המקרא בסמוך והנה שלשה אנשים, וכתב אחד לבשר את שרה, ואחד להפוך את סדום, ואחד לרפאות את אברהם, ובפשוטו תמוה הניחא המלאך המבשר והמלאך המרפא שפיר הוצרכו

לבוא אל אברהם כדי לקיים שליחותם, אך המלאך שכל שליחותו להפוך את סדום מה ענין שהקדים ובא אל בית אברהם,

אלא מוכרח כדמשמע מפירוש הספורנו, דכל זמן שלא באו המלאכים אל בית אברהם, ולא בא לידי ביטוי גודל הכנסת אורחים של אברהם, עדיין לא נחתם גזר דינה של סדום, ורק כיון שבאו אל אברהם והגדיל במעלת הכנסת אורחים, ככל שהתגדל אברהם במידה זו כך נתרבתה התביעה על סדום אשר כה מרעים אל אורחיהם, היפוך מידתו של אברהם ועל כך נענשו, וכ"כ הספורנו על המקרא (לקמן טז) ויקמו משם האנשים וישקיפו על פני סדום, וכתב ויקומו משם אנשים פנו מבית החסד, וישקיפו השקפה לרעה, על פני סדום. שהיה היפך ביתו של אברהם, נמצא כי מעשה דהכנסת אורחים היה חיתום גזר דינם של אנשי סדום, ומעשה דאורחין כשיבת בית דין, ועל כך ניצב עליו ה', ובא המלאך כדי לקבל הכרעת הדין להפוך את סדום.

ח . "וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו..." (יח ב)

בפרשת השבוע אנחנו קוראים על אברהם אבינו שביום השלישי והקשה לברית המילה שלו [כאשר היה בן תשעים ותשע שנים] הוא מקיים בזריזות את מצות הכנסת אורחים עם שלושה אנשים שהיו מלאכים: "וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו ... וַיֹּאמֶר אֶ–דָּנִי אִם נָא מְצֹאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אֵל נָא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדְּךָ. יִקַּח נָא מִעֵט מִמִּי וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ. וְאַקְחָה פֶת לַחֵם וְסִעְדוּ לַבָּקָם אַחַר תַּעֲבֹרוּ ...".

בהמשך הפרשה מסופר ששלושת המלאכים מגיעים אל לוט לסדום וגם הוא מקיים הכנסת אורחים עם שלושת המלאכים.

נשאלת השאלה: מדוע נאמר אצל אברהם "והנה שלושה מלאכים", ואצל לוט נאמר: "ויבאו שני המלאכים סדמה בערב ולוט ישב בשער סדום". לוט ידע שלפניו מלאכים ואברהם לא ידע?

רש"י מפרש: "אצל אברהם שכחו גדול והיו המלאכים תדירין אצלו כאנשים קראם אנשים ואצל לוט קראם מלאכים".

מסביר הרב יוסף דוב סולוויצ'יק בספרו ימי זכרון : שהמילה מלאך אין פרושה רק יצור רוחני שמימי, אלא יש לה משמעות נוספת: מלאך=שליח. אם כן אברהם שכל חייו היו שליחות אחת גדולה הוא בעצמו המלאך, ולכן אין חידוש שבאים אליו מלאכים, כי לגודל מעלתו של אברהם שליח ה' הם נחשבים כאנשים כמוהו. אך לוט שלא היה גדול כמו אברהם, אצלו המלאכים נחשבו כאנשי מעלה לעומתו.

בספר בית הלוי הסבא רבה של הרב הנ"ל כותב שיש הבדל בין הכנסת האורחים של אברהם ובין הכנסת האורחים של לוט, וזאת בעקבות מקרה שקרה לו באופן אישי כאשר בעל אכנסיה אחד שלא ידע ש"בית הלוי" הוא מגדולי הדור, וזלזל בו ולא ארח אותו כראוי. מאוחר יותר כאשר נודע לבעל האכנסיה שמדובר באחד מגדולי הדור הוא הוא השתטח לרגליו של "בית הלוי" ביקש סליחה ומחילה ורצה לארח אותו בכבוד גדול. הרב סירב להתארח אצלו והוא אמר לו: למדנו בפרשת וירא על הכנסת האורחים של אברהם שמתוארת בהרחבה, ולעומת זאת מספרים מעט מאד על הכנסת האורחים של לוט. ההבדל הוא שאורחיו של אברהם נראו כאנשים פשוטים ולכן להכנסת האורחים של אברהם שיצא מגדרו בעבורם היה ערך רב, לעומת זאת לוט ראה שלפניו מלאכים ולכן אין חידוש במה שכיבד אותם, כי מי לא ירצה לארח בביתו מלאכים. מידת הכנסת אורחים איננה נבחנת ביחסו של המארח לאנשים גדולים, אלא דוקא ביחס של בעל הבית לאנשים פשוטים שפוקדים את ביתו. פנה בעל "בית הלוי" אל בעל האכנסיה ואמר לו: "איזה התנצלות היא זו שאתה אומר לי שלא הכרתי אותי, היחס המשפיל לו זכיתי ממך איננו ראוי אפילו לאדם מן השוק שבא להתארח אצלך". לאחר הדברים הלך הרב לדרכו.

ויש להוסיף: אמרו חז"ל גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת השכינה, ועל הקב"ה נאמר בישעיהו נ"ז: "כִּי כֹה אָמַר רַם וְנָשָׂא שִׁכְן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכֹּן וְאֵת דְּבַר וְשִׁפְלֵי רוּחַ לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְלְהַחְיֹת לֵב נְדָבָאִים"

על פי "בית הלוי" יש לבאר, שבוודאי מעלה גדולה לקבל פני שכינה, וכי יש דבר גדול יותר מאשר לפגוש את ה' אלא שהקב"ה בכבודו ובעצמו שוכן דוקא אצל שפלים ונדבאים, ואם כן עלינו ללכת אחר מידותיו, ולהתחבר מתוך ענווה עם

האנשים הפשוטים , לארח אותם ולשמח אותם , ולדעת שהחיבור איתם חשוב בעיני ה' יותר מאשר חיבור עם אנשים גדולים ואפילו יותר מקבלת פני שכינה

ט . "יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ" (יח ד)

ופירש רש"י כסבור שהם ערבים שמשותחים לאבק רגליהם והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לתוך ביתו.

וקשה איך אברהם אבינו לא הבין שהם מלאכים שהרי ידוע שלמלאך שהוא יישות רוחנית אין לו צל. וא"כ היה יכול ברגע לשים לב לענין.?

ויש לתרץ שהרי כתוב כחוס היום דהיינו בחצות היום ואז החמה בראש כל אדם ובמצב כזה אין צל. ודברי פי חכם חן.

וע"פ זה אפשר לבאר שבמעשה העגל כתוב שהשטן הראה לבני ישראל את מיטת משה כדי להטעותם שהוא מת. והרי גם פה כיון שמשה הוא בן אנוש היו יכולים לראות אם יש צל אז זה אמת ואם לא אז לא. אלא התירוץ הוא כמו פה שכתוב כי בושש משה וכתוב במדרש בא שש דהיינו שעה שישית שהיא חצות היום ושוב אז החמה בראש כל אדם ולכן לא היה צל...

ט 1 . "יקח-נא מעט-מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ." (יח ד)

ורחצו רגליכם, אמרו לו וכי בערבים חשדתנו שהם משותחים לאבק רגליהם, כבר יצא ממנו ישמעאל (ב"מ פו, ב).

נשאלת השאלה: איך הובןממה שנתן להם לרחוץ רגליהם שהוא חושד בהם שעובדים ע"ז ורוצה שיסירו הע"ז שעל גביהם, ושמא רק נתן להם לרחוץ כדי שיתנקו מן הלכלוך שנתלכלכו בדרך, שהרי אפילו בתשעה באב האסור ברחיצה הרי הבא מן הדרך קיי"ל (או"ח תקנ"ד סי"ד) שהוא מותר לרחוץ, וגם לבן שהיה עובד ע"ז נתן מים לאליעזר לרחוץ רגליו אף שבודאי לא הקפיד על ע"ז, וכך דרך כל הבא מן הדרך לרחוץ רגליו, והיכן מצאו שחושד בהם בע"ז.

אלא אפשר לתרץ שאמרו בדעתם כי אם למען נקות כפות רגליהם נתן להם לרחוץ היה צריך ליתן להם מים הרבה בשיעור המספיק לרחיצה הגונה, ומדאמר אברהם יוקח נא 'מעט' מים, על כרחך כי אי"ז לנקיות כי אם רק לבטל ע"ז ובזה

אין צריך שיסיר כל האבק ודי במה שהסירו במשהו, וכדאמרין (ע"ז נג, א) כיצד מבטלים, קטא ראש אזנה ראש חטמה ראש אצבעה פחסה אע"פ שלא חיסרה בטלה, ומדאמר להם כן על כרחך כי חשדם בערבים ורצה שיבטלו ע"ז שבהם ע"י שיקחו אע"פ שלא חיסרה בטלה.

י . וַיֹּאמְרוּ כֵן תַּעֲשֶׂה פֶּאֶשֶׁר דְּבַרְתָּ. " (יח' ה')

ופירש הבן איש חי בספרו "עוד יוסף חי" את דברי המדרש שנתכוונו לומר לו כן תעשה סעודה לבן שיוולד לך. והקשה הגאון הבא"ח והרי אברהם הציע להם "יקח נא מעט מים" ופת לחם וכי זה סעודה הגונה לברית ומה הם מברכים אותו בכך???

ותירץ על פי משל בעשיר עם הארץ ששלח את בנו ללמוד תורה אצל הרב המקומי לרגל הכנסו לעול תורה ומצוות, כאשר שאל הגביר את הרב כיצד התרשם מחכמת בנו? ענה לו הרב "יתן ה' שאזכה לראות בבני כמו שראיתי בבנך" האב שמח שמחה גדולה, אבל אלו שנכחו במקום תמהו על רבם שאינו ידוע כאיש חנופה והרי הבן היה עם הארץ גמור?

אך הרב מיהר לפתור את התמיהה "כוונתי היתה כשם שבנו זה חכם מאביו כן אזכה אני לראות את בני חכם ממני,,, "

וזהו שאמרו המלאכים לאברהם כי לא על גוף הסעודה נתכוונו, אלא כשם שזכית עתה וארחת על שולחנך קדושים וטהורים כן תזכה לכך בסעודת המילה.

י"א . וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֵהָלָה אֶל-שָׂרָה וַיֹּאמֶר מִהְרֵי שְׁלַשׁ סָאִים קָמַח סֶלֶת לֹשֵׁי וְעֵשִׂי עֲגוֹת. " (יח' ו')

ובמדרש רבה (שמות כח'), באותה שעה (של מתן תורה) בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה רבינו שינה ה' את פניו והיו דומים לפני אברהם אבינו אמר הקב"ה למלאכים אי אתם מתביישיין הימנו אין זה שאכלתם אצלו? אמר הקב"ה למשה לא ניתנה לך תורה אלא בזכות אברהם וזהו שנאמר בתהילים "עלית למרום שבית שבי (היא התורה) לקחת מתנות באדם ואין אדם האמור כאן אלא אברהם אבינו.

ובספר "מאין יבוא" המליץ על כך את המאמר "אם אין קמח אין תורה" דהיינו ללא קמח העגות של אברהם לא היתה ניתנת תורה לישראל.

י"ב. וימַהֲר אַבְרָהָם וְגו' לְוֹשֵׁי וְעֹשֵׂי עֲגוֹת (יח ו)

אצל אברהם אבינו רואים אנו שאפה עוגות ואילו אצל לוט מצינו שאפה מצות, ומדוע בחר זה בעוגות וזה במצות.

וי"ל, דהא מבואר בחז"ל דהמלאכים באו בפסח והנה קיי"ל דאין אופין פת עבה בפסח מחשש שמא יחמיץ, ואולם מצינו דבביהמ"ק כיון שהיו כהנים זריזים שפיר יכלו לאפות פת עבה בפסח, דמחמת זריזותם לא יחמיצו.

אברהם אבינו זריז היה, דהלוא ממנו למדים אנו דזריזים מקדימים למצוות דכתיב "וישכם אברהם בבוקר", ולפיכך שפיר יכל לאפות עוגות בפסח דהיינו פת עבה, דמחמת זריזותו אין אין חשש שיחמיץ, אך לוט שלא הצטיין בזריזות, היה ביכולתו לאפות רק מצות ולא עוגות מחשש שמא יחמיץ.

וְיִשְׂרָאֵל שִׁמְעַת פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא אַחֲרָיו. (יח י)

פירש"י הפתח היה אחרי המלאך. ובמדרש שהיה ישמעאל שומר שלא תבוא שרה לידי יחוד.

וקשה לכאורה ממתי אכפת לישמעאל מיחוד וכי ישמעאל נהיה "משמרת הצניעות"???

ומבאר בעל "פנינים יקרים" כי הנה התפללה חנה לפני ה' "אם ראה תראה בעני אמתך" וכוונתה מפרשת הגמ' בברכות, אם ראה – בעניי ותפקדני מוטב, ואם לאו, תראה אלך ואסתר בפני אלקנה בעלי והוא יקנא לי וישקני מי סוטה וממילא אפקד בבן כיון שאין בי באמת חטא,,,

ומהבטחה זו בדיוק חשש ישמעאל ששרה כביכול "תאלץ" את ה' לתת לה בן ע"י שתסתר ויקנא לה אברהם במי סוטה, לכך שמר עליה ישמעאל מן היחוד שהוא יהיה 'יורש העצר' הבלעדי של אברהם ולא יהיה מצב ששרה תשתה מן המים המאררים ותפקד.

י"ג. "ותצחק שרה, בקרבה לאמר: אחרי בלתי היתה-לי עדנה, ואדני זקן." (יח' יב)

המלאכים באים לבשר לאברהם ושרה ששרה עתידה ללדת בן לשנה הבאה, תגובת שרה היא (פרק יח', פסוק יב) ותצחק שרה, בקרבה לאמר: אחרי בלתי היתה-לי עדנה, ואדני זקן.

הקב"ה שואל את אברהם בפסוקים הבאים: יג ויאמר יהוה, אל-אברהם: למה זה צחקה שרה לאמר, האף אמןם אלד--ואני זקנתני. יד היפלא מיהוה, דבר; למועד אשוב אליך, כעת תיה--ולשרה בן.

ידוע פירוש רש"י הקדוש המביא את לשון הגמרא (בבא מציעא פז') תנא דבי רבי ישמעאל: גדול שלום: שאפילו הקב"ה שינה בו, שנאמר (בראשית יח), ותצחק שרה בקרבה וגו' ואדוני זקן, וכתוב ויאמר ה' אל אברהם וגו' "ואני זקנתני".

דהיינו, על פי הדרש, שרה לא העלתה על דעתה שיהיה לה ולד בגלל מצבו הפיזי של אברהם (ואדוני זקן), והקב"ה אמר לאברהם ששרה לא האמינה בגלל מצבה היא "ואני זקנתני".

בשנה שעברה שמעתי פירוש אחר:

כאשר הקב"ה בא לשנות דברים בדרך פלאית (נס גלוי), הוא, או שליחו לביצוע הנס מתגלה בדמות גיבור צעיר.

מאידך, כאשר הקב"ה בא לשנות דברים בדרך הטבע, הוא, או שליחו לביצוע הדבר מתגלה בדמות איש זקן.

המלאכים שבאו לבשר את שרה ואברהם היו בדמות אנשים זקנים, לכן שרה לא האמינה והיא אומרת למלאך "אחרי בלתי היתה לי עדנה (נס גלוי), ואדוני (אתה, השליח של הקב"ה) - זקן".

אבל הקב"ה אומר לאברהם "למה זה צחקה שרה, האף אומנם אלד, ואני (המלאך - השליח) זקנתני; היפלא מה דבר?" (האם אני, הקב"ה, לא יכול לשנות את הטבע אפילו כאשר אני מופיע בדמות זקן?).

י"ד. "אֲרֹדָה-נָא וְאֲרָאָה הַכְּצַעְקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כְלָהּ וְאִם לֹא אֲדַעָה." (יח כא)

"הבאה אלי עשו וכו' ורבותינו דרשו הכצעקתה צעקת ריבה אחת שהרגוה במיתה משונה על שנתה מזון לעני וכו' (רש"י).

מדוע דוקא המעשה באותה ריבה גרם להם שיחרצו את גזר דינם לרעה, והלוא אנשי סדום היו רעים וחטעים כבר ממעשים אחרים שעשו כפי שרואים אנו במה שביקשו לעשות לאורחיו של לוט, ומדוע דוקא מעשה זה החמיר את מצבם.

והנה יש עלינו עוד להבין, דמבואר ברמב"ם (פ"ג מהל' תשובה) דאם דנים את כל המדינות יחד, ונמצא שרבים זכויותיהם מעוונותיהם אך מתוכם יש מדינה אחת שעוונותיה מרובות אותה מדינה ניצלת בתוך שאר המדינות, עפ"ז קשה מדוע לא ניצלו אנשי סדום אף שעוונותיהם היו מרובים בתוך שאר המדינות.

אלא די"ל דאימתי אמרי' דאותה מדינה ניצלת בתוך שאר כל המדינות, דוקא אם אף מדינה זו קשורה לשאר המדינות, אך אם מדינה זו בדלה לעצמה ואינה נותנה לזרים ליכנס בתוכה, בכך הוציאה את עצמה מן הכלל ונידונית בנפרד ובודקים את זכויותיה כנגד עוונותיה.

בכל מעשה הרשעות שאנשי סדום עשו עדיין לא היה בזה כדי לבודד אותה מתוך הכלל, אך בזה שהרשיעו את הנערה בפרשת פת הלחם שנתנה לעני בודדו את עצמם משאר כל המדינות, ועתה אינם נדונים ביחד עימם אלא כמדינה נפרדת, ועכשיו שוקלים את זכויותיהם על עוונותיהם.

לפיכך דוקא מעשה זה באותה ריבה גרמה להם שיחרצו את גזר דינם לרעה. כי במעשה זה גרמו לעצמם שידונו בנפרד.

ט"ו. "וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְוֹ" (יח,לג) - גבול החסד

לאחר שמסיים אברהם לנסות להציל את סדום, הוא שב למקומו ומשלים עם השמדת סדום.

שואל הרב חרל"פ זצ"ל מדוע לא הוסיף אברהם להתמקח על הצלת סדום? כיצד מתייאש אברהם מהרחמים? ומשיב הרב בספרו "מי מרום" שאברהם הבין שלא ניתן לבקש עוד רחמים על אנשי סדום, כיון שבקשת רחמים כזו היתה כבר מחוץ

לגבול החסד, דהיינו, בקשת הצלה מעבר לכך אינה בגדר מידת ה"חסד", ומכאן יש ללמוד עד כמה שלימה היתה מידת החסד של אברהם שכולה היתה לשם שמיים ועל פי המידה שקבע הבורא.

אלא, שמעשה כריתת הברית עם אבימלך, מעמידה בספק את גבולות ה"חסד" של אברהם, וכך כותב ה"שפת אמת": "כי הנה אברהם היה איש חסד והמשיך החסדים לכל העולם ורצה לקרב כל הברואים, אבל התחיל להתפשט החסד יותר מדאי", לכן אחר שכרת ברית עם אבימלך – "והאלקים ניסה", כלומר, אברהם שמידתו היא החסד, עמד בסכנה של חציית הגבול והגזמה במידת החסד, לכן הקדוש ברוך הוא החליט להעמידו בנסיון קשה של "עקידת יצחק" בנו, בו נראה אם צו ה' יעמוד מול מידת החסד שלו.

לכל אורך חייו ידע אברהם להפריד בין רגשות פרטיים לבין רצון הבורא, עקידת יצחק וגירוש ישמעאל מורים לנו דרך זו. בעקידת יצחק נאמר: "וישכם אברהם בבוקר", ומביא רש"י: "הוא בעצמו, ולא ציוה לאחד מעבדיו, שהאהבה מקלקלת את השורה", כאן אהבת ה' התגברה אצל אברהם על פי מעשה אכזריות לכאורה, ואת אותו לשון מוצאים אצל גירוש ישמעאל: "וישכם אברהם בבוקר", אלא ששם דורשים חז"ל: "ללמדך שהוא שונא לישמעאל על שיצא לתרבות רעה". כאן ההשכמה בבוקר מתפתחת לכיוון של שנאה – שנאת ישמעאל, גם כאן מתוך רצון לקיים מצות הבורא.

גדולתו של אברהם היתה בשליטתו ברגשותיו, כשמצד אחד אברהם הוא איש החסד המובהק, ומצד שני אהבתו לה' "קלקלה את השורה" והביאה אותו לשנוא את בנו ישמעאל שיצא לתרבות רעה, ועד כדי לעקוד את יצחק בנו האהוב על מזבח אהבת ה'.

ט"ז . "מהר המלט שמה פי לא אוכל לעשות דבר עד-באף שמה" (יט כב)

מפורש בכתובים דכל זמן שלוט נמצא בכיכר סדום לא יוכל המלאך להשחית את סדום, וזהו שאמר ללוט שימהר להמלט כדי שיוכל להפוך את סדום, ויל"ע ממה דכתיב לעיל (יט, יז) ויהי כהוציאם אותם החוצה ויאמר המלט על נפשך וגו' ואל תעמוד בכל הכיכר ההרה המלט פן תספה, הרי מפורש שאילו היה לוט נשאר היה

נספה, וקשה דהלא המשחית אינו יכול לעשות מאומה עד שיצא לוט מן המקום, וצ"ע.

והנה ברש"י מבואר דב' מלאכים נשתלחו, האחד להפוך את סדום והשני להציל את לוט מתוך ההפיכה, ומשום שאין מלאך אחד עושה ב' שליחויות. ובפשוטו מעשה שהיה כך היה, דהמלאך שבא להציל את לוט אמר ללוט שימלט להר פן יספה, כדפרש"י (פסוק יז), כי אם לא יברח משם הרי שבאמת יספה בעוון העיר, ואילו המלאך שבא להפוך את סדום אמר ללוט שאינו יכול לעשות דבר עד שיצא מן העיר. והנה בפשוטו נראה דמה שאין המלאך יכול לעשות מאומה עד שיצא לוט, הוא לפי שכך הוא סדר שליחויות המלאכים, דמלאך אחד נשלח להציל את לוט, ומלאך שני נשלח להפוך את סדום, ומאחר ששליחותו של המלאך השני תליא בקיום שליחותו של הראשון, א"כ כ"ז שלא יצא לוט אין המלאך יכול להפוך את סדום, אכן עדיין צ"ע מה שהקשיתי בסתירת הכתובים מהא דכתיב לעיל מהר המלט על נפשך וגו'.

והנראה בזה, דהנה ב' עונשים נענשו סדום וחברותיה, האחד בגפרית ואש מן השמים ושנית בהפיכת הערים, ומתוך הכתובים מבואר דחלוקים המה ב' עונשים הללו, דעל גפרית ואש כתוב וה' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת ה' מן השמים, ואילו הפיכת הערים היה ע"י המלאך, כמבואר כן להדיא במדרש פנ"א, אשר לכן לא הוזכר בהפיכת הערים שהיה זה מאת ה', וכבר הארכתי בזה למעלה וכן לקמן. ובפרקי דר"א (פכ"ה) איתא שהמלאך אמר להם אל תביטו לאחורכם שהרי ירדה שכינתו של הקדוש ברוך הוא להמטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש, עירית אשתו של לוט נכמרו רחמה על בנותיה הנשואות, והביטה לאחריה לראות אם הולכות אחריה אם לא, וראת אחרי השכינה ונעשית נציב מלח, שנאמר ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח, והובא בנימוקי הרמב"ן (יט, יז) הרי דעונש גפרית ואש היה ע"י שכינה.

מעתה נראה דאילו היה לוט נשאר בסדום אזי לא היה המלאך יכול להפוך את סדום, יען כי כך נאמר סדר השליחות של המלאכים, שהאחד מציל את לוט והשני הופך את סדום, אכן הקב"ה היה ממטיר גפרית ואש, כי הקב"ה צור העולמים אינו מעוכב משום דבר בעולם, וממילא דאף לוט היה נספה כמבואר ברש"י (פסוק יז)

בביאור הציווי אל תביט אחרֶיך, שאף לוֹט הרשיע וראוי ליענש, ורק ניצל בזכות אברהם.

הלא מעתה מיושבת עד מאד סתירת המקראות, דהמלאך שבא להציל את לוֹט אמר לו אל תביט אחרֶיך וגו' פן תספה, והיינו שבא להצילו מן הגפרית ואש היורדים מן השמים, ואילו המלאך שבא להפוך את סדום אמר ללוֹט שימהר לילך כיון שאינו יכול לעשות כלום עד שיצא, והוא כמש"נ דזמן הפיכת סדום בא אחר הצלת לוֹט, וא"כ נתיישבו המקראות היטב כמש"נ.

והנה מבואר ברש"י דב' מלאכים נשתלחו לסדום, וכל אחד היתה לו שליחות, המלאך גבריאל להפוך את סדום, ואילו המלאך רפאל להציל את לוֹט, ולכן כתוב בלשון יחיד ויאמר המלט על נפשך, דהמלאך רפאל הוא שאמרו, אכן לכאורה צ"ע טובא, שהרי תחילת הפסוק הוא שב' המלאכים הוציאו את לוֹט ואשתו, ולכאורה אף זה מענין הצלת לוֹט, וא"כ מה הוצרך המלאך שבא להפוך את סדום להוציא את לוֹט מן העיר.

אכן למש"נ נראה דב' ענינים חלוקים היה בהוצאת לוֹט מעיר סדום וחברותיה, חדא כדי שיוכל המלאך להפוך את סדום, דכ"ז שלא ניצל לוֹט אינו יכול להפכה, ושנית כדי להציל את לוֹט מהגפרית ואש, והוא כמש"נ דגפרית ואש שבא מאת ה' מן השמים אין דבר מעכבו, ואילו היה לוֹט נשאר היה נספה שם בגפרית ואש, וא"כ ניתא מה שהוצרכו גבריאל ורפאל להוציאו, גבריאל כדי להפוך את סדום, ורפאל כדי להצילו.

י"ז . "הַיְנִיקָה בָּנִים שְׂרָה" (כ"א ז')

ופירש"י מהו לשון בנים רבים?

אלא שביום המשתה הביאו השרות את בניהן עמהן והניקה אותן שהיו אומרות לא ילדה שרה אלא הביאה אסופי מן השוק.

בעל ה'אבני נזר' נסע פעם ברכבת, היו שם כמה יהודים משכילים שאכלו 'שקצים', בראותם את האבני נזר לגלגו "כל השנה אנו באים לאכול את השיריים שלך אולי הפעם תאכל אתה את השירים שלנו?"

אמר להם ה"אבני נזר" כרגע תירצתם לי קושיא שהיתה קשה לי הרבה זמן, אברהם ושרה עושים משתה ליצחק, מתי? "ביום הגמל את יצחק" אחרי שיצחק נגמל בגיל שנתיים. מדוע לא עשו את המשתה מיד כשנולד יצחק ומראים לכולם ששרה מניקה?

אלא, שאם היו עושים את המשתה בעוד יצחק יונק ושרה היתה מניקה גם את ה"שקצים" הגוים הקטנים יוצא שבעצם אח"כ יצחק ינק את השיריים של השקצים, לזאת לא הסכימו אברהם ושרה. רק כשיצחק נגמל בגיל שנתיים אז הביאו את הגוים למשתה כדי שהם יאכלו את השיריים של יצחק,,, ו"המשכילים" טמנו ראשם בקרקע.

אם הם עושים להם עגל מסכה הרי בהכרח גם "ויקמו לצחק", היו שם גם עוונות חמורים של גלוי עריות ושפיכות דמים. לא שיך האחד בלי השני. אין כזה דבר שאדם יעבר רק על מצוות שבין אדם למקום. בסוף הוא ידרדר גם בענינים שבין אדם לחברו. "רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני".

כעין זה כתב החתם סופר על הפסוק, "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו" (ויקרא ה-כא): פסוק זה רומז לאלה הטוענים, שאמנם אין הם מקימים מצוות אבל מקפידים על 'בין אדם לחברו', שלבסוף יגיעו למצב של "וכחש בעמיתו".

טעות היא לחשב שכביכול נתן לשמר רק על חלק המצוות שבין אדם לחברו, כי מי שאינו ירא שמים, סופו שיתדרדר גם בקיום המצוות שבין אדם לחברו.

י"ח . "רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתו" (כ-יא)

המגיד הירושלמי, רבי שבתי יודלביץ זצ"ל, פגש פעם אחת שוטר שאינו שומר תורה ומצוות, בן גילו, והתפתחה ביניהם שיחה על מצב הדור.

פתח השוטר ואמר: "יודע אתה, לא חלמנו שתהיה כזו הדרדרות. חשבנו, נקים מדינה חפשית, שלא ישמרו בה שבת, לא יניחו תפלין. אבל עד כדי כך? מי חלם שתהיה כזו אלימות, מי חלם שאנשים יהיו כה מושחתים!"

חיד ר' שבת יודלביץ וענה: אמשל לך משל. לא מזמן הזדמנתי לבנין 'כל בו שלום' בתל אביב (בזמנו, הבנין הגבוה ביותר בארץ), והנה להפתעתי, רואה אני יהודי עומד על המרפסת בקומה השלישית, מוציא רגל אחת החוצה, ועוד רגל...

צעקתי לעברו: "הלו, מה אתה עושה?"

אמר לי: "אני קופץ למטה".

אמרתי לו: "השתגעת? הרי בקפיצה כזו מגבה שלשים קומות, אפילו עם שפכטל לא יצליחו 'לגרד' אותך מהמדרכה..."

והלה עונה בניחותא: "אל דאגה, אני קופץ רק שתי קומות ונעצר..."

האם יתכן כדבר הזה – לקפץ 'רק' שתי קומות ואז להחליט שהנפילה נעצרת?!

ומה חשבת, ידידי השוטר, שההדרדרות תעצר באיזה מקום? שאת הצד הימני של לוחות הברית – הצוויים שבין אדם למקום – לא יקימו, ואלו את הצד השמאלי – הצוויים שבין אדם לחברו – כן? דע לך שהדבר לא יתכן. "כי אמרתי רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי".

י"ט . וַיִּטֵּעַ אִשָּׁל בְּבֵּאֵר שֶׁבַע וַיִּקְרָא שֵׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עֹלָם. (כא, לג)

סיפר אחד מגדולי הפרופסורים בארץ על דרך התקרבותו ליהדות. עלינו מרוסיה לפני כ- 25 שנה, כפרופסור התמחתי בתחום רפואי מסויים. והצלחתי מאד, קיבלתי משכורת עתק, חיינו חיי פאר, הייתה לנו וילה יפהפייה בסביון, חיינו התנהלו על מי מנוחות.

במשך תקופת הסתגלותנו בארץ לא יצא לי להכיר את החרדים. שמעתי שיש אי אילו אנשים שחורים, שמנהלים חיים מוזרים... ומאוד פחדתי מהם, מרוב בורות ושטיפת מוח, שעשתה התקשורת...

יום אחד כשחזרתי הביתה ראיתי שאשתי לא מרגישה טוב, ולא חל שיפור במצבה. ביום הרביעי הזמנו רופא הביתה, הרופא שמע את הסיפור בקצרה והחל לבדוק, משהו לא נראה לו. הוא שאל את אשתי שאלות, ורשם מספר בדיקות ואמר שהכל יהיה בסדר. ולי הוא סינן: קח אותה מהר לבדיקות, אני מקווה, שזה

לא מה שאני חושש ממנו. הלכנו לבדיקות, אח"כ חזרנו לרופא ומשם לעוד רופא ומשם לפרופסור.

ואז, אחרי שבועיים שלמים של חששות ופחדים הגיעו כולם להסכמה שמדובר ב"מחלה", קשה לי לספר על הפחדים שעטפו אותי, היינו כ"כ שקועים בטוב עד עומק הצוואר שפתאום אומרים לך: לא עוד! המחלה של אשתי קיננה במקום קשה, והרופאים קיוו שהיא תצא מזה בשלום. הילדים שלי שנישאו היו עסוקים בקריירה שלהם... הם אמנם דאגו לאימם אבל לא טרחו לעשות כלום בשבילה. לא האשמתי אותם. זה בסה"כ החינוך שלי, ממי היה להם ללמוד אחרת?

שנינו נותרנו ביחד להתמודד עם המחלה, האימה וההחלמה. השגתי לאשתי את מיטב הרופאים, היו לי קשרים לא רגילים, אחרי מספר ימים החלו בטיפולים. אחד ההשלכות של הטיפול היא נשירת השיער, ולאשתי היה הדבר הזה חשוב במיוחד. אחות אדיבה האיצה בה ללכת לבני ברק.

"בני ברק? מה יש לנו לעשות בבני ברק?" היינו בהלם. "יש שם חנויות של פאות, פשוט לכי והזמיני פאה". חייכה האחות. הגענו לבני ברק ונכנסנו לחנות, המוכרת התייחסה אליה בנחמדות אם כי בתמיהה עצומה. ראו שאשתי בורה בכל הקשור לנושא דת, אם כן מה היא עושה בחנות זאת. "באתי לקנות פאה" אמרה אשתי והתיישרה על הכסא. היא התייחסה לאשתי כ"כ יפה עד שאשתי התחילה לספר לה את הסיפור האישי שלה. מסביב הקשיבו הנשים בהזדהות, וחלקן אף מחו דמעות. "תני לנו את השם שלך" ביקשה אישה אחת. "למה?" נבהלה אשתי.

"כדי שנתפלל עליך". אשתי הסכימה, היא הרגישה שאכפת להן ממנה. הן לא מתנהגות כמו חברותיה הטובות שמרחמות בגלוי ושוכחות בסתר. אשתי יצאה משם כשהיא מלווה במילות איחול ותפילה. היא הרגישה שלמישהו אכפת ממנה, אפילו יותר מילדיה. כשחזרה הביתה סיפרה לי בהתלהבות על הנשים המיוחדות שפגשה, "כולן שם לבושות בצניעות, והן כ"כ אדיבות וקשובות".

לא הבנתי ממה היא מתלהבת אבל שמחתי שהיא מצאה אוזן קשבת וכבר לא רע לה כ"כ. אחרי שבועיים נזקקה אשתי בדחיפות לפאה שהזמינה, וקבעה עם המוכרת את הזמן המתאים לה. היא הגיעה, וראתה את הנשים שבידן היא הפקידה

את שמה לתפילה. "נו, איך את מרגישה?" שאלו אותה. תוך כדי סיפור היא פרצה בבכי, הנשים בכו יחד איתה, וחלק מהן נתנו לה שמות של רבנים שתבקש מהם שיתפללו עבורה. מספר נשים אף החליפו איתה מספרי טלפון. מאותו רגע הרגישה אשתי שהיא לא לבד. וזה נתן לה כח עצום להתמודד עם המחלה רח"ל.

היא הגיעה הביתה מאוד נסערת: "איך בכלל יכולנו לחשוב שהם כ"כ שחורים? הם אנשים נהדרים עם יכולת גבוהה להשתתף עם השני. נראה לי שתהנה מאוד להיפגש עם הבעלים שלהם" ואז גילתה לי שאחת מהן הזמינה אותנו לשבת.

בתחילה התנגדתי והרגשתי מאוד לא נעים, הייתי פרופ' מכובד, לא היה לי נאה לשבות שבת שלימה עם אחד השחורים. אבל כשראיתי שהנשים הללו מחיות את אשתי, וגם ההזמנה עושה לה משהו, הסכמתי לרצונה. למרות שהיו למארחים הנחמדים שלנו תנאים שלא כ"כ התאימו לי...

בערב שבת נסענו ולמזלנו הגענו בדיוק בצפצוף השני, כך שלא נגרם חילול שבת... אני לא יכול לתאר את ההרגשה שהרגשנו באותה שבת. את הזמירות הנפלאות, את התחושה הקדושה שפיעמה בתוכנו. את התדהמה מכך "שאלו השחורים שכ"כ פחדנו מהם". המארחים הסבירו לנו מהי תפילה, הראו לנו את הסידור, וכשראו שאנחנו רוצים לדעת עוד הם הציעו לנו להירשם לסמינר ערכים שם יסבירו לנו את הכל במדויק.

במקביל עם הטיפולים של אשתי הלכנו לסמינר, ואם עד עכשיו התנגדתי, כעת מצאתי את עצמי פוסע עם אשתי לאותה מטרה. בדיוק כשהיינו זקוקים לכ"כ הרבה כוחות נפש וסייעתא דשמיא, הגיעה אלינו האמונה הפשוטה, היכולת להתפלל, לבקש. קשה לי לתאר את המשך הטיפולים איך נדנו בין תקווה לייאוש. בסופו של דבר בחסדי השי"ת אשתי יצאה מהמחלה, היא נשארה עם כיסוי ראש לצמיתות ואנחנו קיבלנו על עצמנו לשמור שבת. חלק מן הילדים הולכים בעקבותינו, ואחד עדיין מהסס אך שומר שבת.

רציתי לומר, סיים הפרופסור את סיפורו, שהיחס שלכם החרדים לסביבה קובע הרבה, הוא יכול לבנות עולמות, ולהחזיר בתשובה יותר מכל מילות ההסבר והשכנוע. והסיפור שלי מוכיח!

הסיפור הזה מסביר מדוע כדי לקרב את העולם לאמונת ה' פתח אברהם אבינו בית אכסניא ונתן לאורחים שלו לאכול, וכשגמרו לאכול ביקש מהם להודות להקב"ה, וכך לאט לאט קירב את האנשים תחת כנפי השכינה, מדוע אברהם אבינו לא

פתח מוסד או ישיבה כדי ללמד את התועים בינה? אלא אברהם אבינו ידע את סוד הקירוב, שכשרוצים להשפיע על מישהו, חייבים לעבוד דרך הלב, כשהלב פתוח אז האדם מוכן לשינוי, והלב נפתח ע"י אכילה, ע"י חסד שעושים עם המתקרב וכדו', ואילו אם הלב סגור לא יעזור כל ההוכחות למיניהם כדי לקרב את האדם אל אבינו שבשמיים.

כמו שכתוב במדרש תנחומא, "וזורע צדקה שכר אמת זה אברהם שזרע צדקה והיה מאכיל עוברים ושבים שנאמר ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם, לאחר שהיה מאכילן ומשקן, היו מברכין אותו, ואמר להם, לי אתם מברכין ברכו לבעל הבית שנותן לכל הבריות אוכל ומשקה ונותן בהם רוח.

והיו אומרים לו היכן היא? אמר להם שליט שבשמיים ובארץ, וממית ומחיה, מוחץ ורופא, צר את העובר במעי אמו ומוציאו לאוויר עולם, מגדל צמחים ואילנות, מוריד שאול ויעל, כיוון שהיו שומעין כך, היו שואלין כיצד נברך אותו, ומחזיקין לו לטובה, היה אומר להם, אמרו ברוך ה' המבורך לעולם ועד, ברוך נותן לחם ומזון לכל בשר, והיה מלמדם ברכות וצדקות..."

רואים מדברי המדרש, שאפי' שהיו כ"כ אדוקים בעבודה זרה, אברהם אבינו לא היה צריך להיכנס איתם לוויכוחים על אמונה, מיד היו מסכימים ומתחילים להאמין, החסד – האוכל השפיע... ונראה דזה הביאור בגזירת חז"ל המובא במסכת שבת (יז, ב) "דאמר רב אחא בר אדא אמר רבי יצחק גזרו על פתן משום שמנן, ועל שמנן משום יינן, על פתן משום שמנן מאי אולמיה דשמנן מפת? אלא גזרו על פתן ושמנן, משום יינן, ועל יינן משום בנותיהן" ... בזה רואים את השפעתה העצומה של האכילה על הקירוב....

כ' . "ויטע אשל בבאר שבע ויקרא-שם בשם ה' אל עולם." (כא,ג)

ספר טלפונים שהחזיר בתשובה

לא רק בחסד בפועל יש את הכוח לקרב, אלא גם רק ידיעה על כך יכולה לקרב, כפי שיעיד הסיפור הבא, שימחיש עד כמה בכוחו של כל דבר קטן לחולל מהפכים:

רוני (שם בדוי) הינו עו"ד מצליח שמתגורר בתל אביב. רוני נולד למשפחה רחוקה מיהדות ומעולם לא טעם טעמה של יהדות. הקולגות שלו במקצוע עריכת הדין הכירו אותו כעו"ד פיקח וממולח. במהלך עבודתו התוודע רוני היטב לצדדיו האפלים של האדם, לא פעם שמע מפי לקוחות שלו 'זידויים' אישיים שגרמו לו שלא לתת יותר אמון בבני אדם. בסביבתו הטבעית לא פגש רוני פנים בפנים את "האדם ביקר", את היופי האנושי, אלא דווקא את הצד השני של המטבע: את הצד האפל של האנשים.

"רוני נאור – משרד עו"ד" מכריז השלט בפתח לשכתו. מידי יום נכנסים למשרדו אנשים שונים. רובם חילונים, מיעוטם דתיים. אבל חרדים? חרדי לא נראה במשרדו מאז ומעולם. לפני שנתיים וחצי, באמצע חודש תמוז התרחש מאורע היסטורי במשרד. נכנס לשם אדם חרדי אותנטי (!) עם חולצה לבנה וחליפה שחורה. את אותו יום לא מסוגל רוני לשכוח, לא בגלל החרדי שנכנס אלא בגלל מה שהתפתח בעקבות הביקור הזה.

ברגע הראשון נרתע רוני לאחור, המפגש היה זר לו לחלוטין. את החרדים הוא הכיר רק דרך מרקעי תקשורת השנאה או מקלטי רשת האיבה... להיפגש ככה, עם חרדי בגודל טבעי, זה היה נראה בעיניו מנותק לחלוטין.

החרדי עמד מולו... חייך. בעיני הנץ שלו זיהה מיד שמדובר בחיוך אמיתי ולא מזויף. שנים רבות של הסתה נמוגו בקרבו מכוחו של חיוך אחד שהגיע הישר מהלב. רוני השיב בחיוך רפה והחוזה בידו על כסא פנוי. החרדי הציג את עצמו בשם 'יצחק' וניגש הישר לעניין: שכניו בבניין המגורים הגישו נגדו תביעה בבית המשפט, הוא זקוק לעו"ד שייצג אותו.

עוד לפני שרוני נכנס לעובי ה'קייס', היה ברור לו שהאדם שיושב מולו אינו אשם. האינסטינקטים הבריאים שלו בתור עו"ד, לימדו אותו במשך השנים לזהות מיד אם הלקוח צודק או לא. במקרה הזה היה ברור שהלקוח צודק. נדלג על תקופת

המשפט בה נעזר יצחק בעו"ד המוצלח. נדלג גם על זיכוי המוחלט של יצחק בבית המשפט בחסדי השי"ת.

עם תום המשפט היה ברור שמערכת היחסים שנרקמה בין רוני ליצחק לא עומדת להינתק. הכימיה ששררה ביניהם לא יכלה לתת לזה לקרות. רוני חיבב את יצחק. הוא גם העריך אותו כאדם שכל דרכיו יושר וצדק. הטוהר והתמימות ניבטו מעיניו והקרינו אהבת הזולת. למרות כל זאת נזהר רוני שיצחק לא יחזיר אותו בטעות בתשובה. כאשר הם התקרבו, במהלך שיחות משותפות, לנושאים שקשורים ביהדות, הקיף רוני את עצמו בחומה בצורה. הוא לא עומד לחזור בתשובה. הוא לא הולך להתנתק משכונתו ומחבריו. הוא גם לא מסוגל לחשוב על שינויים שאולי יאלץ לערוך בעקבות זאת, בסגנון עבודתו כעורך דין.

מידי פעם היה רוני קופץ לביתו של יצחק לשיחת רעים. החרדים כבר לא נראו כה רחוקים בעיניו והוא נהנה מאוד לשוחח עם יצחק.

היה זה ביום שלישי בצהרים. הטלפון ב"רוני נאור – משרד עו"ד" צלצל. "הלן, זה יצחק" הזדהה הדובר באוזני רוני "אולי תקפוץ אלי הביתה למספר דקות?" לרוני דווקא התחשק להתרענן בעזרת כוס קפה. יצחק אמנם לא הזכיר כוס קפה, אך רוני כבר הכיר את הקפה המיוחד כל כך שהיה נמוג מידיו של יצחק.

בביתו של יצחק בעבעו המים החמים כאשר רוני נקש קלות בדלת. הם שקעו בשיחה מרעננת וכמו תמיד, הבחין רוני לפתע שהשעה מתאחרת. "אני חייב לזוז" פלט ושעט למכונית היוקרתית שהמתינה לו למעטה. ביד אמונה הקיש רוני את הקוד הסודי וסיבב את המפתח ההתנעה. הרכב היוקרתי החריש, דמם. המנוע לא השמיע הגה ורוני הבין שישנה בעיה. הוא המשיך בניסיונות התנעה ולפתע ראה את יצחק מסמן לו לפתוח את החלון. "אולי תעלה אל"י שוב הביתה" הציע יצחק "נחפש במדריכי הטלפון טכנאי רכב זמין שיכול לבוא לפה". בלית ברירה נענה רוני להצעה.

בבית של יצחק ישב רוני עם מדריך הטלפונים וחיפש מישהו שיושיע אותו "אבל הרגע" כלשונו. בנתיים פנה יצחק לסדר איזה דבר בביתו, וכאשר חזר לחדר בו ישב רוני גילה אותו ב'פוז' מוזרה. פניו של רוני הצביעו על הפתעה מוחלטת. עיניו

רצו על שורות מדריך הטלפונים ו'בלעו' מספרים במהירות רבה. "לכמה טכנאים הוא זקוק?" הרהר יצחק ומיהר להציץ בספר הטלפונים. "יצחק, מה הרשימות האלו?" שאל רוני בקול מלא פליאה ואף מעט המום.

"רשימות של גמחי"ם" הסביר יצחק "בגמחי"ם ניתן לשאול, ללא תשלום, החל משרוך נעל ועד מכשירי חשמל משוכללים".

"הם לא מקבלים שום תמלוגים?" שאל רוני בהתנצחות משפטית טיפוסית.

יצחק הצביע לשמיים והשיב "כאן הם לא מקבלים כלום. אבל בשמיים הם יקבלו הרבה – הרבה מאוד".

באותו רגע הרגיש רוני שהוא לא כל כך זקוק לטכנאי רכב, כפי שהוא זקוק לטכנאי נשמה. באותו רגע נפל רוני בחיק אביו שבשמיים. באותו רגע הרגיש שיש לו את הכוח לקבל את האמת. שהוא מסוגל להשתעבד לאבא שבשמיים. אם זו התוצאה של שמירת תורה ומצוות אז הוא מוכן להתמסר לכך בכל לב...

התהליך עצמו לא היה פשוט כלל, אט אט קיבל רוני על עצמו עול תורה ומצוות – הוא ובני ביתו. לימים פתח רוני אף הוא גמ"ח מצליח. ומתי ששואלים אותו מה קרה לך? הוא עונה: ספר הטלפונים החזיר אותי בתשובה...

ב"א . "קח-נא את-בנך את-יחידך... והעלהו שם לעלה" (כב,ב)

עקדת יצחק המשבר האמוני

עקדת יצחק נתפסת ביהדות כהנסיון הקשה ביותר מעשרת הניסיונות שעובר אברהם. לקחת את בנו יחידו, שנולד אחרי מאה שנות עקרות. לשוחטו ולעלות אותו לעולה. אין לך ניסיון קשה מזה.

ונשאלת השאלה מדוע הקב"ה משתמש בניסיון כל כך קשה כדי לנסות את אברהם בניסיון שיש ביישומו רציחה ושפיכת דם נקי. ניתן להבין שברצון ה' לנסות את אברהם על מנת לצרפו, לייחדו, לטפחו ולעלותו לקראת תפקידו הגדול כראש וראשון לאומה היהודית וכאביהם של ישראל. אבל האם עד כדי כך? האם המטרה מקדשת את כל האמצעים?

באו ונאזין לזו שיח המתנהל בין אברהם להקב"ה לאחר עקדת יצחק
"אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, וחזרת ואמרת קח נא את בנך
עכשיו אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער?

א"ל הקב"ה, לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה

כשאמרתי לך קח, לא אמרתי לך שחטוהו, אלא העלהו". (מדרש)

אברהם אבינו מנסה להבין את דרכיו של הקב"ה ושואל אתמול אמרת לי "כי
ביצחק יקרא לך זרע" אח"כ אמרתה לשוחטו, ועכשיו הנך חוזר בך ואומר אל
תשלח ידך?

ותשובת ה' לאברהם לכאורה ממש אינה מובנת. שהרי אומר לו ה' מעולם לא
אמרתי לך לשוחטו אלא רק העלהו. וכי כל הסיפור הנורא של עקדת יצחק
מתבסס על חוסר הבנה בדיבורו של ה'. כביכול עם אברהם היה מבין טוב
מהתחלה את דיבור ה' לא היה מתחרש בכלל הניסיון הזה של עקדת בנו יחידו.
הייתכן?

ונחזור שוב לתחילת סיפור עקדת יצחק. אברהם מקבל את הבשורה "קח נא את
בנך" מה עובר לו בראש. בוודאי שבראש ובראשונה עולים לפניו כל הרגשות
האהבים הטבעיים של אהבת אב לבנו. ועל זה הוא מתגבר ומוכן למסור את בנו
יחידו מאהבתו הגדולה לה'. אבל אז חווה אברהם משבר אמוני חריף שאין
כדוגמתו. אני אברהם שמסרתי את נפשי לתורה החדשה נגד כל העולם כולו.
תורה המלאה בערכים של כבוד אדם וערך לזולת. הולך היום לעשות כנגד כל
האמונה שגדלתי עליה ומסרתי את נפשי ואף הפצתיה לרבים. ללכת ולרצוח
ולשפוך דם נקי. איך הקב"ה מצווה אותי לסתור את כל התורה והאמונה שגדלתי
עליה עד היום הזה.

אבל אז לומד אברהם מפרשת "עקדת יצחק" מושג חדש בלעשות "רצון ה'". לא
עושים את דברי ה' כי זה מובן, כי זה האהוב, כי זה תורת חיים. אלא עושים את
רצון ה' כי זה רצון ה'. גם אם זה עכשיו סותר את כל רצונותיו של ה' שנאמרו
ונלמדו עד היום. עושים כך כי כך רצה ה'.

התבטלות מוחלטת לריבונו של עולם עד כדי כפירה בכל התורה כולה.

כאשר אברהם עומד בניסיון אומר לו ה', מעולם לא התכוונתי שתרגע ושח"ו תשפך דם נקי כי הרי זה סותר את כל ערכי תורתנו הק'. רק נתתי לך להבין ולטעות. על מנת שתלמד את הלימוד הגדול מהו לעשות את רצון ה'.

ולאחר כל הסאגה הזו נשמעת ההכרזה האלוקית

"עתה ידעתי. כי ירא אלוקים אתה"

כ"ב . וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם – וְתִיקֵן (כב,ג)

בעניין השכמת הבוקר ותפילה כוותיקין:

בחומש אנו מוצאים שמוזכר שלוש פעמים "וישכם אברהם בבוקר" ומזה למדו חכמים שאברהם תיקן תפילת שחרית. כדאיתא בברכות דף כו': אברהם תיקן תפילת שחרית דכתיב: "וישכם אברהם בבוקר".

ולא רק את התפילה תיקן אברהם אלא גם את ההשכמה לתפילה. כי אם רשום בפסוק "וישכם אברהם בבוקר" משמע שעד כעת היה נם ויושן, אך עם הגיע עלות השחר קם הוא בזריזות לעבודת ה'. וזאת ההשכמה בבוקר היא שתביא את האדם להיות מעורר השחר ומכאן יוכל הוא בקלות לכוון את התפילה תפילת שחרית כוותיקין כי היא הדרך הנכונה והטבעית והרצויה לעבודת ה' בבחינת 'זריזים מקדימים למצוות'.

לחשיבות ההשכמה בבוקר:

הנה ידוע מאמר חז"ל באבות פ"ה יהודה בן תימא אומר – הוי עז כנמר קל כנשר רץ כצבי וגיבור כארי, לעשות רצון אביך שבשמים. (מובא בערוך השולחן אורח חיים סימן א' סעיף טז) – כי האדם מורכב מארבע יסודות שהם עפר, מים, רוח, ואש. אז כך: 'עז כנמר' כנגד יסוד האש. 'קל כנשר' כנגד יסוד הרוח. 'רץ כצבי' כנגד יסוד המים, 'גיבור כארי' כנגד יסוד העפר. ומכאן שכשחז"ל אומרים יתגבר כארי לעבודת ה' כוונתם לזינוק של האדם מהמיטה, ולמה? כי בשינה האדם נמצא בתרדמה כדוגמת העפר המצוי במנוחה אך צריך הוא ליתגבר ולזכך את מידת העפר שבו איך? ע"י ההשכמה שלו מוקדם בבוקר.

יתבאר עוד – ולכן כל בוקר בקומו ממיטתו יתגבר כארי לעמוד לעבודת בוראו ואף אם ישיאנו יצרו בחורף לא לקום מחמת הקור, או בקיץ מחמת עייפות בטענה שלא שבעת מתנומתך, אל ישמע לעצה הרעה הזו של היצר, אלא יתגבר ויזנק כארי מן המיטה. מתי? בעלות השחר שיהיה הוא מעורר השחר, ולא שהשחר יעיר אותו. וזהו שאמר דוד המלך "עורה כבודי עורה הנבל וכינור אעירה השחר" שאין השחר מעיר אותי אלא אני הוא זה שמעיר את השחר.

לחשיבות התפילה כוותיקין:

הנה ידוע מאז ומעולם חשיבותה של תפילה שחרית כוותיקין. ובאמת יש בה ערך מוסף חשוב מאוד לעבודת ה'. ולמה הכוונה? כי הלוא הטקסט הוא אותו דבר אך המיוחד שבתפילה זו, הוא התיזמון. התיזמון הוא מיוחד בזה שצריך לכוון את העניין של סמיכת גאולה לתפילה עם הנץ החמה, דהיינו לכוון במדויק את תחילת תפילת עמידה של לחש, לנץ החמה שהוא זריחת החמה דהיינו לרגע בו החמה מתנוצצת במזרח. וזאת ממדרש הפסוק: "ייראוך עם שמש", שהיראה תהיה בעת הנץ. אגב השעה המדויקת של הזריחה בכל יום, מופיעה בלוחות השנה לפי אופק ירושלים.

איתא בברכות דף ט: וכן בדף כו. אמר רבי יוחנן – וותיקין היו גומרים אותה עם הנץ החמה. תניא נמי הכי ותיקין היו גומרים אותה עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפילה ונמצא מתפלל ביום. אמר רבי זירא מאי קראה "ייראוך עם שמש ולפני ירח דוד דורים"? העיד ר"י בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלים, 'כל הסומך גאולה לתפילה אינו ניזוק כל היום כולו'.

דא עקא – שזמן הזריחה משתנה מיום ליום בכדקה אחת. לקראת ימי הקיץ בכדקה אחת מוקדם, ולקראת החורף בכדקה אחת מאוחר, ובשל השינוי היומיומי הזה יש כאן מימד מיוחד של התחדשות תמידית בעבודת ה'.

כי הלוא, תפילה שזמן התחלתה קבוע לדוגמא בשש או בשבע, יש בה את מימד הקביעות וזה חשוב מאוד. אך ישנה חשיבות גדולה אף יותר לתפילה כוותיקין, כי כאשר זמן הזריחה משתנה מיום ליום ואפילו בדקה ובשל כך גם משתנה שעת תחילה התפילה כי הלוא אותו זמן לוקח לאמירת פסוקי דזמרא וק"ש וברכותיה,

ואז כשהיהודי קם לתפילה כוונתיקין מראה כלפי שמיא שכל כולו מסור ממש לעבודת ה'.

כי תפילה שזמנה קבוע נראה כי האדם שולט בזמן, כי הלוא קם הוא כל יום באותה שעה הוא 'עובד' כמו שעון, אך אדם הקם כל בוקר עם שחר לתפילת כוונתיקין נראה שיוקדת בקרבו מדרגה נוספת בעבודת ה', ונראה שלא השעון שולט בו אלא ה' שולט בו וזה באמת מה שמיוחד בתפילה זו.

השוני כאן זה הוא המהות: נראה שהדרכת חז"ל מקדמא דנא הייתה להיות היהודי מעורר השחר. ובכלל זה משמע במילים הראשונות של השולחן ערוך שיהיה הוא היהודי מעורר השחר. וכשיהודי קם בעלות השחר מימלא פשוט הוא וברור שלכתחילה יכוון תפילתו כוונתיקין. כי שכשאדם קם לתפילה כוונתיקין, "חייב" כמחויב המציאות & להתעורר בעמוד השחר, שהוא עלות השחר דהיינו בזמן שהמציאות בעולם מתחדשת, מה שאין כן מי שקם לתפילה שזמנה קבוע, קם הוא אם כן באותה שעה בדיוק כל בוקר וזה כבר לא כל כך קשור למציאות המתחדשת בעולם.

זאת ועוד, אדם הקם לעבודת בוראו ומחיש צעדיו לתפילה כוונתיקין, חייב הוא אפוא להתעורר בזמן עלות השחר או ממש סמוך לו וזאת מכיוון שעמוד השחר הוא כ-75 דקות לפני הנץ. ואכן השולחן ערוך בתחילה אורח חיים בסעיף הראשון של הסימן הראשון כותב, שצריך האדם להיות מעורר השחר ולפי דעתנו 'מעורר השחר' זה קימה בזמן עלות השחר ולמה? כדי להספיק בצורה נכונה ונינוחה לסמוך גאולה לתפילה עם זריחת החמה.

כי אם נעשה חשבון מדוקדק של מה צריך האדם לעשות ב-75 דקות שמעלות השחר עד הנץ אז כך: 15 דקות השכמה התעוררות והתלבשות. כחמש עשר דקות הליכה לבית הכנסת, כעשר דקות קיום מצוות הציצית והתפילין. 15 דקות ברכות השחר וקורבנות 20 דקות פסוקי דזימרא וקריאת שמע וברכותיה והנה חלפו להם בי עף 75 דקות והנה החמה כבר מתנוצצת לה במלוא שלמותה במזרח. הדא הוא דכתיב: "ייראוך עם שמש".

זאת ועוד בקימתו בעלות השחר "תופס" הוא את מלאכי עליון. וכוונת חז"ל באומרם 'שלא ניזוק כל היום כולו' אולי הכוונה למלאכים האופפים אותו בטרם יעלה השחר ולמה? כי נזכרים אנו באותו מאבק של יעקב עם המלאך שרו של עשו האומר ליעקב בעיצומו של מאבק, "שלחני כי עלה השחר" וצריך אני לומר שירה משמע שכעת המלאכים מתכוננים לומר שירה ואם אנו נעורים עם שחר רגע לפני שהם עוזבים כדי לומר שירה מימלא אנו תופסים אותם והם יגנו עלינו ביום זה ושמחה תהיה שורה על פנינו כל היום. ואינו ניזוק למה? כי פניו מלאים בשמחה. באותה שמחה הממלאת את כולו שאכן התגבר הבוקר מחדש על היצר דהיינו על עצמו על כוחות החומר שבו, ואז רואים כולם שהצליח לשעבד את כוחותיו כולם לעבודת ה'

הבעייה ופתרונה – מהתבוננותנו על בתי הכנסת בתפילת שחרית נראה שהינם מלאים ברוך ה' בשעות הבוקר, אך לא ממש לתפילת וותיקין. לא רבים הם המקפידים לכוון כל בוקר את תפילתם עם הנץ החמה. תפילה בנץ מקבלת עדנה ועוצמה של רבים רק בימים מיוחדים בשנה. לדוגמא בחג השבועות לאחר לימוד במהלך הלילה. או ביום הושענא רבא. ביום לג' בעומר, ובשמחת תורה ובכלל בימים הנוראים ראש השנה ויום הכיפורים יש אכן רבים המקפידים לכוון תפילתם לנץ.

נציין שגם את ברכת החמה ביד' בניסן תשס"ט יהודים רבים הקדימו לכוון תפילתם בהנץ ולאחריה ברכת החמה.

המצב בו לא מרבים העם לכוון תפילה בנץ היא העובדה שלצערנו אנשים עובדים משועבדים למעסיק ולשעון והזמן הוא הדומננטי כאן, ומשכך נמצא שלפעמים פועלים מקדימים להתפלל בעוד לא זרחה החמה הם נאלצים לפני הזריחה לשאת תפילה ואכן יש בחז"ל פתרונות הלכתיים לכך. ובוודאי שתפילתם מקובלת ורצויה לפניו יתברך. מה גם שתפילת שחרית זמנה עד ארבע שעות, דהיינו ניתן הלכתית לאחר את זמן התפילה במעט.

אכן בתקופת החורף קל יחסית להדר יותר ולהתפלל תפילה בנץ מכיוון שהזריחה מאוד מתאחרת לאחר השעה שש ומשום כך בימי השובבי"ם רבים אכן היהודים הזוכים לכוון תפילתם לנץ ומכאן שהם לא ניזוקין כל היום כולו. וכשם שהם לא

ניזוקין כל היום הם כמובן גם לא מזיקין וכאשר הם לא מזיקין ולא ניזוקין מתרבה בעולם השמחה והרעות. ואכן צדיקים הראשונים היו שוהים שעה אחת לפני התפילה למה? כי אם כנים דברינו עד עתה נראה שמתנוצצת לה כעת הבנה חדשה במאמר חז"ל זה. כי הלוא הזריחה היא כ-75 דקות אחרי עמוד השחר. ואם יהודי קם בעמוד השחר אז לאחר כ-15 דקות כבר הוא כצדיקים הראשונים שהיו שוהים שעה אחת לפני התפילה כי הלוא הנץ יהיה בעוד כשעה כי התפילה היא הכוונה לתפילה בנץ. נמצא שגם כיום ניתן לנו הזכות לחוש את אותה תחושה של אותם צדיקים ראשונים שהיו שוהים שעה אחת לפני, ואז נמצא שאינו ניזוק כל היום כולו...

ברכת אבות: זאת ועוד הברכה הראשונה של התפילה היא ברכת אבות וכל שלא כיוון בה לא יצא. למה? האבות הם העיקר הם כמרכבה לשכינה אנו בתפילה מתחברים לריבונו של עולם דרך האבות כי הלוא אנו בניהם ובני בניהם אנו מחויבים ראשית לכל להתחבר רעיונית עם האבות. ברכת האבות היא הפותחת את התפילה וכאשר התפילה היא בנץ ממילא מתעוררת לה זכות האבות ממש עם הנץ החמה ואין דבר נפלא יותר מזה.

ידוע הוא שהעבודה בבית המקדש לא החלה עד שהרואה אומר בקראי ומעיד שהאיר פני כל המזרח עד שבחברון. כי כדי להתחיל את עבודת הקודש במקדש יש ראשית לכל לעורר את האבות הטמונים ברגבי אדמת חברון 'עד שבחברון' הם אותם ישני מכפל אותם שלושת האבות ורק איתם וביחד איתם אנו פותחים את ברכת השבח בתפילה. אנו מתחילים עם שחר את עבודת הקודש. כי הלוא תפילות כנגד תמידין תקנום ואם תמיד נקרב לאחר שעוררנו את ישני חברון, גם התפילה תאמר ותתחיל בברכת אבות לאחר שעוררנו את ישני מכפל.

ובאמת מה יש בלסמוך גאולה לתפילה? וכי הגאולה צריכה להיסמך על משהו? כן בפשט אנו אומרים ומצמידים 'גאל ישראל' ל'ה' שפתי תפתח" אך יש כאן מן הסתם רעיון עמוק עוד יותר. ונשאל מה זה גאולה ומה זה תפילה ואם אכן הגאולה בוא תבוא בעקבות התפילה? כן. ואולי גם לא תתיכן גאולת עולמים ללא פעולה שתבוא מעצמינו כי הלוא התפילה היא עבודה שבלב. וכאשר הלב שלנו פעל את פעולתו, ממילא הקב"ה ירעיף עלינו ממרום את גודל עיזו ותפארת גדולתו בגאלו

את היקום כולו בגאולת עולמים תמידית ונצחית . ואנו בהסמיכנו גאולה לתפילה פועלים במציאות ומקרבים את הגאולה השלמה ונזכה לראות בקרוב בימינו את ישועתו של ה' יתברך על העולם כולו.

אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו במהרה לאורו...אמן ואמן!

כ"ג . " ויקרא אליו מלאך ה' וגו' ויאמר אל-תשלח ידך אל-הנער" (כב יא-יב)

בשעת מחלוקת הגר"א מוילנא זיע"א על תלמידי הבעש"ט הקדוש זיע"א, רצו לעשות חרם כנגד כל תלמידי הבעש"ט ומאמרם, וכן עשו בכתב בכל מיני תוקף אשר חתמו עליו חכמי וילנא, עד שבאו אל הגאון ר' זלמן אשר היה הראשון והחשוב מתלמידי הגר"א, והם סמכו כי בוודאי יחתום עמם,

אך כאשר באו אליו השיב כי לא יחתום על החרם, נבהלו ושאלו מה זאת? אם רבינו הגר"א מסכים איך הוא לא יסכים, והיכן מורא רבך כמורא שמים?

השיב להם בשאלה: למה בעקדת יצחק כתיב "והאלקים נסה" וגו' ואח"כ כתיב "ויקרא אליו מלאך ה' גו', ולא ידעו להשיב, המתין שעה אחת עד שאמרו שהוא יפרש להם הדבר. אז השיב, כי מתחלה כאשר נאמרה העקדה, שהיא הריגת נפש אין רשות לשמוע ממלאך, כי פיקוח נפש דוחה שבת, וצריך עדים והתראה וסנהדרין עם דרישה וחקירה וכו', אך שלא להרוג, היה נאמן לומר גם המלאך.

והנה מהגמרא (פסחים נ"ב) מוכח שחרם נחשב כהריגה, א"כ אין מלאך נאמן על זה, רק מפי השי"ת בלבד. ומה שאמרתם אם דומה לך הרב כמלאך ה' צבאות וכו' (מועד קטן י"ז), אך לא יותר ממלאך ה' צבאו-ת, ולהריגה אין סומכין גם על מלאך אם לא מפי ה' לבדו אשמע דבר זה, וכאשר הגיעו דברים אלו להגר"א זצ"ל, נתבטל כל הענין החרם.

כ"ד . "איל אחר נאחז" (כב,ג)

מאמר לפרשת "וירא" העקידה & לבירור תפקידו של האיל בעקידת יצחק:

דע, כי אברהם אבינו נושא את עיניו פעמיים בפרשת העקדה. בפעם הראשונה "וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק" ורש"י ע"פ המדרש מלמדנו שרואה היה הוא את הענן קשור שם על ההר. ובפעם השניה "וישא אברהם את

עיניו וירא והנה איל וכו' רואה הוא אפוא את האיל. ואם כן מה מסמל הענן? הענן הוא התגלות ה' הענן הוא השכינה. שנאמר: "כי בענן אראה על..."

אנו נשאל 4 שאלות. מיהו האיל? מה זה אחר? מה הוא הרמז ב'סבך'? ומה מסמלות הקרניים?

תשובות לשאלות אלו יינתנו בע"ה במאמר זה על פי הפשט והדרש ככל שמגעת ידינו.

ניתן לומר שאברהם אבינו ויצחק בנו מתרוממים לגבהים עצומים ביותר של דבקות בקב"ה ומסירות נפש בל תתואר בעת העקדה הזו. ומרוממים בכך את העולם כולו ומייסדים בכך את היכולת של מסירות נפש. ואכן מכח המעשה הזה שם בהר מסר עם ישראל את נפשו למען ה' במהלך הדורות ורבים הסיפורים על אותם העקדות שבהם נעקדו יהודים למען שם ה'.

אנו נתמקד היום באותו האיל שאותו העלה אברהם אבינו על המזבח שם בהר המוריה תמורת יצחק בנו ומה יש בו באיל זה? ומה מסמן המעשה הזה למשך הדורות כולם?

רש"י בפרשתינו על המילים "והנה האיל" אומר – 'מוכן היה לכך מששת ימי בראשית' זאת אומרת חיכה הוא כמעט 2100 שנה עד אותו רגע. והמשנה בפרקי אבות ה' משנה ו' אומרת: עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואחד מהם הוא 'אילו של אברהם'. ושואל כנראה את עצמו וכי איך יתכן לשוחטו שמא גזל יש כאן? אך לאחר העיון, הבין אברהם שאיל זה מיוחד הוא מכל האילים האחרים, בזה שקרניו של האיל שונים הם אחד מהשני בזה שאחד קצר ואחד ארוך, ובזה שמיד לאחר דברי המלאך אברהם הבחין באייל.

ועל פי המדרש מה מסמלות הקרניים הללו? במדרש רבה מובא שהקרן הקצרה שהינה כנראה בגודל הטבעי, את השופר של מתן תורה שם כתוב "קול שופר חזק מאוד", ואילו הקרן הארוכה מסמלת ע"פ המדרש את שופרו של משיח. שהלוא נאמר בנביא "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול".

יתכן שהסיבוך שנסתבכו בו קרני האיל הוא ההסתבכות שבין הטבעי לבין הניסי בין העולם הזה לעולם הבא, בין המציאות העכשווית לאידיאל, וזהו שנברא איל

זה בערב שבת בין השמשות בין הרוחני לגשמי, אותו סיבוך שיהיה לעם ישראל במהלך הדורות הוא נסוב על הציר שבין המציאות לאידיאל כי עם ישראל הנעקד על קידוש ה' למרות שהמציאות האלוקית המוסתרת והנעלמת לכאורה, דווקא בנקודות החשוכות הללו שם מסרו ישראל את נפשם לשם ה'.

אנו תפילה בעת הזאת שנמסור נפשינו לעבודת ה' 24 שעות ביממה, בחיים, ולא רק ברגע המוות.

המדרש עוד מוסיף שנגלה לאברהם במחזה הזה של האיל הנאחז בסבך בקרניו ולהודיעו שעם ישראל, במהלך הדורות יאחז בעוונות והסתבך בצרות, ועוד שיצא מגלות בבל לגלות מדי ומגלות מדי לגלות יון ומיון לאדום ובמה יגאלו? בקרן. באותו קרן אותה אוחזים ישראל בראש השנה תוקעים ומריעים בה ובכך ממליכים מחדש את ה' על העולם ועל כל העולמות כולם.

עוד במדרש מובא שראה אברהם את האיל ניתוש מחורש זה ומסבך בחורש אחר, וסופן ליגאל בקרנו של איל.

בספורנו מבואר כך:

והנה איל אחר נאחז בסבך ובוזה הבין שנזדמן לו האיל ברצון הא-ל ושלא היה בו שום חשש של גזל כיוון שלא היה שם איל זה קודם, ומיד ידע אברהם שאיל זה יהיה כעת תמורת יצחק. ולמה מתאים האיל להיות תמורת יצחק? כי גוף האיל דומה לגופו של יצחק, ומן הפן הקדושתו גם דומה ליצחק בזה שנברא איל זה בערב שבת בין השמשות שהיא זמן קדוש ומיוחד ביותר. ואמרו חז"ל שאפרו של איל זה צבור לפני הקב"ה כדי לזכור תמיד את זכותו של עם ישראל לפניו בזה שנעקד יצחק על המזבח שם בהר המוריה.

ה'כלי יקר' מבאר את עניין הקרניים כך: הלוא במוחו של אדם מתרוצצות מחשבות. מחשבות ממחשבות שונות ומשונות ובשל כך יש להם דמיון לקרניים המסתעפות אל על מראשו. וכן ידוע שקרנים נועדו לנגוח ובשל כך אדם החושב מחשבות שהם כנגד ה' ומימלא נראה כאילו & אדם זה כביכול & נוגח בה'. ובשל כך מביא עצמו להסתבך בצרות.

המלבי"ם – מדמה את גוף האדם גופו של יצחק לגופו החומרי של האיל ומן הפן הרוחני זה המחשבות אותן המחשבות שהתרוצצו בראשו ובמוחו של יצחק עת עקוד היה על המזבח הם התמזגו עם האיל הנשחט. כי הלוא הרי ידוע בכל קרבן חשוב מאוד מה הייתה מחשבתו של המקריב. ובאמת רצון ה' הוא המחשבה את המחשבה לשם ה' זה רצון ה' ולא השחיטה הפיזית.

מוסיף המדרש – רבי בנאי אמר לפניו ריבון העולם הוי רואה את דמיו של איל זה כאילו דמו של יצחק. רבי פנחס אמר – אמר לפניו, ריבון העולמים הוי רואה כאלו הקרבתי את יצחק בני תחילה ואחר כך את האיל.

הרש"ר הירש – "עתה ידעתי כי ירא אלוהים אתה" רק בכך שאברהם עשה את כל ההכנות הרצויות להקרבה ומוכן ומזומן היה לשחוט את בנו יחידו ומאז עם ישראל בכל הדורות ייקח את המעשה הנועז הזה של אברהם ובנו יצחק ובה יכירו כולם מהי התכלית של יראת שמים למופת.

"וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל" – עתה הרגיש צורך להפוך את מעשה העקידה הזאת, על ידי קרבן האייל בסמליות ולמה? כדי לתת תוכן לחיי כל עתיד בניו של יצחק לדורות עולם.

כמו שיצחק היה מוכן ומזומן להקריב את עצמו על מזבח ה' ולקום מחדש לחיים מעל מזבח ה' – כן יעשה הוא ויעשו בניו מעתה ועד עולם. אמונת אומן זו ומסירות נפש זו, יקדשו בקרבנותיהם ויקיימו בחייהם חיי יצחק וחיי בניו אחריו היה יהיו למעשה עקידת נצח לשם ה'.

אותו היום שהקריב אברהם את האיל יסד הוא לנצח את היסוד של של תמיד של שחר ושל בין הערביים, וכל כך למה? שבשעה שישראל מקריבין תמידין על המזבח וקוראין את המקרא הזה, זוכר ה' את עקידת יצחק. ומכאן שעם ישראל ממשיך אפוא את העקידה הזו בהקרבת תמידין כסדרן בוקר וערב. "ה' יראה" דהיינו, זאת חוקת קרב

כ"ה . "ויקח את-האיל ויעלהו לעלה תחת בנו." (כביג)

הגאון מורנו רבי יהודה צדקה זצ"ל, ראש ישיבת פורת יוסף, פתח בספור בבואו להסביר ענין העקדה.

הצדיק רבי אריה לוי זצ"ל איש חסד היה, ונודע כרב האסירים. פעם אחת, בשבת, הגיע לבקר את האסירים ודרכו נחסמה. השוטר הבריטי לא הניחו להכנס. עמיתו היהודי טען שבידי הרב רשיון כניסה, אך האנגלי השיב שהרשיון תקף רק בזמנים כתקונם. עתה הוטל עצר ותקף הרשיון פג.

טען השוטר היהודי: "מדוע תפריע ליהודי קשיש המתנדב לעזר לאסירים הכלואים?"

ענהו הבריטי: "לבטח מקבל הוא שכר, שילך ויחפש לו עבודה אחרת!"...

כשראה רבי אריה שדרכו נחסמה, הלך סביב וחפש פרצה, מצא ונכנס. מובן שנתפס, והובא לפני השומר הבריטי, אך כעת הודה השוטר אמר: "עכשו מאמין אני שאכן מתנדב הוא. אלו עבד בעבור משכרת, שמח היה לסרוב להכניסו, שהרי את שלו עשה, והיה שב לביתו לנוח. אם טרח לחפש פרצה ולנסות לחדר פנימה, מעיד הדבר שבנפשו הוא, והחסד מדרבנו, רשאי הוא להכנס ולבקר את האסירים."

בספור זה יובן, מדוע לאחר התגלות המלאך לראשונה, כשהורה לחוס על יצחק ולא לשלח בו יד, נעלם המלאך ולא ברכו. רק לאחר שהקריב את האיל בא המלאך שנית וברכו בשם ה': "כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך... שער איביו. והתברכו בזרעך... גווי הארץ עקב אשר שמעת בקלי".

והענין, שעצם מעשה העקדה אינו מוכיח בשלמות את גדל צדקת אברהם אבינו. יתכן שמרב פחד עשה מה שעשה, שהיה ירא לנפשו שאם ימרה את רצון הבורא הרי בידו להמית ולהחיות, ויוכל לגזר מיתה עליו ועל בנו יחדיו.

ברם, אלו היה עושה את מעשה העקדה מתוך פחד ויראה גרידא, אזי בשמעו את בשורת המלאך "אל תשלח ירך אל הנער" שמח היה להפטר מהנסיון, מתיר היה את אסורי בנו וממהר לשוב לביתו. אבל הוא לא כן עשה, אלא טרח לחפש איל להקריבו, שלא לרדת מן ההר ללא קרבן. והאיל נאחז בסבך בקרניו, ואברהם אבינו טרח להבקיע אליו דרך ולשחררו, להשיגו להקריבו. היתה זו הוכחה נצחת

שלא עבד אברהם אבינו את הבורא יתברך אלא מרב אהבה וכל מעשיו לשם שמים בלבד. כיון שכך, התגלה אליו המלאך שנתי וברכו בברכות שמים מעל.

מכאן למדנו מהי הדרך המבטיחה ברכות עד בלי די: לקים מצוות מתוך רצון ואהבה. כמו ששנינו בדברים שאדם אוכל פרותיהם בעולם הזה מלבד הקרן הקימת לעולם הבא: "השכמת בית המדרש שחרית וערבית" (שבת קכז:). ההליכה והתפלה לבד עדין אינם מקנים ברכה זו, אבל ההשכמה והזריזות מורות על התשוקה לקים מצוות, להתפלל ולעבד את הבורא. וכמאמר דוד המלך "דרך מצותיך ארוץ, כי תרחיב לבי", הלב והרצון מתבטאים בריצה לקראת המצוה.

משל למה הדבר דומה? רופא הבודק אם אדם בריא, אינו שואל האם הוא אוכל בודאי אכל, שאלו לא אכל היה מת. שואל הוא האם הוא אוכל בתאבון, שהתאבון מעיד על בריאות וחסן גופניים. והתשוקה לקיום מצוות ה"תאבון" להם מוכיחה שהאדם בריא וחסון מבחינה רוחנית. (מעין השבוע)

כ"ו. "וירא אליו יהוה באלני ממרא והוא ישב פתח האהל פתח היום" (י"ח, א) -

לראות אם יש עובר ושב ויכניסם בביתו (רש"י). לעניים הנודדים הקבועים, הרגילים ללחם חסד ואינם מתביישים בכך, אין צורך לחכות להם בפתח הבית, הם בין כך ייכנסו. אולם יש עני שמתבייש ובלבטים נפשיים הוא ניגש לדלת וחוזר בו. לעני כזה יש צורך להמתין בחוץ ולהכניסו הביתה (אמרי מהרא"ך)

כ"ז. "ויקרא אליו מלאך יהוה מן השמים ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני" (כ"ב, י"א)

מה טעם ניתנה המצווה לשחוט את יצחק מפי ה' יתברך עצמו ואילו המצווה שלא לשחטו נתנה מפי מלאך? אלא רמז גדול יש בדבר, ללמדך כי כדי לעשות רעה לאדם, אין לשמוע בקול איש ואפילו מלאך, כי אם רק לקול ה' יתברך עצמו ואילו לגבי שלא לעשות רעה לאדם, אפשר לשמוע גם בקול מלאך! (דבש השדה)

כ"ח . שני הממדים של ההתגלות / הרב ד"ר יהודה ברנדס

הראשונים התחבטו בשאלה כיצד להסביר את התגלות ה' לבני אדם. אם נאמר שהנביא רואה ראייה של ממש, עולה שאלת ההגשמה במלוא תקפה, הרי לקב"ה אין גוף ואין דמות הגוף. אם נאמר שהנביא אינו רואה בעיניו, אלא ראייה "שכלית" בכלי המחשבה והדמיון, עולה השאלה מנין הודאות שההתגלות היא התרחשות ממשית ולא הזיה במוחו של האדם. הגאונים פתרו את הבעיה על ידי מיצוע בין שני הקטבים. הנביא אכן רואה ראייה ממשית, ומה שהוא רואה הוא אור, שנברא על ידי הקב"ה לצורך הנבואה. בלשון הגאונים זהו "הכבוד הנברא" או "האור הנברא", ובלשון ימינו היינו אומרים – נביא רואה ממש, אבל "רואה סרט". בהפקת הקב"ה ובבימויו.

נציע כאן פתרון שאינו ממצע בין שני הקטבים אלא מקיים את שניהם, ובעזרתו נקרא את פרקי ההתגלות לאברהם וללוט בתחילת הפרשה, באופן שיפתור כמה מן הקשיים הפרשניים והרעיוניים, העולים מפשטי המקראות. הדרך הנוחה ביותר להבהיר את דברינו היא לקרוא את הפרק בתשומת לב, וכך נעשה, על אף שהדבר יגרום להאריך מעבר לרגיל בדפים אלו.

וַיֵּרָא אֱלֹהֵי ה' בְּאַלְנֵי מְמֵרָא וְהוּא יֹשֵׁב פְּתַח הָאֵהָל כְּחֵם הַיּוֹם:
ה' שאין לו גוף ואין לו דמות הגוף נגלה לאברהם ב"השגה שכלית" או בלשון חכמים: "באובנתא דליבא", בהבנת הלב, שאין בה שום ממשות גשמית.
וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרֶץ לְקִרְאתָם מִפְּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחוּ אֲרָצָה:

בניגוד לאמור בפסוק הראשון, שלש דמויות אנושיות של ממש הגיעו אל אברהם. הם נראו והתנהגו כבני אדם לכל דבר וענין. כדאי לשים לב לכך שהמונח "מלאכים" אינו נזכר בפרק זה כלל.

וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם נָא מְצִאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אֵל נָא תֵעָבֶר מֵעַל עֲבֹדְךָ:
קיימת מחלוקת בין המפרשים התלויה גם בניקוד המלה א-דני, אם אברהם פונה לה' כדי שלא יעבור מעליו בעת שהוא עסוק בהכנת אורחים, הוא שהוא פונה לאורחים ומבקש שלא יעברו ממנו. לנוכח העובדה שגם לוט פנה בסגנון דומה אל האורחים, סביר לומר שהפניה אדני היא פניה לאורחים – לשון חול. אבל העובדה שאברהם מתדיין בהמשך עם ה' ופונה אליו דווקא בשם א-דני, מסייעת לגישה השניה. בכל אופן, בפסוקים הבאים נפנה אברהם לטפל באורחיו כבאורחים בשר ודם:

יִקַּח נָא מֵעֵט מִים וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ: וְאַקְחָה פֶתַח לֶחֶם וְסִעְדוּ לְבַכְּם אַחַר תֵּעָבְרוּ כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל עֲבֹדְכֶם וַיֹּאמְרוּ כִּי תַעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: וַיִּמְהַר

אֲבָרְהָם הָאֱהֱלָה אֶל שָׂרָה וַיֹּאמֶר מִהְרֵי שְׁלֹשׁ סָאִים קָמַח סֹלֶת לוֹשִׁי וְעָשִׂי עֲגוֹת: וְאֶל הַבָּקָר רֵץ אֲבָרְהָם וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רֶדֶד וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל הַנַּעַר וַיִּמְהַר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ: וַיִּקַּח חֲמָאָה וְחֶלֶב וּבֶן הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לַפְּנִיָּהֶם וְהוּא עֶמֶד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ: עַד כֹּאן מֵתוֹאֵר הַטִּיפּוֹל שֶׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ בְּאַנְשִׁים הָאוֹרְחִים.

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֵיךְ שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּאֵהָל:

את השאלה הזאת, שנשאלה על ידי רבים: "ויאמרו", שאלו האנשים. השאלה הבאה, נשאלת על ידי יחיד:

וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ בְּעַת חַיָּה וְהִנֵּה בֶן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וְשָׂרָה שֹׁמַעַת פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא אַחֲרָיו:

מקובל להסביר ששאלה זו נשאלה על ידי הגדול שבין האורחים. המלים "ושרה שומעת פתח האהל והוא אחריו" נועדו להסביר כיצד שמעה שרה את הדברים ומעידות שמדובר על שאלה מוחשית, שנשאלה על ידי אחד האורחים.

וְאֲבָרְהָם וְשָׂרָה זִקְנִים בָּאִים בַּיָּמִים חֲדָל לִהְיוֹת לְשָׂרָה אֵרַח בְּנָשִׁים: וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי בְלָתִי הֵיטָה לִּי עֵדֶנָּה וְאֲדַנִּי זִקֵּן: וַיֹּאמֶר ה' אֶל אֲבָרְהָם לְמַה זֶה צִחְקָה שָׂרָה לֵאמֹר הָאֵף אֲמַנָּם אֵלֶּךְ וְאֲנִי זִקְנָתִי: הֲיִפְלֵא מִה' דְּבַר לְמוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ בְּעַת חַיָּה וְלִשְׂרָה בֶּן: וַתִּכְחַשׁ שָׂרָה לֵאמֹר לֹא צִחְקָתִי כִּי יֵרָאֶה וַיֹּאמֶר לֹא כִּי צִחְקָתִי:

הפסוק "ואברהם ושרה זקנים" מפסיק בין פסוקי הדיבור של האורחים, ומעביר באופן מוחלט את השיחה למישור ההכרה האחר, הנפשי. שכן הדובר כאן הוא ה', שנזכר בפסוק הראשון של הפרשה ולא הופיע בשמו מאז הופיעו האורחים. כמו כן, נאמר במפורש ששרה צחקה בקרבה, היינו – שהצחוק לא היה קול מוחשי שנשמע לחוץ, ולכן ניתן להבין שכל הדיון אודות צחוקה של שרה התרחש במישור ההכרה הפנימית הנבואית, ולא בדיבור שבקול, בין האורחים לבין מארחיהם. החזרה על ההבטחה, "שוב אשוב אליך כעת חיה", נחוצה כדי להעביר את ההבטחה מן המישור של השיח הנגלה עם האנשים למישור של ההכרה הפנימית של שמיעת דבר ה'.

וַיִּקְמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁקְפוּ עַל פְּנֵי סֹדֶם וְאֲבָרְהָם הִלֵּךְ עִמָּם לְשִׁלְחָם:

פסוק זה חוזר לתאר את ההתרחשות המוחשית ואת מעשיהם של האורחים. עם הסתלקותם של האורחים, עובר הכתוב לתאר את ההתרחשות בשדה הנבואי, הלא-מוחשי, ופותח בתיאור דברי ה'.

וְה' אָמַר הַמְּכַסֶּה אֲנִי מֵאֲבָרְהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה: וְאֲבָרְהָם הָיוּ יְהִיָּה לְגוֹי גָּדוֹל וְעַצוּם וְנִבְרְכוּ בוֹ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ: כִּי יִדְעֵתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יַצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הִבִּיא ה' עַל אֲבָרְהָם אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלָיו: וַיֹּאמֶר ה' זַעֲקַת סֹדֶם וְעַמּוּרָה כִּי רַבָּה וַחֲטָאתָם כִּי כִבְדָה מְאֹד: אֲרַדְדָה נָא

וְאַרְאֶה הַבְּצַעֲקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עָשׂוּ כְּלָה וְאִם לֹא אֲדַעָה:

כביכול, הפסוקים מתארים התרחשות במישור הא-להי בלבד. אברהם אינו שותף להתדיינות הפנים-א-להית בשאלה אם לשתפו בהפיכת סדום. הפסוק הבא מבהיר את שאירע בדיוק:

וַיִּפְּנוּ מִשֵּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ סְדֹמָה וְאַבְרָהָם עֹדְנֵנוּ עֹמֵד לִפְנֵי ה':

ההתרחשות המוחשית הסתיימה בלכת האנשים לסדום, אבל ההתגלות הנבואית לא פסקה, אברהם עודנו עומד לפני ה'. במעמד הזה, נתגלתה לאברהם תכנית החרבתה של סדום. אין צורך לומר שהמסקנה של הדיון הא-להי מומשה. ברור שלאברהם נודע על הפיכת סדום כי כך היה רצון ה', ולכן הפסוקים הבאים יכולים לעבור ישירות לתיאור ההתמקחות של אברהם ופעולתו להצלת סדום:

וַיֵּגֶשׂ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הָאֵף תִּסְפָּה צְדִיק עִם רָשָׁע: ... וַיֹּאמֶר ה' ... וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲנֵה נָא הוֹאֵלְתִי לְדַבֵּר אֶל אֲדֹנָי וְאֲנֹכִי עֹפֵר וְאַפֵּר ... וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחֵת בְּעִבּוֹר הָעֲשָׂרָה:

הפסוק האחרון של הפרשיה חותם את ההתגלות שהחלה בתחילת הפרק ב"וירא ה'":

וַיֵּלֶךְ ה' בַּאֲשֶׁר כָּלָה לְדַבֵּר אֶל אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְמוֹ:

לשם השוואה בין נבואת אברהם לבין לוט, רצוי לקרוא את הפרק הבא, פרק המלאכים בסדום:

וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה בְּעֶרְב וְלוֹט יֹשֵׁב בְּשַׁעַר סְדֹם וַיֵּרָא לוֹט וַיִּקָּם לְקַרְאֲתָם וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֲפָיִם אֲרָצָה: וַיֹּאמֶר הֲנֵה נָא אֲדֹנָי סוּרוּ נָא אֶל בֵּית עַבְדְּכֶם וְלִינוּ וְרַחְצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁכַּמְתֶּם וְהִלַּכְתֶּם לְדַרְכְּכֶם.

שני פרטים עיקריים מבדילים בין ההתגלות לאברהם לבין זו של לוט. ראשית, האנשים נקראים מלאכים, ועוד, שכל ההדברות עם לוט מתרחש רק במישור של השיחה עם האנשים – המלאכים, ואין אף פעם אחת אזכור של פניה ישירה של ה' ללוט. מבחינתו של לוט, המפגש עם האנשים הללו הוא שיא ההתגלות האפשרי, ולכן הוא קורא להם מלאכים. אצל אברהם אבינו, הרגיל בהתגלות ברמה ישירה יותר של מפגש עם ה', מוצגים הללו, שרמת ההתגלות שלהם נמוכה – דמות אנושית מוחשית, הם נחשבים ל"אנשים" ותו לא.

טָרַם וַיִּשְׁכְּבוּ וְאֲנָשֵׁי הָעִיר אֲנָשֵׁי סְדֹם נִסְבּוּ עַל הַבַּיִת מִנְעֵר וְעַד זָקֵן כָּל הָעָם מִקְצָה: וַיִּקְרְאוּ אֶל לוֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ אַיֵּה הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר בָּאוּ אֵלֶיךָ הַלַּיְלָה הוֹצִיאָם אֵלֵינוּ וַנְדַעָה אֹתָם:

גם אנשי סדום הרעים והחטאים ראו שהגיעו אנשים אל לוט, ובכך יש ראייה ברורה שהיתה זו התגלות מוחשית, נראית לעין כל, ולא הכרה נבואית – רוחנית – פנימית, המיועדת להשגתו של הנביא בלבד.

וַיִּשְׁלְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת יָדָם וַיָּבִיאוּ אֶת לוֹט אֲלֵיהֶם הַבַּיְתָה וְאֶת הַדֹּלֶת סָגְרוּ: ... וְאֶת
הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר פָּתַח הַבַּיִת הֵכּוּ בַּסְּנוּרִים... וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים אֶל לוֹט ... כִּי מִשְׁחָתִים
אֲנַחְנוּ אֶת הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי גְדֹלָה צַעֲקָתְךָ אֶת פְּנֵי ה' וַיִּשְׁלַחְנוּ ה' לְשַׁחֲתָהּ: ... וְכִמוֹ
הַשָּׁחַר עָלָה וַיֵּאִיצוּ הַמַּלְאָכִים בְּלוֹט לֵאמֹר ... וַיִּתְמַהֲמַה וַיַּחְזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ וּבִיד
אִשְׁתּוֹ וּבִיד שְׁתֵּי בָנָתָיו בְּחֻמְלַת ה' עָלָיו וַיִּצְאֵהוּ ... וַיִּנְחָהוּ מִחוּץ לְעִיר:
כֹּל מֵהַלֶּךְ הַהִפִּיכָה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַמַּלְאָכִים. הֵם מַעֲיִדִים עַל עֲצָמָם: "מִשְׁחָתִים
אֲנַחְנוּ", וּמַבְהִירִים אֶת הַיּוֹתֵם שְׁלוּחֵי ה': "וַיִּשְׁלַחְנוּ ה' לְשַׁחֲתָהּ". הֵם גַּם מִבְּצַעִים אֶת
פְּעוּלוֹת הַזִּירוֹז וְהַהֲצֵלָה שֶׁל לוֹט וּמִשְׁפַּחְתּוֹ.

וַיְהִי כִּהוֹצִיאָם אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמַּלְטָה עַל נַפְשֶׁךָ אֵל תְּבִיט אַחֲרַיִךְ...
גַּם כֹּאן, כַּבְּפֶרֶשֶׁת אַבְרָהָם, יֵשְׁנוּ מַעֲבָר בֵּין "כִּהוֹצִיאָם" לְשׁוֹן רַבִּים, לְבֵין "וַיֹּאמֶר"
לְשׁוֹן יַחִיד. וּמִכִּיוֵן שֶׁבְּפֶרֶשֶׁה זוֹ לֹא נִזְכַּר כֹּלֵל דִּיבּוּר שֶׁל ה', חַיִּיבִים לְהַסְבִּיר
שֶׁהַמְדַבֵּר הוּא אֶחָד מִן הָאֲנָשִׁים – הַמַּלְאָכִים. וְכֵךְ גַּם תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁל לוֹט, פּוֹנֵה אֵלֵיהֶם
בִּיחִיד וּבְרַבִּים:

וַיֹּאמֶר לוֹט אֲלֵהֶם אֵל נָא אֲדַנְי: הִנֵּה נָא מִצָּא עִבְדְּךָ חָן בְּעֵינֶיךָ וַתַּגְדֵּל חֲסִדְּךָ אֲשֶׁר
עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחֲיֹת אֶת נַפְשִׁי...
לוֹט פּוֹנֵה אֵל שְׁנֵיהֶם: "אֵלֵהֶם", "אֲדַנְי", אֵךְ בַּקִּשָׁת הַהֲצֵלָה הַיָּא בְּלִשׁוֹן יַחִיד: "חָן
בְּעֵינֶיךָ" וַתַּגְדֵּל חֲסִדְּךָ!"

וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִשְׂאֵתִי פָּנֶיךָ גַּם לְדָבָר הַזֶּה לְבִלְתִּי הִפְכִּי אֶת הָעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:
מֵהַר הַמַּלְטָה שָׂמָּה כִּי לֹא אוֹכַל לַעֲשׂוֹת דָּבָר עַד בְּאֵךְ שָׂמָּה עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הָעִיר
צוּעֵר:

הַאִישׁ – הַמַּלְאָךְ חוֹשֵׁף בְּפָנָיו לוֹט אֶת מַגְבְּלוֹתָיו: "לֹא אוֹכַל לַעֲשׂוֹת דָּבָר עַד בּוֹאֵךְ
שָׂמָּה". רַק מִשְׁנַמְלֵט לוֹט וְהַגִּיעַ לַמָּקוֹם מִבְּטַחִים מִתְחַדֶּשֶׁת הַהִפִּיכָה. זוֹ מִתּוֹאֲרֶת
כַּמַּעֲשֶׂה ה':

הַשָּׂמֶשׁ יִצָּא עַל הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צַעֲרָה: וְה' הִמְטִיר עַל סֹדֶם וְעַל עַמּוֹרָה גִּפְרִית וְאִשׁ
מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם: וַיַּהַפֵּךְ אֶת הָעָרִים הָאֵל...
לוֹט לֹא זָכָה לְהַתְּגַלּוֹת שֶׁל דָּבָר ה' כּוֹז שֶׁל אַבְרָהָם, אֵלֵא רַק לְהַתְּגַלּוֹת עַל יְדֵי
מַלְאָכִים. הַמַּלְאָכִים הוֹפִיעוּ כַּבְּנֵי אָדָם מוֹחֲשִׁיִּים וְנִיְהָלוּ אֶת כֹּל הַמַּעֲרָכָה בְּתוֹךְ
הָעִיר. הַהִפִּיכָה עֲצָמָה אֵינָה יְכוּלָה לְהִיּוֹת וּלְהִרְאוֹת כַּמַּעֲשֶׂה אָדָם, וְלִכֵּן הַיָּא
מִתּוֹאֲרֶת כַּפְּעוּלָה יִשִּׁירָה שֶׁל ה'. עֵתָהּ, מִשְׁנַעֲלָמוּ הָאֲנָשִׁים – מַלְאָכִים וְהוֹפִיעַ ה'
בַּהֲדָר גְּאוּנֹן, חוֹזֵר הַכְּתוּב אֵל אַבְרָהָם וְאֵל הַלְשׁוֹן שֶׁל הַתְּגַלּוֹת ה' לְפָנָיו אַבְרָהָם:
וַיִּשָּׁבֶם אַבְרָהָם בְּבִקְרָא אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם אֶת פְּנֵי ה':

מִנְקוּדַת הַהִשְׁקָפָה הָאֲבְרָהָמִית מִתּוֹאֲרֶת בַּקְּצֵרָה שׁוֹב סִיפּוֹר הַהִפִּיכָה:
וַיִּשְׁקֹף עַל פְּנֵי סֹדֶם וְעַמּוֹרָה וְעַל כָּל פְּנֵי אָרֶץ הַכְּפָר וַיֵּרָא וְהִנֵּה עָלָה קִיטֵר הָאָרֶץ
כְּקִיטֵר הַכְּבָשׂוֹן: וַיְהִי בְּשַׁחַת אֱלֹהִים אֶת עָרֵי הַכְּפָר וַיִּזְכַּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח

את לוט מתוך ההפכה בהפך את הערים אשר ישב בהן לוט:

מי שהחריב את סדום והציל את לוט, מנקודת ההשקפה האברהמית הוא "א-להים". לא ה' שהתגלה אליו. האנשים המוחשיים שפגש, והמשיכו ממנו לסדום, היו "מלאכי א-להים" שתפקידם היה לחולל את הפיכת סדום ואת הצלתו של לוט. מן הקריאה המדויקת בלשון הכתוב עולה, שיש לפחות שני ממדים של התגלות א-להית לפני האדם. קיים ממד מוחשי, נראה לעין, שבו מופיעים שליחי מטעם ה' להביא את דברו אל בני האדם. אלו עשויים להיות נביאים, או "מלאכים" - במובן של שליחים, מסוגים שונים. זה יכול להיות מחנה צבאי כדוגמת זה שנראה ליעקב במחניים, סנה בוער באש שנראה למשה במדבר, או הר בוער באש, ענן וערפל, שנגלה לבני ישראל בהר סיני. רובד שני, עמוק ומשמעותי יותר של התגלות, מתרחש בקרבו של האדם פנימה. ברובד הזה, שומע ה' את קול ה' קורא אליו ומדבר אליו. אברהם זכה להתגלות הגבוהה יותר, ואילו לוט הסתפק בהתגלות הנמוכה, המוחשית, הכמו-אנושית.

גם בעולם שאין בו נבואה במובן המקראי הפשוט, קיימת התגלות כפולה שכזאת. יש שה' שולח שליחים בשר-ודם להדריך את האדם ולהנחותו. לעתים זה חכם ומורה, לעתים התרחשויות במציאות שגורמות לאדם להתעורר לעשייה או להמנע ממנה. ויש ממד אחר, שהאדם בקרבו חש את דבר ה' הקורא אליו. בדרך כלל, כפי שהדבר מתואר בסיפור אברהם אבינו ובמקומות רבים בתורה ובנ"ך, קיימת מידה של חפיפה בזמן ובמקום בין שני מישורי ההתגלות. עם ההתרחשות המוחשית המעוררת אצל האדם תשומת לב, תכונה והכרה מחודשת, מופיעה - אצל מי שזוכה לכך - גם ה"אובנתא דליבא", ההשגה הרוחנית המבטאת את דבר ה' הנשמע אליו מתוך ההתרחשות המציאותית - מוחשית שבה הוא נתון. אשרי מי שהסיר את ערלת לבבו ואזניו כרויות לשמוע את קול ה' המדבר אליו.

שיחה לפרשת וירא/ אמונתו של אברהם / הרב יהודה עמיטל זצ"ל
 ויהי אחר הדברים האלה והא-להים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר
 הנני ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ
 המריה והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך (בראשית כ"ב, א-ב)
 ננסה לבחון את דברי הרמב"ם העוסקים בפרשת העקדה (מורה נבוכים ח"ג, כד).
 ראשית עוסק הרמב"ם במטרתם של הניסיונות בתורה. הרמב"ם כותב שהניסיונות
 אינם באים רק לבחון את האדם אליו הם מופנים, אלא גם ללמד את האחרים
 עקרונות מרכזיים בעבודת ה'. לגבי העקדה, מונה הרמב"ם שני מסרים העולים
 ממנה.

האחד, שמן העקדה עולה ודאותה המוחלטת של הנבואה. אם היה לאברהם ספק
 קל שבקלים לגבי המוחלטות של הצו הנבואי, הן מבחינת מקורו הא-להי והן
 מבחינת הבנת תוכנו ומשמעותו, האם היה אברהם מקריב את בנו?
 זהו מסר חשוב לנו כיהודים מאמינים. הנבואה מהווה אחד היסודות המרכזיים של
 האמונה היהודית. באמצעותה מצווה אותנו הקב"ה כיצד לנהל את חיינו. כל ספק
 באמיתתה או בדיוקה מקעקע את העולם הדתי מיסודו. מסיבה זו מספרת לנו
 התורה את סיפור העקדה כמופת וכדוגמא לבהירותה וודאותה של הנבואה.
 המסר השני העולה מסיפור העקדה הוא שאהבת ה' צריכה להגיע עד כדי נכונות
 להקריב את היקר מכל. אברהם לא נענה לצו הא-להי כי פחד שהקב"ה יעניש
 אותו. הוא היה מוכן לקיים את מצוות א-להיו מפני אהבתו לה' ומפני שאיפתו
 למלא את רצון ה' (ואין מדובר בנכונות מתוך דחף רגעי, שהרי היו לאברהם אבינו
 שלושה ימים להרהר בדבר).

הרמב"ם מביא את הפסוק "כי עתה ידעתי כי ירא א-להים אתה..." (שם כ"ב, יב)
 המדגיש את משמעותה של העקדה בחשיפת נכונות ההקרבה של אברהם.
 נקודה זו מוזרה למדי: האם הקב"ה צריך שנוכיח לו את אהבתנו בהקרבת ילדינו?
 האם במקום אחר בתורה עלתה דרישה כזאת? יתר על כן: הפסוק שמצטט
 הרמב"ם לא משבח את אברהם על 'אהבת' ה' אלא על 'יראת' ה'!
 אנסה להסביר את דברי הרמב"ם בדברים העולים מאגרות הרב קוק זצ"ל. אברהם
 אבינו ניהל מאבק אידיאולוגי עם בני דורו. לא כל עובדי האלילים בדורו של

אברהם היו איכרים פרימיטיביים שחשבו שעצים ואבנים מנהלים את העולם. להפך: מאחורי עובדי האלילים עמדה תפיסה מהותית שיש לאפשר לאדם להתקשר לא-להים בעזרת מתווכים מוחשיים, על מנת שגם לאדם הפשוט תהיה אחיזה ממשית וקישור מוחשי לא-להיו.

אנשים אלו טענו כנגד אברהם כי תפיסתו, שיש לשלול את המתווכים המוחשיים, מתאימה רק לאנשים כמותו המתנתקים מן העולם. האדם הפשוט לעומת זאת, צריך להתקשר לא-להיו דרך דברים מוחשיים, כדי שיהיה מוכן להקריב את עצמו או את בנו למען עבודת א-להיו.

תפיסתו של אברהם, טענו אנשי דורו, היא למעלה מיכולתם של רוב בני האדם כדי שאדם יהיה קשור לא-להיו בעבודות אהבה עד כדי נכונות להקרבה בלי גבולות, עליו לזהות את א-להיו ככוח מוחשי הפועל בצורה חזקה על חייו: מנצח את קרבותיו, אוהב את אהבותיו ושונא את שנאותיו. דרך זו היא הדרך היחידה ליצור קשר מלא חיים בין האדם לא-להיו.

העקדה באה להפריך טענה זו. גם האמונה הטהורה והמופשטת, שאינה משתמשת במתווכים מוחשיים, יכולה לפתח קשר חי עם דבר הא-לוהים עד כדי הקרבה מוחלטת כלפי צוו.

המתח בין שתי תפיסות אלו מעניין ביותר, מפני שהוא התקיים לאורך תקופות רבות. במשך שנים היו יהודים שניסו להתקשר עם הקב"ה בצורה מוחשית, עד לרמב"ם, שהצליח להשריש את השלילה המוחלטת של ההגשמה.

לדעת הרמב"ם כל קיומה ומטרתה של התורה היא המאבק בעבודה זרה על כל גווניה. היום, כשלבאורה רוב העולם שולל את עבודת האלילים, טוענים רבים שהתורה אינה רלוונטית יותר. אולם אני מאמין שגם כיום קיימות צורות שונות של עבודה זרה, או של דרך חיים המתבססת על התפיסות היסודיות של עבודת האלילים.

לא מזמן הוציא אחד העורכים במעריב ספר על טיוליו בהודו ועל שיחותיו עם אנשי דת הודים. כוהני הדת ההודים טענו בפניו שהיהדות, כמו גם שאר הדתות המונותאיסטיות, נכשלה ביכולת ליצור עולם דתי חי עבור רוב האנשים. כאשר אין לאדם חפץ מוחשי להתכוון כלפיו ולבסס עליו את עולמו המוסרי, תוצאות כמו הנאציזם מובנות; לאדם אין מוקד מוחשי לעולמו המוסרי.

גם בארה"ב הפתוחה והנאורה, נמשכים מליוני אנשים לכתות ולאמונות שונות המתבססות על העולם האלילי העתיק. אנשים אלו מחפשים אמונה מפני שהם יודעים שבלא אמונה גם אנשים אינטלקטואליים יכולים להגיע לשפל מוסרי, כפי שראינו במאה האחרונה. אולם אין הם מבינים שלא דרך כל אמונה אפשר להגיע לכך. מאבקו של אברהם אבינו לא תם, והיום במיוחד, לאחר השואה, עלינו לשאת את דגל האמונה הטהורה, אמונתו של אברהם, כדרך להשיג באמת צדקה ומשפט.

אין המסר מופנה רק לעולם שמחוץ ליהדות. היום רבים מנסים 'למכור' קיום תורה ומצוות בדרך דומה. ישנם הרבה מיסטיקנים ועושי ניסים למיניהם, הטוענים שבכוחם לחזות את העתיד או לחשוף את העבר דרך חפצים מוחשיים. לפעמים מדובר אפילו בחפצי קדושה, כמו תפילין ומזוזות. ישנם גרועים יותר, המתיימרים לפתור את כל הבעיות על ידי מציאת קודים בתוך התורה בעזרת מחשבים. לחידושים אלו אין משמעות כלל. אין הם מוזכרים בדברי הראשונים ולא שמענו שהם היו זקוקים להם; לרמב"ם לא היו קודים, גם לא לרמב"ן; הגאון מווילנא לא הזכיר אותם ולא הבעל שם טוב. כל מה שהיה בידם הוא ידיעת ה' ותורתו, כל אחד על פי דרכו.

קל למשוך בעלי תשובה בדרך זו, אולם בעל תשובה שאינו חוזר לתורה ולמצוות אינו בעל תשובה. אין פטנטים בעבודת ה', אין קיצורי דרך או דרכים חילופיות להגיע לעשיית צדקה ומשפט או להתקרב לה' מקור הצדקה והמשפט. עלינו לדבוק באמונתו של אברהם, שעמד מול כל העולם האלילי של זמנו ולימד את האמונה בא-ל אחד. משימה זו מוטלת עלינו, יושבי בית המדרש. עלינו לזכך את אמונתנו בתורה מכל הסיגים ההמוניים ולהראות לעולם כולו את אמיתת האמונה, וכך אנו אומרים לפני תקיעת השופר:

נדיבי עמים נאספו עם א-להי אברהם כי לא-להים מגני ארץ מאוד נעלה (תהילים

מ"ז, י)

בין אדם לחבירו

מצוות הכנסת אורחים (המשך) / הרב שמעון בוחניק

בשבועות שעברו עסקנו במצוות הכנסת אורחים ומעלתה. בשבוע זה נפרט הלכות נוספות הקשורות למצווה זו.

כשבאים אורחים לביתו של אדם, אסור לו לגרום להם בושה, ולכן אל ישאל אותם שאלות בדברי תורה, כגון בפרשת השבוע או בהלכה וכדומה, אלא אם כן הוא מכיר אותם ויודע בוודאות שידעו להשיב לשאלותיו.

אדם שמזמין אורחים ורוצה שיאמרו דברי תורה בזמן שמתארחים אצלו, עליו לבקש זאת מהם מראש, אפילו אם הוא יודע שהם "ברי אוריין", ותמיד יש להם מה לומר. זאת מכמה סיבות:

א. אדם שנותן הסכמתו לומר דברי תורה במהלך האירוח חושב על הנושא עליו ידבר ומכין את הדברים כראוי.

ב. לעיתים האורח מעדיף לנוח מעט ובקשה מוקדמת תאפשר לו לסרב ולהסביר את סירובו.

אפילו שהמארח תיאם עם האורח שיאמר דברי תורה במהלך האירוח, בשום פנים ואופן לא יבקש אדם מאורחיו במפתיע לומר את דברי התורה, אלא יתאם איתו מתי יזמינו לאומרם.

מצווה על האדם לטרוח בעצמו לכבוד האורחים ואפילו אם יש לו עבדים או משרתים יטרח בעצמו ויעמוד עליהם. יש ללמוד מאברהם אבינו שהיה נשיא אלוקים וזקן מופלג וחולה ובעצמו שימש למלאכים, אף על פי שהיו לו עבדים ושפחות, ואף על פי שנראו לו ערביים. וכל מה שעשה אברהם אבינו שילם לו הקב"ה בכבודו ובעצמו.

מי שהאורחים לנים אצלו, ישכיבם במיטב מיטותיו, כי גדולה מנוחת העייף בהיותו שוכב טוב, ובזה מיטיב לאורחיו יותר מאשר אם מאכיל אותם, שנאמר: "מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל..." (קהלת ה' יא')

יש להקפיד מאוד על כללי הצניעות, הן מצד משפחות האורחים והן מצד משפחת המארחים. לכן אין להלין כמה משפחות בחדר אחד, אלא כל משפחה בחדר נפרד. אם אין מקום בבית להלין את כל האורחים בנוחות ותוך שמירת כללי הצניעות, יסדר להם מקום לינה בבית אחר.

הורים המזמינים לביתם את חתנם שהשתדך עם בתם (כיום מכונה מאורס) אסור בהחלט שילונו החתן והכלה המיועדים באותו חדר, ואין לזה שום היתר. רצוי שילון בבית אחר כגון אצל קרובי משפחה או חברים, ובשעת צורך מותר שילון בביתם הוא בחדר אחד עם אנשים והיא בחדר אחר עם נשים.

אם אבד איזה חפץ בבית, יזהר בעל הבית לא לעשות המולה על כך ליד האורחים, אפילו אם יש מקום לחשוד שהם איבדו אותו, מפני שבזה גורם להם צער על לא חמס בכפס, אלא יחפש את האבידה בשקט וצינעה.

בעל הבית בוצע כדי שיבצע בעין יפה, ואפילו אם האורח גדול ממנו, ויש אומרים כי אם האורח גדול מבעל הבית, ראוי לתת לאורח לבצוע, ואף שהעיקר כדעה ראשונה, זה דווקא לפי מה שנהגו בעבר הרחוק לבצוע למסובים פרוסה גדולה שתספיק לכל הסעודה ולא היו מקבלים לחם נוסף מעבר לפת הבציעה, אבל כיום המנהג השתנה ופת הבציעה לא אמורה להספיק, אלא מניחים סלסלה עם לחם וכל אחד לוקח כפי צורכו, אם כן בטל הטעם – כדי שיבצע בעין יפה – ולכן יש סמך לנוהגים לכבד בזה את הגדול, ובפרט בסעודה בה כל אחד אוכל מהכיכר שלו.

5 . מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית

5.1 . רבי יהודה ליווא בן בצלאל (המהר"ל מפראג)

המהר"ל מפראג ה'רע"ב – השס"ט (1512–1609), רבי יהודה ליווא בן בצלאל, רב, פוסק הלכה והוגה דעות דתי יהודי, היה אחד מגדולי ישראל הבולטים בעת החדשה. חי בעיר פראג שבצ'כיה במשך רוב ימי חייו. המהר"ל היה איש אשכולות, בעל ידיעות יוצאות דופן בתלמוד, בקבלה, בפילוסופיה ובמדעים של תקופתו. כמו כן, היה מנהיג רוחני-פוליטי של הקהילה ובעל מהלכים אצל רודולף השני, קיסר האימפריה הרומית הקדושה. תורתו השפיעה רבות על תנועת החסידות שקמה למעלה ממאה שנים לאחר מותו, ואישיותו המרתקת שימשה כר פורה לאגדות כגון זו על הגולם שיצר.

תולדות חייו

המהר"ל נולד ככל הנראה בפוזנן שבפולין. הוא היה אוטודידקט ולא למד בישיבה, אלא מספרים ובאופן עצמאי. לא ידוע שלמד מרב גדול כלשהו. נשא אישה בגיל 32 וכעבור 9 שנים נתמנה כאב בית דין בניקל שבורג ורבן של כל קהילות מורביה. 20 שנה כיהן שם כרב ובהן תיקן תקנות רבות, חלק גדול מהן עוסק בהגבלת השימוש במותרות.

בשנת 1573 עזב את הרבנות בניקל שבורג ועבר להתגורר בפראג כאיש פרטי. כעבור זמן קצר ייסד ב"קלויז", אחד משני בתי הכנסת המרכזיים של פראג, בית מדרש גדול שלו במכוון לא קרא ישיבה, כדי להדגיש את שיטתו

השונה בלימוד, שדחתה בחריפות את שיטת הפלפול ששלטה בישיבות אשכנז.

עוד בטרם נתמנה לרב או לדיין בפראג כבר ייסד חברה קדישא וכתב את תקנותיה שאחר כך היוו דוגמא לתקנות ה"חברה קדישא" בכל אירופה. בשנת 1583 נפטר רבה של פראג והמועמד הברור להחליפו היה המהר"ל, שאף הוזמן לדרוש בבית הכנסת המרכזי שבעיר, ה"אלטנוישול" (בית כנסת ישן-חדש). בכל זאת, בעקבות דרשתו שתקפה את ראשי הקהילה וההתנגדות לו בקרב חסידי הפלפול נתמנה לרב העיר רבי יצחק חיות שתמך בשיטת הפלפול. לאור אי מינויו חזר המהר"ל לעירו פוזנן וכיהן בה כרב ארבע שנים. במהלך שנים אלו גברו הסכסוכים הפנימיים בקהילה בפראג עד שאילצו את רבי יצחק חיות לעזוב את העיר. לאחר שעזב זה, חזר המהר"ל לפראג וטען בדרשתו בבית הכנסת המרכזי שהמחלוקת נובעת מהניכור שבין המעמדות הכלכליים והחברתיים השונים. הוא דרש שהעשירים יתמכו בעניי הקהילה. באותה דרשה גם תקף את מוסד "ראש הקהל" וטען שיש לבטלו. במשך שלוש השנים הבאות חי המהר"ל בפראג ללא תואר רשמי, אך נחשב למעשה למנהיגם של יהודי פראג. בסוף התקופה הוזמן המהר"ל לחצרו של הקיסר רודולף. על מאורע זה, שנעטף באגדות רבות מספרים תלמידו וחתנו של המהר"ל, אך אינם מפרטים ואינם מוסרים את הסיבה להזמנה, שהייתה קשורה, ככל הנראה, למצב היהודים או לחילופין לשאיפותיו המדעיות של הקיסר שהזמין אליו מלומדים רבים. לאחר הראיון, בשנת 1592, חזר המהר"ל שוב לעיירת הולדתו וכיהן בה כרבה של פולין רבתי, אב בית דין וראש הישיבה במקום. בתפקידים אלו כיהן 5 שנים.

בשנת 1597 חזר המהר"ל לפראג בפעם השלישית והאחרונה, והפעם התמנה סוף סוף רשמית לאב בית הדין ולראש הישיבה במקום. כעבור שנתיים

התפטר מתפקיד ראש הישיבה, ובשנת 1604, בגיל 92, התפטר גם מתפקיד אב בית הדין. רבי אפרים לונטשיץ החליף אותו בשני התפקידים. בי"ח אלול שס"ט (22 באוגוסט 1609), נפטר המהר"ל בשיבה טובה. קהילת פראג הקימה על קברו ועל קבר אשתו מצבה גדולה.

בשנת 1917, עם בניית בניין חדש למועצה העירונית, הציב הפסל לדיסלאוס שלוין אנדרטה למהר"ל באחת מפינות המבנה.

פעולותיו

בתקופת המהר"ל התעורר באזורו גל של עלילות דם כנגד היהודים, שהעמיד אותם בפני סכנת גירוש. המהר"ל התייצב מול גל זה והתווכח עם כמרים על שקריות ההאשמות. על פי הספר נפלאות המהר"ל, נערך ויכוח בכתב עם ארבע מאות כמרים. בסופו של דבר קיבל הקיסר את דעתו, ושלל את הטענה שיהודים מכינים את מצות הפסח שלהם מדם אנושי.

למהר"ל יוחסו כוחות מיסטיים. האגדה מספרת שיצר את **הגולם** בעל הכוחות העל-אנושיים, שנוצר כדי להגן על הקהילה היהודית מרדיפות. סביב מיתוס זה נכתבו ספרים, צולמו סרטים, וקמה תעשיית תיירות משגשגת בעיר פראג.

על-פי המקובל, יחוסו המשפחתי הגיע עד דוד המלך, והוא ראה בעצמו ממשיך דרכו. פרשנותו ל"לא יסור שבט מיהודה", לפיה אפילו בגלות עומדים לישראל מנהיגים מהשבט, כנראה רומזת לעצמו. למהר"ל היה ידע נרחב בפילוסופיה, והוא ניצל אותו כדי ליצוק את הקבלה לתוך מסגרת פילוסופית שיש בה מאפיינים אריסטוטליים. כך הוא "גאל" את הקבלה ממסתריה והביא את תכניה אל ציבור רחב. כתביו מכילים טרמינולוגיה קבלית חדשה. תורתו בבסיסה היא תורה ממלכתית-לאומית, שמדגישה את הפן הציבורי הכללי, ואפשר לראות בה הגות מכינה להתקוממות הלאומית היהודית

5.2 . מניין המצוות בתורה ומהותן לפי ספר החינוך

תרי"ג מצוות הוא הנושא בו אנו עוסקים השנה – שנת תשע"ד ב–"הפנינים לשבת".

תרי"ג (613) המצוות מפוזרות בפרשיות התורה אך לא בפריסה שווה, ישנם פרשיות בתורה המשופעות במצוות רבות (בפרשת כי תצא יש 76 מצוות) ולעומתן ישנן פרשיות רבות שאפילו מצווה אחת אין בהן.

אנו מסיבות פרקטיות החלטנו לחלק את כל המצוות שווה בשווה בין כל גליונות "הפנינים לשבת" של שנה זו (12 מצוות כל גליון) וכך נעסוק ונלמד את מצוות התורה במהלך כל שבועות ושבטות השנה.

רשימת המצוות לסקירה בגליון זה לפרשת וירא : **פרשת יתרו** (המשך משבוע שעבר)

- כח. שלא להשתחות לעבודה זרה.
- כט. שלא לעבוד ע"ז במה שדרכה להעבד.
- ל. שלא לשבע לשוא.
- לא. מצות קדוש שבת בדברים.
- לב. שלא לעשות מלאכה בשבת.
- לג. מצות כיבוד אב ואם.
- לד. שלא להרג נקי.
- לה. שלא לגלת ערות אשת איש.
- לו. שלא לגנב נפש מישראל.
- לז. שלא להעיד בשקר.
- לח. שלא לחמד.
- לט. שלא לעשות צורת אדם אפילו לנוי.

כח. שלא להשתחות לעבודה זרה.

שלא להשתחות לעבודה זרה, וע"ז היא כל שעבוד זולתי האל ברוך הוא, שנאמר (שמות כ ה) לא תשתחוה להם ולא תעבדם. ואין פרוש הכתוב לא תשתחוה על מנת לעבוד שנלמד ממנו שהשתחואה לבד, שלא לכונת עבודה, שלא יהא אסור, שהרי במקום אחר נאמר בתורה (שם לד יד) כי לא תשתחוה לאל אחר, שאסרה ההשתחואה לבד בשום צד. ואמנם סמך אליה ולא תעבדם לומר, שהשתחואה היא אחת מדרכי העבודה. ולמדנו מכאן עם סיוע כתובים אחרים שארבע עבודות הן שהקפידה התורה בהן בכל עבודה זרה שבעולם, ואפילו אין דרך עבודתה בכך חיבין עליהן, ואחת מהן השתחואה. שורש מצוה זו ידוע. דיני המצוה, כגון מה היא השתחואה, אם בפשוט ידים ורגלים, או משעה שיכבש פניו בקרקע (הוריות ד, א) והרחקת הענין, כגון מה שאמרו, שאם ישב לו קוץ ברגלו או נתפזרו לו מעות בפני עבודה זרה שאין רשאי לשוח ולטלם מפני שנראה כמשתחוה, ויתר פרטיה, מבוארים במסכת עבודה זרה (שם יב, א) ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר עליה והשתחוה לשום עבודה זרה בעולם, או זבח וקטר ונסך, או זרק במזיד חייב כרת, ובעדים נסקל, ובשוגג חייב חטאת. ובאור משפטי הענש בפרק ז' מסנהדרין.

כט. שלא לעבוד ע"ז במה שדרכה להעבד.

שלא נעבוד שום עבודה זרה בעולם בדברים שדרכה שעובדים אותה המאמינים בה. ואע"פ שאין עבודתה באחת מארבע עבודות שאמרנו למעלה, מכיון שעבדה במה שדרכה להעבד חייב. ואע"פ שעבודתה דרך בזיון, כגון הפוער לפעור, וזורק אבן למרקוליס, ומעביר זרעו לכמוש, שנאמר (שמות ז ה) ולא תעבדם, כלומר במה שדרכה להעבד, איזו עבודה שתהיה. שרשה ידוע. דניה, כגון מי שעבדה דרך עבודתה לכונת בזיון מה דנו, (סנהדרין סד, א) ושאר פרטיה במסכת ע"ז (שם) ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה במזיד ויש עדים, נסקל. ומבאר דין זה גם כן בפרק ז' מסנהדרין. שתי מצות אלה שמנה הרמב"ם ז"ל, שהן השתחואה לע"ז וכן שלא לעבדה במה שדרכה לעבדה יכללם הרמב"ן ז"ל בלאו דלא יהיה לך וכמו שכתבנו למעלה (במצוה כז) נמצא, שיסלק שתי מצות בכאן מחשובנו של הרב רבי משה בן מימון ז"ל.

ל. שלא לשבע לשוא.

שלא נשבע לבטלה, שנאמר (שמות כ ז) לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא, וענין הבטלה בארבעה צדדין, כגון (שבועות כט, א) שנשבע על דבר ידוע שאינו כן, כגון על עמוד של שיש שהוא של זהב, וכן כל כיוצא בזה, הצד השני, כגון (ירושלמי שבועות פ"ג ה"ח) שנשבע על הידוע שהוא כן, כגון על האבן שהוא אבן ועל העץ שהוא עץ, וכל כיוצא בו, הצד השלישי, שנשבע לבטל מצוה זו, או מצות שחיבנו השם ברוך הוא, שגם זה לבטלה לגמרי, הוא שאין בידו לשבע על מה שכבר חיבו האל, וכמי שנשבע בדבר ידוע שאינו כן הוא. הצד הרביעי, שנשבע לעשות דבר שאין בו כח לעשותו, כגון (שבועות כה א) שלא יישן שלשה ימים רצופים, או שלא יאכל שבעה ימים רצופים, וכן כל כיוצא בזה.

משרשי מצוה זו. לדעת בני אדם ולקבע בנפשותם ולחזק האמונה בלבבותם, כי האל ברוך הוא אשר בשמים ממעל וקים לעד, אין קיום כקיומו, וראוי ומחייב עלינו בזכרנו שמו הגדול על מעשנו ועל דבורינו לזכרו באימה, ביראה, ברתת ובזיע, ולא כמהתלים ומדברים בדבר קל, כמו הדברים ההווים ונפסדים ואינם נשארים בקיומם כמונו אנחנו בני אדם ושאר דברי העולם השפל. על כן (ראוי) [בכדי] לקבע הענין הזה בלבבנו ולהיות יראתו על פנינו לחיותנו ולזכותנו חיבנו במצוה הזאת לבל נזכיר שמו הקדוש לבטלה, וענש מלקות על המקל ועובר עליה.

ומזה השרש בעצמו הוא ענין שבועת שקר, כלומר נשבע לקים דבר ולא קימו, שהיא נקראת שבועת בטוי, שבא עליה לאו אחר בפני עצמו בסדר קדושים תהיו, כמו שנאמר (ויקרא מט יב) ולא תשבעו בשמי לשקר, כי הנשבע בשם הגדול לאמר דבר שהיה והוא יודע ששקר בפיו, הנה הוא מקל ביראת אלהים, כאומר בלבו שאין אמת. תאלמנה שפתיו. (תהלים לא יט) וכן הנשבע לעשות דבר ואחר כך לא יעשנו, הנה הוא גם כן במורדי אור מכחישי האמת, כי פרוש נשבע הוא לפי דעתו, שגומר האדם בלבו ואומר בפיו להיות מקים אותו דבר שנשבע עליו ולא ישנהו לעולם, כמו שהשם ברוך הוא קים ולא ישתנה לעדי עד. וזהו שלשון שבועה יבא לעולם בלשון נפעל, כלומר שנפעל בדבריו להיותו קים כמו שאמר בקיומו ברוך הוא.

ובענין הנדר דרך אחרת יש בו, שהוא כמכניס דבר המתר בגדר האסור, וכאלו יאמר דבר פלוני שהוא מתר יהא אסור עליו כקרובן שאסד השם יתברך. ואמרו ז"ל, (נדרים יד, א) דדוקא כשהוא נודר בדבר הנדרד יהא חל הנדר ולא בענין אחר, שאם יאמר הרי דבר פלוני אסור עלי כקרובן, כמו שאמרנו בזה יחול הנדר, (שם יג א) אבל אם יאמר כבשר חזיר, אין זה נדר, שהתורה אמרה (במדבר ל ג) כי ידר נדר, כלומר, כי ידר בדבר הנדוד. וכן מי שיאסר דבר לחברו או על עצמו, כמו הדברים של קרבן שאסר לנו השם יתברך, כענין זה הוא, שהוא כאלו אומר דבר

פלוגי יהא אסור עליו, או על חברו, כמו הדברים של קרבן שאסר לנו השם יתברך וזה הענין שיש בנו כח לאסר המתר, לפי שהתורה למדתנו בכך, מדכתיב (שם) כי לאסר אסר לא יחל דברו.

וענין זה דומה להקדש, שמצאנו בתורה, שיש כח באדם להקדיש את שלו בדברי פיו ויהיה אסור מיד לו ולכל העולם, כדכתיב (ויקרא כז יד) ואיש כי יקדש את ביתו קדש, וכמו כן יש לו כח על עצמו לאסר דברים על גופו. וזהו אמרם ז"ל (נדרים טו, א) לעולם בלשון הנדרים, הרי עלי או פי לדיבור, כלומר שהוא מרחיק אותו דבר ממנו, וכח יש לו לקשר עצמו באסור אותו דבר, כמו שיש לו כח בנכסיו לאסרם. וזהו הדין והטעם בעצמו, שהשבעה חלה (שם ב) על דבר שיש בו ממש ועל שאין בו ממש, כי על גוף האדם תפל השבעה, כלומר שגופו נתחייב לעשות אותו דבר, והרי הגוף יש לו ממש. אבל הנדר אינו חל אלא על דבר שיש בו ממש, לפי שהוא כמכניס דבר בגדר אסור שאר דברים, כלומר דבר פלוגי יהא אסור עליו כגדר קרבן שהוא אסור עליו, ואם אין ממש במה שהוא מכניס תוך הגדר, לא עשה ולא כלום.

וכן מן הטעם הזה אין שבועה חלה על שבועה ונדר חל על נדר, שהרי בשבועה כיון שנכנס האדם בעצמו במחיצת הקיום כמו שאמרנו אפילו יכפל הדבור אלף פעמים שהוא נכנס שם, כניסת גופו במקום אחר בפעם אחת היא נעשית, ואין זה אחר מכין אלא ככופל דברים לבטלה. אבל הנדר שהוא כמקבל על עצמו להיות לו דבר המתר כאלו נאסר בכל עת שהוא שונה בקבלתו מוסיף על עצמו אסור אם יבטל קבלותיו, ולפיכך הוא חייב על כל אחת ואחת. וזהו הענין בעצמו שהשבועה (שם טז, א) אינה חלה על דבר מצוה, והנדר חל אפילו על דבר מצוה, שהנשבע מדבר על גופו, וגופו כבר נתחייב באותו ענין מהר סיני, אבל בנדר אינו מדבר אלא על הדבר שרוצה להכניס בגדר האסור, ועל אותו דבר ממש לא נתחייב הוא מעולם, ולפיכך חל עליו האסור, ואין מאכילין לו לאדם דבר האסור לו. וזהו שאמרו ז"ל (ר"ן נדרים ת, א ד"ה והלא מושבע) שהנשבע אסר נפשו על החפץ, והנודר אסר החפץ על נפשו.

ואם תשאל מי שנדר שלא לאכל דבר שהוא מצוה עליו לאכלו, איך לא יאכלנו, שהרי אותו דבר מצוה הוא עליו בעשה, ויבא עשה וידחה לא תעשה דלא יחל, כי כן יאמרו חכמים בכל מקום אתי עשה ודחי לא תעשה? תשובתך, שהנדר עשה ולא יחל, לאו דלא יחל ועשה דכל היצא מפיו יעשה. ומן הטעם הזה שאמרנו, שעם השבועה גופו נפעל, אמרו (שבועות כ, א) המתפיש בשבעה פטור, ובנדרים חייב, כיצד? שמע שנדר חברו, ואמר אף אני כמוך, בתוך כדי דבור, הרי זה אסור, לפי שכונתו של זה לומר כמו שאתה אסור בזה הדבר כן אהיה אני אסור בו, ובכך יספיק אליו. אבל בשבועה שאנו מדמים הראשון כאלו הפעיל גופו בדבריו כמו

שאמרנו, לא שהרחיק דבר אחר מגופו, לא ראו ז"ל, שיהא זה האחרון בכלל הפעלות זה, באמרו אף אני כמוך, עד שיוציא בפיו ממש לשון הפעלות עצמו. כגון שיאמר אף אני כמוך נשבע, או שישמע מפיו אחר שיפעילהו לאותו דבר, והוא יקים ויורה שחפץ באותו הפעלות, כגון שאמר לו אדם אחר משביעך אני, והוא יענה אמן.

כללו של דבר לשון השבועה צריך לומר בפיו על עצמו, או שיזכירנו אחר עליו ממש והוא יקבל, אבל מכח הפעלות, אדם אחר אינו נפעל, מכיון שגופו צריך הפעלות, מה שאין כן בנדר. או אפשר לומר, כי מחמר הנדר, שהוא חמור מן השבועה, שהרי דמו (עי' רמב"ן עה"ת במדבר לג) אותו לחיי המלך, החמרו בו להיות נתפס במהרה יותר מן השבועה, ומן הטעם הזה שכתבנו בשבועה שענינה הוא, שהאדם גומר לקים דבריו ולאמת כמו שהוא מאמין בקיום אלהי, היה לנו ללמד שלא תתבטל שבועה בשום צד, אלא שהיה מחסדי האל עלינו בדעתו חלשת בנין גופנו ומעוט דעותינו והתמדת שנוי רצוננו, לתת לנו עצה לצאת ממאסר השבועה בהתחדש עלינו הרצון בכל עת שאפשר לנו לטעון בענין השבועה טענת אנס או שגגה, כמו שמפרש במקומו בשבועות (כו, א) ונדרים (כ, ב).

ואולם לא הרשנו לצאת ממנו בשאט נפש, רק בתחבולה ובעצת חכם, שיבא הנשבע לפני איש חכם (שם עא, א) ונבון בדרכי התורה ויתודה אליו, כי מחסרון ידיעתו שלא היה יודע בשעה שנשבע דבר שידע אחר כך הוא רוצה לבטל מה שנשבע עליו. וכי הוא מכיר כי הבטול מעוט דעתו וחסרנו גורם אותו, לא דבר אחר ומחשבה חצונית שיהיה בלבו, חלילה. ואחר הודאת פיו על זה ויכיר החכם ויראה, כי יש ממש בדבריו שנתחדש אליו דבר, שאלו הסכים עליו בשעה שנשבע לא היה נשבע, ועל כן הוא מתחרט, יקבל ודויו ויתירנו משבועתו. וזהו אמרם ז"ל (ברכות לב, א) הוא אינו מוחל, אבל אחרים מוחלין לו. על כן לעולם אי אפשר להתיר שבועה, כי אם בסבת שום חדוש לנשבע, כגון שיאמר אלו היתי יודע דבר פלוני לא היתי נשבע מעולם, שזה כעין אנס הוא. אבל אם אומר התירוני משבועתי בלא טענה, אין כח באדם להתירו. ומכח זה הענין אמרו ז"ל (נדרים סד, א), שאין פותחין בנולד שאינו מצוי, לפי שאינו אומר להדיא שהוא נחם כשנשבע שנחשבהו כאנוס, אלא שרצונו היום כמו שהיה תחלה, אלא שרוצה עכשיו בהתר, כיצד? נשבע שלא יהנה בפלוני, ונעשה סופר העיר או טבח והוא אומר רצוני קימת, שלא הייתי חפץ להנות בו, ולא הייתי רוצה שיעשה סופר, או טבח, אין מתירין לו עד שיאמר, אחר שאני רואה שזה האיש נעשה סופר, מתנחם אני על שנשבעתי על הנאתו לעולם { ח }, ומי יתן שלא נשבעתי. בענין זה מתירין לו, שהרי מודה שנשתנה חפצו ומתחרט על מעשיו לגמרי בחסרון ידיעתו, שאלו ידע בעת השבועה

מה שהוא יודע היום, לא היה נשבע מעולם וכאנוס הוא, ודרשינן (שבועות כו, א) האדם בשבועה, פרט לאנוס.

ומזה היסוד גם כן כשתולה שבועתו בדעת אחרים, קשה להתירו דמכיון דסלק דעתו מן הדבר ונתלה בדעת אחרים, אין טענת אנוס ושגגה מצויה אצלו אחר כן. וזהו שאמרו (גיטין לו, א) שהנשבע על דעת אחרים אין לו הפרה, ומכל מקום לדבר מצוה הסכימו חכמים להתיר, לפי שכל שיעשה האדם והוא דבר גורם לבטול מצוה, או שתעשה מצוה בהמנע אותו מעשה, לב כל ישראל הוא שיבטל המעשה של הדיוט ותעשה מצוה, ואנו רואים כאלו באו כל הרבים שנשבע על דעתם עמו לפניו ואמרו שאלו ידעו הם בשבועתו בטול מצוה לא תסכים דעתם עמו, והרי יש לנו טענת אנוס ושגגה. ולפיכך אמרו ז"ל (נדרים טז, ב) אבל לדבר מצוה יש לו הפרה.

ואל תחשב להקשות עלי על הנחת טעם זה שאמרתי שעקר ההתר בהתחדש באדם דבר שאלו היה יודע בו מתחלה, לא היה נשבע, שהרי הוא כעין אנוס או מטעה, ותאמר והרי מצינו לגבי שבועות השם יתברך התר, כמו שדרשו ז"ל (ברכות לב, ב) בויחל משה (שמות לב יא) כביכול שהתירו מן השבועה, ועל ענין זרבבל בן שאלתיאל, שאמרו ז"ל (סנהדרין לח, א) שנשאל אל משבועתו, וחלילה להיות שנוי רצון אתו כי יש להשיבך, והדין דין אמת, שכל מה שבא בכתובים כיוצא בענינים אלה הכל נאמר על צד המקבלים שהם בני אדם, כי חלילה לאל ומלבנו להאמין שיצטרך אדון הכל להשבע בדבר, אף כי להתירו ולבטלו אחרי כן. אבל יאמר אותו דבר על צד קבלת הענש הנופל על הנענש, שאם נתחייב האדם לגדל חטאו להענישו על כל פנים עד שאין ראוי לתת לו מקום לתשובה, יפל על ענין האיש הלזה שבועה אצל השם, כלומר חזק ענשו וגזרתו עליו, כאלו יש שבועה בדבר. וכך לענין הטובה, אם זכה האדם לרב חשיבותו לקבל טובה הוא וזרעו, יאמר הכתוב גם כן כי השם יתברך נשבע להטיב לו.

ועל זה וכיוצא בו אמרו ז"ל (מכילתא פ' יתרו) כדי (לשכך ד"ז) לשבר את האזן מת שהיא יכולה לשמע, שאין לדמות לבני אדם חזק דבר וקיומו, רק במה שהם מחזיקים ומקיימים דבריהם. ועל הדרך הזה בעצמו דרשו ז"ל התר על שבועת השם יתברך. רצונם לומר, כי חנון ורחום הוא ארך אפים ורב חסד ומכפר על החוטאים, ואף על פי שגדל חטאם וחזק עד שראוי שאם יחטא איש לאיש כל כך, לשבע שלא למחל לעולם. ועל הדרך הזה אמרו ז"ל כי משה התרו, כלומר, שבזכות תפלתו הטובה גרם שהשם יתברך שהוא שומע תפלה סלח לעונם. וזהו שלא תמצא לרבותינו ז"ל, שידרשו ענין ההתר אצל שבועתו ברוך הוא, כי אם בחטא גדול, שכל השומע יגזר, שאינו נתן לכפרה כלומר, וראוי לשבע עליו שלא לכפר

אותו, ורחמיו ברוך הוא גדלו על כל מחשבותינו, ומכפר אל כל השבים אליו בכל לב. ואם רב עונם מנשוא, לפי דעתנו.

והראיה לדברינו אלה, מה שאמרו (בראש השנה יח, א) גבי גזר דין שיש עמו שבועה, דמסיק רבא התם, דבזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בדברי תורה, ואין זכר להם שם, שיצטרך האל לשאל התר עליה, כי ידועים וברורים הדברים לכל רואי השמש שהכל נאמר על צד המשל אל המקבלים. ומפני כן הארכתי בזה עד הנה, לפנות לך הדרך במקומות רבים.

ומה שאמרת לך, שכנו חכמינו זכרונם לברכה, לשון התר בשבועת השם יתברך, לא תמצא זה לעולם, אלא במקום שכנו לו השבועה לחיב בריה, אבל במקום שכנו לו שבועה לזכות בריה, לא יזכרו שם לעולם התר, כי רב חסד מטה כלפי חסד, ולא ישיב דברו הטוב ריקם, רצוני לומר, כי מאחר שנראה האדם שעה אחת זכאי לפני המקום, ראוי לקבל הטובה כל כך כאלו הקדוש ברוך הוא נשבע עליו על הגמול הטוב. כענין שנאמר (תהלים קלב יא) נשבע השם לדוד, וכיוצא בו, לא יסתלק ממנו הזכות עוד, גם כי יחטא הרבה, וזה ממדותיו היקרות ברוך הוא.

דיני המצוה, כגון כנויי שבועה שאמרו זכרונם לברכה, (נדרים ב, א) שהן כשבועה. ופרוש כנויי שבועה הוא לשונות הרבה שהן בין בני אדם, לפי המקומות, כעין מה שאמרו זכרונם לברכה, (שם י, א) שבותה שקוקה וכו'. וכן דין אלה וארור (שבועות לו, א) אם הן כשבועה, והאומר לאו בהזכרת השם, וכן (נזיר ג, ב) ימין ושמאל, ודין (שבועות כו, ב) פיו ולבו שוין, ומה שלמדנו מדין זה שפיו ולבו שוין שנודרין להרגין ולחרמין, כגון שיאמר יאסרו כל פירות שבעולם עליו אם יהיה כן וכן, ויהיה (נדרים כז, ב) בלבו שלא יאסרו כי אם היום, ואף על פי שמן הסתם משמע לעולם, וכגון זה דוקא שאין דברי פיו סותרין לגמרי מחשבת לבו הותר לנו שנדור להרגין ולחרמין ולא בצד אחר. ויתר רבי פרטיה, בשבועות ובנדרים (י"ד רל"ז)

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר עליה ונשבע על עמוד של שיש שהוא של זהב או של זהב שהוא של אבן, או לבטל מצוה זו, או לעשות דבר שאין כח אדם יכל לעשותו, במזיד לוקה, ואף על פי שאין שם מעשה, לרב חמר הענין חיבתו התורה (שבועות כז, ב) מלקות. ובשוגג פטור בזו מקרבן, אבל בשבועת שקר, והוא הנקרא שבועת בטוי, חיבה התורה קרבן לשוגג, כמו שנכתב (מצוה קכג) בעזרת השם.

לא. מצות קדוש שבת בדברים.

לדבר דברים ביום שבת בכניסתו וכן ביציאתו, שיהיה בהם זכר גדלת היום ומעלתו והבדלתו לשבח משאר הימים שלפניו ואחריו, שנאמר (שמות כ ח) זכור את יום

השבת לקדשו, כלומר, זכרהו זכר קדשה וגדלה. ובפרוש אמרו לנו חכמינו (פסחים קי, א) שדברים אלו מצווים לנו לאמרן על היין, שכן בא הפרוש זכרהו על היין. והענין הוא שנותנין בכוס רביעית יין חי או מזוג או יותר מרביעית אבל (שם קח, ב) לא פחות מזה, והמזיגה ידועה (שבת עז, א) שהיא על חלק אחד של יין חי וטוב ושלשה חלקי מים, ומברכין עליו קדוש שבת, כמו שידוע הנוסח בין היהודים. וכן ביציאת שבת גם כן מברכין על היין לכבוד היום, ואותה ברכה של מוצאי שבת נקראת (ברכות נב, א) הבדלה.

משרשי מצוה זו, כדי שנתעורר מתוך מעשה זה לזכר גדלת היום ונקבע בלבבנו אמונת חדוש העולם (שמות כ יא) כי ששת ימים עשה ה' וגו'. ועל כן נתחייבנו לעשות המעשה עם היין, לפי שטבע האדם מתעורר בו הרבה (ברכות לה, ב) שהוא סועד ומשמת. וכבר אמרתי לך, כי לפי התעוררות האדם ומעשהו, יתפעל אל הדברים לעולם. ומזה השרש אמרו בגמרא ז"ל (פסחים קו, ב) שאם הפת חביב על האדם יותר, שיקדש על הפת, כי אז מתעורר טבעו יותר למה שהוא תאב, ואף על פי שביציאת היום לא אמרו כן, אלא שחיבו להבדיל ביין, על כל פנים, גם בזה צדקו, כי הם זכדונם לברכה, גם התורה השלמה, יבחרו לעולם ברב. ובאמת, כי רב העולם יתאוו אל השתיה במוצאי שבת יותר מן האכילה, לפי שכבר קבעו סעודה גדולה ביום לכבוד השבת. ואין צורך לתת טעם על חייבם אותנו שיהיה בכוס רביעית, דפחות מזה השעור אינו ראוי ולא תעורר לב אדם עליו. ואשר חייבנו (ברכות נא, א) בהדחת הכוס, ושלא לטעם כלום עד שיקדש (פסחים קה, א) ושיקדש (שם קא, א) במקום סעדה כל זה ענפי שרש התעוררות שאמרת. דיני המצוה, כגון נוסח הקדוש וההבדלה, אי זהו, ואי זה יין ראוי לקדש עליו, (ב"ב צז, א) ואי זה אינו ראוי, ואם מקדשין או מבדילין (פסחים קז, א) בשכר, והאוכל בערב שבת וקדש עליו שבת (שם ק, א) או בשבת ויצא שבת, וכן נוסח קדוש ימים טובים והבדלתן. ודיני הברכה (ברכות מג, א) שאנו חייבין לברך על הנר במוצאי שבת ויום הכפורים, ודיני הברכה שאנו חייבין לברך על הבשמים, ואי זו (שם נא, ב) בשמים הן הראוין לברך עליהן או שאינם ראוין. ויתר פרטיה, מבוארים בסוף פסחים ובמקומות מברכות ושבת (א"ח רס"ב, רע"א).

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. ואף על פי שהיא מן המצות שהזמן גרמא, שכן למדונו רבותינו זכרונם לברכה (שם כ, ב) שהנשים חייבות בקדוש והבדלה. והעובר עליה ולא קדש השבת בדברים, בטל מצות עשה, ואם קדשו בדברים בלא יין או בלא פת, דיעבד יצא ידי תורה.

לב. שלא לעשות מלאכה בשבת.

שלא לעשות מלאכה ביום השבת אנחנו, ולא נניח לעשות לבנינו ועבדינו
 ובהמותינו, שנאמר (שמות כ י) לא תעשה כל מלאכה וגו'. ואין ספק כי אף על פי
 שהכתוב הוציא אסור המלאכה בנו ובבנים ובעבדים ובהמות בלאו אחד, שאין
 הענין שוה, כי העושה מלאכה בגופו יתחייב מיתת בית דין אם הוא מזיד. ובמלאכת
 אחרים אף על פי שמזהר עליהם בלאו לא יתחייב עליהם אפילו מלקות, שאין
 מלקות לעולם במעשה אחרים. ומלשון הרמב"ם זכרוננו לברכה (שבת כ א) משמע,
 שהוא סובר כי הלאו הזה דלא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך יבא למחמר אחר
 בהמתו, וכגון שחורש בה וכלי המחרשה בידו, דאלו במחמר לבד לפי דעתו אין בו
 אלא אסור עשה. ועל כן אמרו בגמרא (שבת קנד, א) לפי דעתו שזה הלאו דמחמר
 הוא לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין, כלומר שאדם נהרג על זה, ואין לוקין
 עליו. והרמב"ן זכרוננו לברכה (סהמ"צ שרש יד) יתפש עליו הרבה בפרושו זה,
 ואמר כי לאו זה של מחמר אינו אלא בהולך אחר בהמתו הטעונה משאו, אבל
 האדם לא יעשה שום מעשה בידיו, ולכן לא יבא עליו לעולם לא מלקות ולא
 מיתה, וכדקימא לן כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, וכמו שדרשו זכרונם
 לברכה (שבת שם, ב) אתה ובהמתך לכתב קרא לא תעשה כל מלאכה ובהמתך
 אתה למה לי, הוא ניהו דכי עביד מלאכה מחייב, אבל על מלאכת בהמתו לא
 מחייב, אלא שמוזהר עליה בלאו כמו במלאכת בנו הקטן ועבדו הכנעני. אבל
 במלאכת עצמו ממש בזה לא היה צריך לומר שחייב, שהרי ענשו מפרש (שמות לד
 ב) כל העושה בו מלאכה יומת. ומה שאמרו בגמרא בלאו דמחמר שהוא לאו שנתן
 לאזהרת מיתת בית דין, פירושו לפי דעת הרמב"ן זכרוננו לברכה כי מפני שהוא
 כולל שאר מלאכות גם כן, שהן באזהרת מיתת בית דין, אף על גב דבמחמר ודאי
 אין בו אלא לאו גרידא דאפילו מלקות נמי אין בו, אף על פי כן נקרא הלאו הזה
 לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין מפני אותן דברים שהוא כולל, שיש בהן מיתת
 בית דין. וכעין זה אמרו זכרונם לברכה בראשון של ערובין (יז, ב) בלאו דאל יצא
 איש ממקומו, דכיון שהוא כולל אף מוציא מרשות לרשות, כדרשה שדרשו בו אל
 יוציא דהוה ליה מעתה לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין במקצת ענינו, וכיון שכן
 הוא אית לן למימר ביה בכל עניניו שאין לוקין עליו. ועל אותו הדרך בעצמו נפרש
 בלאו דמחמר בכאן.

משרשי מצוה זו, שנהיה פנויים מעסקינו לכבוד היום לקבע בנפשתינו אמונת חדוש
 העולם שהיא חבל המושכת כל יסודי הדת, ונזכר ביום אחד בכל שבוע ושבוע
 שהעולם נברא בששת ימים חלקים, ובשביעי לא נברא דבר, ובכל יום ויום נבראו
 ענינים חלקים, להורות על הרצון הפשוט, שלא כדעת המתפלספים הנמאסים לנו
 בדעתם זה, שחושבים לאמר, שעם היותו ברוך הוא היה הכל. ובמנוחתנו בשביעי
 זכר לנו בחדושו של עולם, כי כשישבתו בני אדם כלם ביום אחד בשבוע, וישאל

כל שואל מה עילת זאת המנחה? ויהיה המענה כי ששת ימים עשה ה' וגו', כל אחד יתחזק מתוך כך באמונה האמתית. ומלבד זכירת חדוש העולם יש בו זכירת נס מצרים שהינו עבדים שם ולא הינו יכולים לנוח בעת חפצנו במנחה, והאל הצילנו מידם וצונו לנוח בשביעי, ועל כן זכר במשנה תורה זה השרש השני שיש לנו במנחה, ואמר שם במצות שבת (דברים ה טו) וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו' על כן צוך יי אלהיך לעשות את יום השבת.

דיני המצוה, כגון מה הן הדברים הנקראים עקר מלאכות לחיב בהן העושה אותן כגון ארבעים מלאכות חסר אחת שמנו חכמים ותולדותיהן, והמלאכות הקלות שאסרו הם ז"ל לגדר, והדברים גם כן הנקראין שבותין. ומה שלמדו ז"ל (יומא פה א, ב) מן הכתוב כי דוחין הכל להצלת נפשות, וכי הזריז לחלל שבת בשביל הצלת נפשות הרי זה משבת. והטעם לפי שסבת עשית המצוה הוא האדם, וקיום הסבה הוא קיום הכל. ומפני כן אמרו זכרונם לברכה (שם פג, א) שנאמן כל חולה לומר צריך אני שתחללו שבת עלי, וכל חולה בקדחת שוכב על ערש דוי בכלל סכנה הוא לחלל שבת עליו. (ע"ז כח, א) ויתר רבי פרטיה, מבוארים במסכת שבת ויום טוב (א"ח סי שכח).

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר עליה במזיד נסקל, והוא שיהיו שם עדים והתראה. כלל זה בידך לעולם, שאין מיתה או מלקות אלא בעדים והתראה, וההתראה לעולם להבחין בין שוגג למזיד. ודע זה העקר בכל מקום, ולא תשאל ממני להחזירו. ואם עשה מלאכת מחשבת בשוגג מביא חטאת קבועה (ביצה יג, ב).

לג. מצות כיבוד אב ואם.

לכבד האב והאם, שנאמר (שמות כ יב) כבד את אביך ואת אמך וגו'. ובא הפרוש (קדושין לא, ב) אי זהו כבוד, מאכיל ומשקה מלביש ומכסה מכניס ומוציא. משרשי מצוה זו, שראוי לו לאדם שיכיר ויגמל חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה שזו מדה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלקים ואנשים. ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנתו, וכשיקבע זאת המדה בנפשו יעלה ממנה להכיר טובת האל ברוך הוא שהוא סבתו וסבת כל אבותיו עד אדם הראשון, ושהוציאו לאויר העולם וספק צרכו כל ימיו והעמידו על מתכנתו ושלמות אבריו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת, שאלולי הנפש שחננו האל, יהיה כסוס כפרד אין הבין, ויעריך במחשבתו כמה וכמה ראוי להזהר בעבודתו ברוך הוא.

דיני המצוה, כגון כבוד זה מנכסי מי חייב לעשותו אם משל אב או משל עצמו, והלכה (שם לב א) משל אב אם יש לו נכסים לאב ואם לאו יחזר הבן אפילו על הפתחים (עיי' ירושלמי קידושין א ז) ויאכיל אביו, וכבוד אב ואם אי זה קודם ועד היכן כבוד אב, ואם מחל על כבודו אם יהיה מחול. ואם יראנו עובר על דברי תורה באיזה לשון ימנעהו, ואם יצוהו אביו לעבר על דברי תורה שלא יאמינהו בזה, וכי חייב לכבדו בחיו ובמותו, וכיצד הוא הכבוד במותו, ויתר פרטיה, מבוארים בקדושין וקצת מהן במקומות אחרים מהגמרא (יו"ד סימן ר"ס).

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות (קידושין לא, א) כל זמן שאפשר להן, כלומר בכל עת שלא ימנעו אותן בעליהן. והעובר עליה, בטל עשה וענשו גדול מאד שנעשה כמתנכר לאביו שבשמים, ואם יש כח בבית דין כופין אותו כמו שכתבנו למעלה (במצוה ו) שבבטול עשה כופין בית דין.

לד. שלא להרג נקי.

שלא להרג נפש, שנאמר (שמות כ יג) לא תרצח. שורש מצוה זו, ידוע ונגלה לכל רואי השמש, כי השם יתברך ברא העולם וצונו לפרות ולרבות כדי לישבו לפניו, ומנענו שלא נחריבהו בדינו להרג ולאבד הבריות שהן המישובות העולם. ואולם הרשעים הגמורים כגון המינים והמלשינים אינן מישבי העולם, ועליהם אמר הכתוב (משלי יא י) באבד רשעים רנה. לפי שהם לא יושיבו העולם, אלא יחרבוהו בכל כחם. וזהו מה שאמר חכם מחכמינו ז"ל באבוד הרשעים (בבא מציעא פג, ב) קוצים אני מכלה מן הכרם, כלומר באבדן אלה יתישב העולם יותר, כמו שפרות הכרם מתרבים וטובים יותר בסלוק הקוצים ממנו.

מדיני המצוה, מה שאמרו ז"ל (סנהדרין פח א) שאחד ההורג את הבריא או את החולה נטוי למות, ואפילו הגוסס בחלי בדי שמים נהרג עליו. ודין משפט הרוצח כיצד, ויתר פרטיה, מבוארים בפרק תשיעי מסנהדרין ושני ממכות (ח"ה תכה). ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והעובר עליה ורצח במזיד ויש עדים שהתרו בו, הורגין אותו בסיף (שם עא, ב) בשוגג, למטה נכתב דינו בעזרת השם בסדר אלה מסעי (מצוה ט).

לה. שלא לגלות ערות אשת איש.

שלא לבא על אשת איש, שנאמר (שמות כ יב) לא תנאף. ובא הפרוש שלשון נאוף סתם משמע באשת איש, כמו שאמרו ז"ל (רש"י עה"ת שם) אין נאוף אלא באשת

איש. ונכפל זה הלאו בסדר אחרי מות שכתוב שם בפרוש (ויקרא יח כ) ואל אשת עמיתך וכו'.

משרשי מצוה זו, כדי שתתישב העולם כאשר חפץ השם, והשם ברוך הוא רצה שיהיו כל עולמו עשין פרותיהן כל אחד ואחד למינהו ולא שיתערבו מין במין אחר וכן רצה שיהיה זרע האנשים ידוע של מי הוא ולא יתערבו זה עם זה. ועוד ימצאו כמה הפסדין בניאוף שתהיה סבה לבטל כמה ממצות האל עלינו שצונו בכבוד האבות ולא יכרו לבנים עם הנאוף. ועוד יהיה כשלון במה שנצטוינו גם כן שלא לבא על האחות ועל הרבה נשים, והכל יעקר בסבת הנאוף, שלא יכירו בני אדם קרובותיהן, לו. שלא לגנוב נפש מישראל. איש צד גזל שהוא דבר ברור שהשכל מרחיקו, גם כי סבה לאבוד נפשות, כי ידוע הרבה בטבע בני אדם שמקנאין על נאוף בת זוגם עם אחרים ויורדין עם הנאוף עד לחייו, וכמה תקלות מלבד אלה. דיני המצוה, כגון הרחקת הענין שלא להתיחד עמהן, ומשפט הנאוף והנאופת גם כן שגם היא באסור ובדין, ויתר פרטיה מבוארים במסכת סנהדרין ובמקומות בגמרא (ה' איסורי ביאה פ"ו). ושם בסנהדרין (נא, א) מתבאר שהנאוף עם אשת איש גמורה שניהם בחנק. והנאוף עם נערה מארסה שניהם בסקילה, ועם בת כהן היא תשרף והוא יחנק. ואסור אשת איש הוא מן המצות שהן על כל בני העולם בכלל בני ישראל בין גוי. אבל יש חלוק קצת בענין, שאין אישות לגוי אלא על ידי בעילה וישראל קונה אותה בקדושין (שם נז, ב).

לו. שלא לגנוב נפש מישראל.

שלא לגנוב נפש מישראל, שנאמר (שמות כ יג) לא תגנוב, ובא הפרוש שבגונב נפשות הכתוב מדבר (סנהדרין פו, א) שורש המצוה נגלה הוא.

דיני המצוה, כגון מה שאמרו (הרמב"ם הלכות גנבה פ"ט הלכה ו') אין חלוק בין גדול לקטן ובין איש לאשה, דנפש מכל מקום משמע. ודין האב הגונב בנו או הרב את תלמידו, ויתר פרטיה מבוארים בפרק י"א מסנהדרין. ואסורה נוהגת בכל מקום בזכרים ונקבות. והעובר עליה וגנוב נפש, חייב חנק, והוא שמכר אותו נפש, שכן בא הפרוש (סנהדרין פ"ה ב') שאין החיוב חל עליו עד שימכר, שכתוב אחר מגלה עליו, דכתיב וגונב איש ומכרו מות יומת (שמות כא טז)

לז. שלא להעיד בשקר.

שלא להעיד עדות שקר, שנאמר (שמות כ יג) לא תענה ברעך עד שקר, ונכפלה במקום אחר בלאו אחר עד שוא.

שרש מצוה זו נגלה, כי השקר נמאס ונאלח לעיני כל משכיל, גם כי בעדות אמת העולם עומד, שכל דברי ריבות בני אדם מתבטלים בעדות אנשים. ואם כן עדות שקר סבה לחרבן הישוב.

דיני המצוה, כגון ממי מקבלין עדות (רמב"ם עדות ט א') וממי אין מקבלין, ובמה יפסלו בני אדם להעיד, וכיצד קבלת העדות, וכי יש בני אדם שאין מעדין לכל אדם מרב מעלתן, ודרישת העדות והחקירה, והחלקין שביין עדות ממון לעדות נפשות, והחלוק שביין דרישה לבדיקה, והחלוק שביין עדות בשטר לבעל פה, ויתר רבי פרטיה מבוארין בסנהדרין ובמקומות בגמ' (ח"ה לח) סנהדרין (יח א, לב א, מב א).

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים אבל לא בנקבות, שאין הנשים בתורת עדות, שהעדויות צריך כיון וישוב הדעת הרבה. והעובר על לאו זה והעיד עדות שקר בחבירו, שם הכתוב (דברים יט יט) גבול ענשו לעשות לו כאשר חשב לעשות לחבירו, ויש בו מלקות (מכות ב, א) כמו כן. ושם בסנהדרין גם כן מתבאר.

לח. שלא לחמד.

שלא להעלות במחשבתנו לעשות תחבולה לקחת לנו מה שהוא לזולתנו מאחינו, שנאמר (שמות כ יד) לא תחמד בית רעך וגו'. וכבר הוכיחו ז"ל (מכילתא יתרו) מפסוק אחר דכתיב (דברים ז כה) לא תחמד וגו' ולקחת לך. שאסור לאו דלא תחמד אינו נגמר עד שיעשה בו מעשה. ואפילו נתן הדמים לחבירו על החפץ, עובר גם כן על לאו דלא תחמד, שאין לאו דלא תחמד נתקן בנתינת הדמים כל זמן שדרך הכרח לקחו ממנו, כן הוא הפרוש האמתי לרבותינו ז"ל. משרשי מצוה זו, לפי שמחשבה רעה היא זו וגורמת לו לאדם תקלות הרבה, שאחר שיקבע במחשבתו לקחת ממנו אותו הדבר שחמד מתוך אותה תאוה רעה לא ישגיח בשום דבר, ואם לא ירצה חברו למכרו יאנס אותו ממנו, ואם יעמד כנגדו אפשר שיהרגנו, כאשר מצינו בנבות שנהרג על כרמו שחמד ממנו אחאב (עייין הלכות גזילה ואבידה פ' א' ה' י"א).

דיני המצוה, איך ראוי להתרחק הרבה מן המדה הרעה הזאת, מבוארים במקומות ובגמרא בפזור ובמדרשות (ח"ה סוף סימן שנט).

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. ועובר עליה וחמד, ואפילו עשה בו שום מעשה אינו חייב מלקות, לפי שהוא דבר שנתן להשבון, שהרי אפילו אנסו ממנו להשבון נתן. ומכל מקום הרי הוא כעובר על מצות המלך יתעלה, וכמה שלוחים יש למלך יתעלה לטול נקמתו ממנו.

לט. שלא לעשות צורת אדם אפילו לנוי.

שלא לעשות צורת אדם משום דבר, הן ממתכות הן מעץ ואבן וזלתם, ואפילו לנוי, שנאמר (שמות כ כ) לא תעשון אתי, ודרשו ז"ל (ר"ה כד ב) לא תעשון אותי, כלומר לא תעשון דמיון אותה צורה דהינו גוף אדם שכתבתי עליה בתורת (בראשית א כו) נעשה אדם בצלמנו, והכונה בכתוב מצד השכל שנתן בו. ומה שאמר בצלמנו על חלק השכל שבאדם, מפני שהשכל כלו הוא בו ברוך הוא, אבל אין שום דמיון אחר בינו ברוך הוא ובין שום בריה (שקדם ענינו) מנבראיו חלילה. ולא דלא תעשה לך פסל שלא נעשה שום צורה שתעבד. וזה הלאו מיחד לצורת אדם שלא נעשה אותו כלל אפילו לנוי, וזה להרחיק עבודה זרה. דיני המצוה, כגון העושה צורת אדם חסר אבר אחד או יותר מה דינו, ויתר פרטיה מבוארים בפרק שלישי מעבודה זרה (מג א) ובמסכת סנהדרין (ז ב) אמרו שהלאו הזה כולל ענינים אחרים. אמנם עקר הלאו, במה שזכרנו, וכן אמרו במכילתא. (י"ד קמא סעיף ז).

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר עליה ועשה צורת אדם אפילו לנוי, עבר על מצות מלך ואין בה חיוב מלקות.

6.1 . שלום לעם/ מבט לחיים

מכל נערי הכפר השיקומי, תפס נתנאל במיוחד את תשומת לבו של מרדכי הטבח. היה בנתנאל משהו מיוחד שלא היה בנערים אחרים.

מרדכי אמנם לא נמנה על הצוות החינוכי, אך היה בעל לב רחב והבין לנפש הנערים. הוא הבחין בהתנהגותו הפרועה של נתנאל, אבל בתוך עיניו זיהה עצב גדול ועמוק. כשהמדריכים כמעט התייאשו מנתנאל ועמדו להעבירו למסגרת נוקשה יותר, החליט מרדכי לפרוש עליו חסות ולשקמו. הוא החל לבקש ממנו עזרה במטבח והרבה לשבח את עבודתו. הוא הזמינו לביתו וקנה לו מתנות קטנות, ואכן התנהגות הנער השתפרה פלאים. נפשו של נתנאל נקשרה בנפש מרדכי, ויום אחד הוא נפתח וסיפר לו את סיפור חייו הקשה:

'הורי נהרגו בתאונת מטוס כשהייתי תינוק. סבתי היתה זקנה וחולה ולא יכלה לגדל אותי. נשלחתי לפנימייה אבל תמיד ידעתי שיש לי דוד עשיר בסביון וזה נתן לי איזון תקווה. כשהייתי בן ארבע-עשרה, נפטרה סבתי. קיוויתי שאעבור לרשות הדוד, אבל הוא הגיע לביקור ניחומים חפוז ונעלם. המתנתי מעט והחלטתי להתקשר אליו, לקרוב המשפחה היחיד שנותר לי, אבל התאכזבתי מרה. לא היה לו זמן בשבילי. במקום לתת יחס ליתום גלמוד, הוא מצא זמן לנסוע לחו"ל. ברקע שמעתי קולות של שדה תעופה. הוא אמר לי: 'נתנאל, מה שלומך? אני מקווה שטוב. שתהיה לך הצלחה בחיים', וניתק את השיחה.

'עולמי חרב עלי, ממש נכנסתי לדיכאון, התחלתי להידרדר ונזרקתי מהפנימייה, ואז הבנתי שאם אני לא אעזור לעצמי, לא אשרוד בעולם. התחלתי לגנוב מחנויות כל

מיני דברים, ואחר כך התחברתי לנערי רחוב ולמדתי לפרוץ לבתים. כך עברו עלי שנתיים עד שנתפסתי והובאתי לפני שופט נוער. הוא שאל מה יש לי לומר להגנתי ועניתי לו שמצדי הוא יכול לשלוח אותי לכלא, שם לפחות יהיה לי אוכל ומיטה. השופט הבין שאני מדבר מתוך ייאוש ומצוקה ושלח אותי לפה, לכפר השיקומי.

'והדוד הזה לא יצר קשר מאז?' שאל מרדכי.

חיוך ערמומי התפשט על פניו של נתנאל. 'לימדתי אותו כזה לקח, שהוא לא ישכח כל החיים. פעם הגעתי לביתו בסביון. בדקתי, והוא לא בבית. בטח נסע שוב לאיזה טיול בחו"ל. פרצתי פנימה אבל לא לקחתי כלום, רק שברתי מכל הבא ליד. הרסתי רהיטים, ניפצתי חלונות, שפכתי בגדים וחפצים על הרצפה ולבסוף כתבתי בגדול על הקיר 'ד'ש מאחיינך המתגעגע'. עד היום לא שמעתי ממנו. הוא בטח הבין את המסר'.

הקשר החם בין הטבח טוב הלב לנתנאל הציל את הנער. הוא התגייס לצבא והיה חייל מצטיין. לאחר השחרור הוא חיפש עבודה. באותה תקופה טס מרדכי לאוקראינה לעבוד כמשגיח כשרות במלון, ונזקק לעוזר. הוא דאג שנתנאל יקבל את המשרה וייסע איתו.

'רוצה לבוא להתפלל בציונו של רבי לוי יצחק מברדיטשוב?' שאל יום אחד את נתנאל. 'הצדיק הזה שקבור פה, באוקראינה, נקרא 'סניגורם של ישראל' כי בכל יהודי הוא היה מוצא נקודה טובה'.

נתנאל נענה להצעה ונהנה מהנסיעה. בדרך סיפר לו מרדכי סיפורים על הצדיק שמעולם לא חשב רע על יהודי. 'היזכר באדם שעשה לך את הרעה הגדולה ביותר, הציע מרדכי, 'רבי לוי יצחק היה דן אפילו אותו לכף זכות'.

'האיש שעשה לי את הרעה הגדולה ביותר הוא הדוד שלא התייחס אלי', אמר נתנאל, 'אינני מסוגל לסלוח לו ואין שום הצדקה למעשיו'.

'ובכן, אמר מרדכי, 'הבה נתפלל שבזכות הצדיק תצליח לסלוח לדודך, ולטהר את לבך מהכעס ומהזעם'.

תקופת העבודה במלון הסתיימה, ומרדכי ונתנאל שבו לישראל. מרדכי המשיך 'לסחוב' את נתנאל לכל מיני מצוות ומעשים טובים. 'מחר אני נוסע לבית אבות, לעשות לזקנים קצת שמח, אתה בא?' התקשר לנתנאל יום אחד.

זה היה בית אבות מיושן שתושביו עזובים ומוכי גורל, ומרדכי וחבריו היו מגיעים מדי פעם לשמח ולעודד את רוחם. גם נתנאל רקד במעגל, כשלפתע הבחין באדם

עיוור וחולה בכסא גלגלים. פני האיש היו מוכרות לו, ונתנאל חשב שהוא מתעלף:
זה היה הדוד שלו!

הוא ניגש אליו. 'אתה מכיר אותי? אני נתנאל, האחייך שלך', אמר, והדוד החל לבכות מרוב התרגשות. 'איך הגעת למצב הזה?' שאל נתנאל, ועד מהרה התברר לו שהדוד הסתבך בזמנו עם אנשי העולם התחתון ונאלץ להימלט מהארץ, אבל גם בחול' הם תפסו אותו ופצעו אותו ורק בנס הוא ניצל ממוות.

'אתה זוכר שהתקשרתי אליך אחרי שסבתא נפטרה?' שאל נתנאל.

'בטח אני זוכר', אמר הדוד בדמעות, 'אני הייתי אז בשדה התעופה וניסיתי להימלט מהפושעים שרדפו אחרי, לכן לא יכולתי לדבר אתך'.

נתנאל נראה המום. נראה היה כאילו רבי לוי יצחק מִפְּרֵדִיטְשׁוֹב בכבודו ובעצמו הוביל אותו לכאן, כדי להוכיח לו עד כמה יש לדון כל יהודי לכף זכות. הוא קיבל על עצמו לדאוג לדוד בשנותיו האחרונות, והחל לבקרו ולדאוג לצרכיו.

לאחר שנתיים נפטר הדוד, ולהפתעתו של נתנאל נמצאה בחדרו צוואה ובה הוריש לו את הרכוש היחיד שהצליח להציל מאנשי העולם התחתון: דירה בסביון. נתנאל נסע לשם, וכשנכנס לבית חשכו עיניו. הכול היה הרוס ומנופץ. עורך הדין שהתלווה אליו היה המום: 'מי יכול לעשות דבר כזה?' שאל, אבל לנתנאל לא היתה שום שאלה. התשובה היתה מרוחה על הקיר בכתב ידו: 'ד'ש מאחיינך המתגעגע'.

מאותו יום הוא ידע: כל דבר רע שאדם עושה – הוא עושה רק לעצמו...

תאמין בעצמך!

נהמת המנוע בכניסה לבית הקטן העלתה חיוך רחב על פניו של הארלי. כבר כמה שעות הוא מצפה לביקורו של ידיד נעוריו, בנג'מין, והנה הוא הגיע. הארלי ובנג'מין היו חברים טובים מאז ילדותם. ברבות השנים השתקע בנג'מין בקנדה, ועתה, לאחר כמה שנות פרידה, הוא הגיע לביקור.

'ברוך הבא', קידם הארלי את פני ידידו בחיבוק חם ואחר כך בחן אותו במבט מעמיק יותר. 'היי, מה זה הקסקט המוזר הזה שעל ראשך? ומדוע התחלת לגדל זקן? אתה נראה קצת מוזר...'
 'תיארתי לעצמי שתתפלא על השינוי שחל בי, השיב בנג'מין.
 'אתה בוודאי יודע שאני מגיע ממשפחה יהודית, אך מעולם לא ייחסתי לכך משמעות. לפני שנתיים פגשתי באקראי רבאיי יהודי בעל אישיות כובשת והוא הסביר לי על התורה והמצוות, ומאז הפכתי ליהודי מאמין.'
 'אוקיי', אמר הארלי כשהוא כובש את פליאתו, 'אם זה עושה לך טוב – אז אני שמח בשבילך, אבל עכשיו תהיה לנו בעיה עם האוכל, לא?
 אתה בטח זוכר שאמא שלי עבדה כמבשלת בבתים של יהודים בעיר, ואני יודע שהיו להם כל מיני כללים וחוקים מיוחדים. הם לא אכלו בשר אלא אם כן שחטו אותו בעצמם, וגם מאכלים אחרים הם לא היו קונים בכל חנות.'

'אל תדאג, זה בסדר', הרגיע בנג'מין את ידידו, 'אני יכול לאכול דגים, מה דעתך לצאת לדוג כמו בימים הטובים ההם?'
 הארלי שהיה חובב דיג מושבע קפץ על המציאה, ועד מהרה היו שני

הידידים בדרכם לנהר שעל שפתו בילו שעות רבות כל כך בילדותם.
שתיקה נעימה השתררה ביניהם כאשר הם השליכו את החכות אל
המים. היו להארלי שאלות רבות, אבל הוא המתין להזדמנות נאותה.
בסמוך אליהם ישב אדם בודד, וסיגריה תקועה בזוית פיו.
'שים לב מה הוא עושה', הצביע הארלי על האיש. שכנס העלה
בחכתו דג גדול ושמן, אחז בו ושחרר אותו מהקרב ואז השליך אותו
בחזרה אל המים. לאחר כמה דקות שוב נתפס דג גדול בחכתו, ושוב הוא
שחרר את הדג והחזיר אותו למי הנהר.

שני החברים הביטו באיש המוזר בתימהון. הדג הבא שעלה בחכתו
היה קטן, ודווקא עכשיו הוא נראה מרוצה והניח את שללו הדל בתוך הסל
שלידו.

'איש מוזר', אמר הארלי. 'כל אחד והמוזרויות שלו'.
בנג'מין צחק.

'תגיד לי, בנג'מין, אמר הארלי, 'כל המצוות והמטלות הללו של
האורתודוקסים, לא גדולות עליך קצת? אני הרי מכיר אותך כאחד שלא
אוהב הגבלות וסייגים. איך נכנסת למערכת כזו של התחייבויות?
בנג'מין חשב רגע כיצד יסביר זאת לידידו הוותיק, ולאחר מכן
השיב: 'ברגע שאתה מביין שזה הדבר האמיתי היחיד בחייך, הכול נראה
אחרת. האמן לי, הארלי, כשהתחלתי עם זה לא האמנתי שאוכל לקבל
על עצמי את קיום המצוות, אבל עם הזמן ראיתי ששום דבר לא 'גדול'
עלי'.

'נו באמת, צחק הארלי, 'אני זוכר אותך מהתיכון. לא יכולת לשבת
רגע אחד בשקט. לא עבר אצלך שבוע בלי להתחצף למורים ולעולל
תעלולים. אני זוכר שאמא שלי סיפרה לי שיש לכם, היהודים, 613 מצוות!
אתה, אפילו עשר מצוות לא יכול לעשות. אני מכיר אותך. היית פרא
אדם. לא יכולת לשבת רגע אחד בשקט...'
בנג'מין צחק מלוא פיו.

'אתה כל כך צודק, הארלי, אמר, 'אבל רק דבר אחד לא לקחת
בחשבון: אני כיום אדם שונה, אחראי יותר, בוגר יותר, שיכול לקחת על
עצמו התחייבויות רבות יותר'.

'איך זה יכול להיות?' אמר הארלי. 'מה שינה אותך?'
'להגיד לך את האמת?' אמר בנג'מין, 'לימוד התורה. אצלנו
היהודים הלימוד אינו רק כדי לצבור ולרכוש ידע, אלא לקידום האישיות
ולפיתוח האדם. אחרי כמה שנים של לימוד תורה, אני פשוט מרגיש אדם

גדול יותר.

'את זה אני לא מבין,' מלמל הארלי ושב להתרכז בחכה שלו.
האדם שישב לידם שוב תפס דג גדול במיוחד, ושוב שחרר אותו
מהקרב והשליכו בחזרה אל המים.
'היי, אדוני,' פנה אליו הארלי. 'אולי אתה מוכן להסביר לי מה אתה
עושה? למה אתה זורק את הדגים בחזרה?'
האיש בדיוק הרים דג נוסף, קטן, ואותו דווקא הכניס לסל שלו.
'מה יש לך נגד דגים גדולים?' שב הארלי ושאל.
האיש הציץ עליו מזווית העין, והשיב: 'מה אני יכול לעשות, יש לי
בבית רק מחבת קטנה. עם הדגים הגדולים אין לי מה לעשות...'
חיוך קל עלה על פניו של בנג'מין, 'הנה התשובה לשאלתך' פנה
לעברו של הארלי. 'עם האישיות הדלה שהיתה לי בעבר, באמת לא
יכולתי לקיים מצוות, אבל לימוד התורה מגדיל אותך ומעצים אותך,
ופתאום כאילו יש לך מחבת גדולה יותר, שבה אתה יכול לטגן גם את
הדגים הגדולים ביותר...'

*

בפרשתנו אנו קוראים על מסירות הנפש של אברהם אבינו, העומד
בניסיונות קשים ושומע בקולו של הקב"ה. התורה מספרת לנו על כך כדי
ללמדנו שאפשר לקיים מצוות בכל מצב ומתוך מסירות נפש. לפעמים יש
לנו תחושה שמצווה מסוימת או ניסיון כלשהו הם מעבר ליכולתנו. אך
התורה מלמדת אותנו שאין זה כך. כי אם נגדיל ונעצים את אישיותנו,
נוכל להגיע להישגים גדולים וננצח בכל מאבק.

6.3. פתגם שבועי /משל /סיפור עם ומוסר השכל מצידו

1. "אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה."

יחזקאל י"ח (נאמר בלשון תמיהה)
פירוש אפשרי: בנים משלמים על חטא אבותיהם – ילדים נענשים על הטעויות שעשו
הוריהם אם ממשיכים בדרכם

2. "אדם דואג על איבוד דמיו ואינו דואג על איבוד ימיו,

דמיו אינם עוזרים, ימיו אינם חוזרים."

(ר' שלמה בלוך, בספר החיים) (דמים=כסף)

3. "אדם ניכר בכיסו, בכוסו ובכעסו." (מסכת עירובין, דף סה)

פירוש: בממונו (התנהלות ממונית), בשכרות, ובכעס

4 אחז בחבל בשני ראשיו

מקור: וַיִּצֶר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם [בְּרֵאשִׁית ב ז] – בְּשָׁנַי יוֹ"דִין...אָמַר רַבִּי...: אוֹי לִי מִיִּצְרִי, וְאוֹי לִי מִיִּצְרִי ... אחז / תפס את החבל בשני ראשיו / בשני קצותיו
פירוש: רצה להשיג בבת אחת שתי מטרות מנוגדות, כמו הביטוי רקד בשתי החתונות. לדוגמא: אדם המדבר על שלום ומלחמה בו זמנית מחזיק את החבל בשני ראשיו.

5 "אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכון ליבו לשמים."

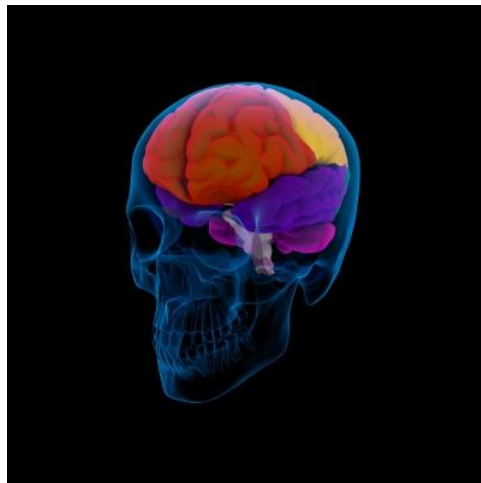
(מקור: מסכת מנחות)

7. החיים הבריאים

כל מה שצריך לדעת על שבץ מוחי / בועז מזרחי

שבץ מוחי הוא תופעה טרגית שיכולה לתקוף כמעט כל אחד ללא התראה מוקדמת. שבץ הוא פגיעה מוחית שיכולה להותיר את הלוקה בה משותק ואף גרוע מזה. לכן, חשוב להכיר ולהיות מודעים כדי לעשות ככל הניתן על מנת למנוע את הופעת השבץ. אז מה הוא בעצם שבץ?

המוח שלנו מכיל אינספור כלי דם המספקים חמצן לפעילותו השונה. חשוב לזכור שזהו האיבר הפעיל ביותר אצל אדם ממוצע ולכן דרושה לו אספקת דם קבועה וגבוהה. חסימה או פריצה באחד מכלי הדם במוח עלולה להוביל לשבץ, כתוצאה מאי אספקת חמצן והפסקת תפקודו של חלק מסוים במוח. סוג ורמת הפגיעה תלויים בגודל כלי הדם שנחסם או נפרץ, במידת החסימה או הפריצה (מלאה או חלקית) וכן בחלק במוח שסבל מאי אספקת החמצן.

כך תזהו שבץ

כיוון שמדובר בפגיעה באיבר שמנהל את כל הגוף, הסימפטומים יכללו תפקוד לקוי של אחד או כמה מהאיברים בגוף. הסימנים הנפוצים הם קשיים בדיבור; בלבול וקושי בביצוע משימות פשוטות; תחושת חולשה, נמלול ואף שיתוק, במיוחד אם חלים בצד מסוים בגוף; כאב ראש חריג; קשיים בראייה בעין אחת או בשתייהן; קשיים בבליעה; צניחה של צד אחד בפנים.

זמן = נזק מוחי

האמרה הידועה זמן שווה כסף מקבלת משמעות לא חיובית במקרה של שבץ. מידת הפגיעה במוח היא בין היתר פונקציית של זמן. ככל שתאי המוח לא מקבלים חמצן במשך זמן רב יותר, כן הפגיעה בהם תגבר וכן יכולת ההתאוששות והשיקום שלהם תיפגע. לכן, כאשר אפילו חושדים בשבץ, יש להפנות לסיוע חירום רפואי באופן מיידי, שכן טיפול מוקדם יכול לצמצם את היקף הפגיעה ולאפשר אף שיקום מלא.

סוגי השבץ

ישנם שני סוגים עיקריים של שבץ – איסכמי והמורגי. הם נבדלים בסיבה שבגינה נגרמת אי אספקת הדם.

שבץ איסכמי – 80%–90% ממקרי השבץ נגרמים כתוצאה מחסימה בכלי דם כתוצאה מקריש דם שנוצר באזור או תסחיף שמגיע מכלי אחרים בגוף. מתוך כלל מקרי השבץ האיסכמי, כ-30% עד 40% נובעים ממקור לא ידוע ומכונים קריפטוגניים.

שבץ המורגי

הסוג השני גם הוא נובע מאי אספקת דם לתאי מוח, אולם כתוצאה מדימום ולא מחסימה. פריצה של אחד מכלי הדם תגרום לו לזרום אל חלל הגולגולת וליצור לחץ על כלי דם אחרים, שכתוצאה מכך יחסמו. תופעת הדימום התוך מוחי נקראת IICP, ראשי תיבות של לחץ תוך גולגולתי מוגבר. קשה מאוד לעצור דימום מוחי ולכן שבץ המורגי הוא קטלני הרבה יותר משבץ איסכמי.

מיני שבץ – התראה מוקדמת

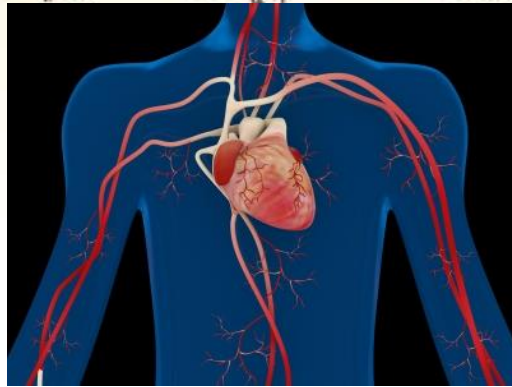
לעיתים יכול להיווצר מצב שנקרא TIA ובו תחול חסימה זמנית של כלי דם במוח. מקרה כזה יכול ליצור סימפטומים מוחלשים של שבץ רגיל ובדרך כלל הם נפתרים ללא פגיעה קבועה. אולם אסור לזלזל במיני שבץ ויש להתייחס אליו במלוא החומרה. כפי שקורה לפני רעידות אדמה גדולות, כאשר לעיתים יש רעשים קטנים המזהירים על העתיד לבוא, כך גם בשבץ. המיני שבץ הוא למעשה סימן אזהרה שכך בדרך כלל הוא מגיע לפני שבץ איסכמי גדול ומסוכן. במקרה של TIA יש לפנות לטיפול מניעתי נגד שבץ.

מהם הגורמים לשבץ?

אולי הסיבה העיקרית לשבץ (איסכמי) היא קריש דם החוסם כלי דם קטנים במוח. זה יכול להתרחש בשני אופנים: האפשרות הראשונה היא קריש דם שנוצר בכלי דם גדולים במקום אחר בגוף, השתחרר וזרם עד שהגיע לכלי הדם הקטנים יותר של המוח ונתקע שם. הגורמים העיקריים להיווצרות קרישי דם מהסוג הזה הם התכווצות עורקים וטרשת עורקים, מצב בו כולסטרול וחומרים אחרים מצבטרים בדפנות הפנימיות של כלי דם גדולים ויוצרים תנאים נוחים להיווצרות קרישי דם.

האפשרות השנייה היא היווצרות של קריש דם מקומי במוח וחסימה של כלי הדם בו הוא נוצר. מחלה נפוצה שיכולה לגרום לחסימה מקומית היא יתר לחץ דם.

בנוסף לכך, כל דימום מוחי יכול לגרום לשבץ המורגי, אם זה כתוצאה מכלי דם חלשים שמתחילים לדמם מאליהם, או טראומה חוץ גופית הפוגעת בגולגולת.

גורמים בעלי סיכון ללקות בשבץ

גורמים כרוניים

כאמור, כולסטרול גבוה ויתר לחץ דם הם גורמי סיכון ראשונים במעלה, אך גם סוכרת והשמנת יתר. הקפדה על טיפול בבעיות אלה יכולה לסייע במניעת היווצרות התנאים לשבץ.

אורח חיים

עישון, מחסור בפעילות גופנית וצריכת אלכוהול מרובה, גם הם יכולים להעלות את הסיכון ללקות בשבץ. הפסקת עישון, פעילות ספורטיבית וצריכה מדודה של אלכוהול (2 משקאות ליום אצל גברים ומשקה אחד ליום אצל נשים), יעזרו להפחית את הסיכון לשבץ.

תזונה

תפריט עתיר שומן גורם להצטברות שומנים בדם וכתוצאה מכך היווצרות קרישי דם. מזון עתיר במלח יכול להעלות את לחץ הדם. תפריט עשיר בירקות, דגן מלא ודגים במקום בשר אדום, יכול להפחית את הסיכון לשבץ.

גורמי סיכון שאינם בשליטה – למרבה הצער נסיבות שאינן בשליטתנו, המעלות הסיכון לשבץ. היסטוריה משפחתית, מין (זכרים בסיכון יותר מנשים) ומוצא (נמצא שאצל אפריקאים ואינדיאנים יש סיכון מוגבר) יכולים לנבא סיכון גבוה לשבץ. יש לציין שאצל נשים מקרי שבץ הם פחות תדירים אך יותר קטלניים.

טיפול בשבץ

הטיפול משתנה על פי סוג השבץ. במקרה של שבץ איסכמי הנובע מחסימה, הטיפול ינסה למוסס את קריש הדם או לעקוף את החסימה. במקרה של שבץ המורגי הנובע מדימום, באופן טבעי הטיפול ייתמקד בניסיון לעצור את הדימום, לשלוט ברמות לחץ הדם ולהפחית את הלחץ התוך גולגולתי. שבץ המורגי הוא קשה יותר לטיפול.

מהות הפגיעה ואופן הטיפול והשיקום

פגיעה מוחית לטווח הרחוק תחול בדרך כלל במקרה של שבץ קשה שלא טופל בזמן ופגע בחלק מאוד חיוני של המוח. כך למשל, אם התרחשה חסימה מלאה של כלי דם המוביל לחלק המוטורי בקליפת המוח והיא לא טופלה בזמן, התוצאה עלולה להיות שיתוק קבוע ופגיעה מוטורית חמורה. עם זאת, ניתן לצמצם גם את השפעותיה של פגיעה קבועה. אנשים רבים שעוברים שיקום יכולים להשיב לעצמם חלק מהיכולות שאבדו.

דיבור

רבים ממקרי השבץ פוגעים בכושר הדיבור, אולם טיפול אצל קלינאי תקשורת יכול לסייע להשיב לפחות חלק מיכול הדיבור. גם במקרים קשים יש תקווה, שכן כיום קיימות שיטות המאפשרות לאנשים לפתח כישורי הסתגלות לתקשר עם אנשים על ידי פיצוי, גם במקרה של פגיעה תמידית בכושר הדיבור.

פיזיותרפיה

נועדה לעזור לאנשים שכושר התנועה שלהם נפגע. השיקום מסייע לאנשים להישב את יכולת ההליכה, האיזון והמוטוריקה הגסה. ריפו בעיסוק יסייע להשיב את כישורי המוטוריקה העדינה.

טיפול פסיכולוגי

המעבר החד מחיים רגילים למצב מלא אתגרים וקושי, עשוי לגרום לקושי מנטלי רב. שיחות עם פסיכולוג או יועץ וכן תמיכה של משפחה וחברים, הינן קריטיות להצלחת השיקום.

כיצד למנוע שבץ?

הטיפול המניעתי יכול להתמקד אך ורק בגורמים שנמצאים בשליטתנו. כאמור, שליטה בתזונה ואורח חיים בריא הם הדרך היעילה ביותר למנוע את מקרי השבץ הנפוצים. הימנעו ככל הניתן מצריכת מזון עתיר בשומן וכולסטרול, צמצמו את צריכת המלח והאלכוהול, ונסו להפסיק לעשן. במקום זה, אמצו סגנון חיים בריא יותר הכולל אכילת ירקות ופירות, העדפת מוצרי קמח מלא ופעילות גופנית.

טיפול תרופתי יגיע בהמלצת רופא לאחר שאובחן סיכון גבוה לשבץ. התרופות יתמקדו בהורדת לחץ דם והורדת סיכון להיווצרות קרישי דם.

למרות שניתוח נראה כאופציה לאחרי שבץ, הוא יכול לסייע גם במניעה. ישנו הליך רפואי שנועד להסיר הצטברות פלאק (שומן כולסטרול ושאר חומרים המצטברים בדפנות הפנימיים של כלי הדם). אותו פלאק מסייע להיווצרות קרישים והסרתו יכולה למנוע שבץ עתידי. באותה המידה קיים הליך שנועד להרחיב כלי דם בצורה נקודתית באזור בו יש הצטברות

פלאק. במהלך הניתוח מוחדר לכלי הדם מעין בלון שמנופח ודוף את הפלאק לצדדים. הבלון מקובע באמצעות התקן מלאכותי ומסייע לשמור מפני הצטברות עתידית.

החיים אחרי שבץ

כשני שליש מהלוקים בשבץ מדי שנה, שורדים ונזקקים לרמה זו או אחרת של שיקום. חלק מסוגלים אף להחלים לחלוטין. גם במקרים של פגיעה קבועה ניתן להתסגל לחיים החדשים ולחיות במידה מסויימת של עצמאות. עם זאת, חשוב לציין כי הסיכון לשבץ שני גובר לאחר האירוע הראשון. לכן, חשוב מאוד לנהל אורח חיים בריא, כיוון ששבץ מגיע בהפתעה ולא מהסוג המפתיע.

אל תקחו סיכון עם האיבר החשוב ביותר בגוף שלכם – נקטו צעדים משמעותיים כדי לצמצם את הסיכון ככל הניתן.

ט"ו בחשוון חג הסוכות של ירבעם בן נבט

לאחר סיום מלכותו של שלמה המלך התפלגה מלכות ישראל לממלכת ישראל בראשות ירבעם בן נבט וממלכת יהודה בראשות רחבעם בן שלמה וירושלים נשארה בתחום שיפוטה של ממלכת יהודה כבירת ממלכת יהודה. לעומתה ממלכת ישראל שהיתה הגדולה קבעה את מקום בירתה בשומרון. היות וירבעם בן נבט, מלך ישראל הבין את חשיבותו של בית המקדש וחשיבותה של ירושלים הוא מנע מהמוני העם להגיע לירושלים היות וחשש שלאחר שיגיעו לירושלים הם ימרדו בו. וכך כתוב (ספר מלכים א': פרק י"ב פסוק כ"ו) "וַיֹּאמֶר יִרְבֵּעַם, בְּלִבּוֹ: עֲתָה תָשׁוּב הַמַּמְלָכָה, לְבֵית דָּוִד. אִם יַעֲלֶה הָעָם הַזֶּה, לַעֲשׂוֹת זְבָחִים בְּבֵית ה' בִּירוּשָׁלַם, וְיָשֵׁב לֵב הָעָם הַזֶּה אֶל אֲדֹנֵיהֶם, אֶל רְחֲבֵעַם מֶלֶךְ יְהוּדָה; וַהֲרַגְנִי, וְיָשְׁבוּ אֶל רְחֲבֵעַם מֶלֶךְ יְהוּדָה" חשש זה היה כה רב עד שהחליט לתת מענה אלטרנטיבי לצורך דתי-פולחני זה, וכך מסופר בהמשך הפרק "וַיַּעַשׂ, שְׁנֵי עֲגָלֵי זָהָב; וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם, רַב לָכֶם מַעֲלוֹת יְרוּשָׁלַם תַּעֲבֹד אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר הָעֵלּוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם". בנוסף, ירבעם אף "המציא" חג חדש, הוא החליט שחג הסוכות בו ישנה נוכחות רבה של עם ישראל בירושלים לא יהיה בט"ו בתשרי, אלא בט"ו בחשוון והמיקום יהיה בבית אל. "וַיַּעַשׂ יִרְבֵּעַם חָג בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי בַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ כַּחַג אֲשֶׁר בִּיהוּדָה"

ט"ו חשוון תרצ"ט 9-11-1938 "ליל הבדולח"

"ליל הבדולח" היה אחד מהפוגרומים הידועים ביותר שארעו ליהודים. הפוגרום הוגדר כתגובה "ספונטנית" של הגרמנים כנגד היהודים בעקבות רציחתו של עובד גרמני בשגרירות גרמניה בפאריס. התנקשות זאת בוצעה על ידי צעיר יהודי בשם הרשל גרינשפאן כתגובה על גירוש משפחתו (ביחד עם עוד 17,000 יהודים נוספים) מגרמניה. לאחר ההתנקשות עודד השלטון הנאצי את המוני העם הגרמני לבצע פרעות ביהודים. חלונות של חנויות יהודים נופצו (מה שהביא לשמו של הפוגרום, בדולח-זכוכית) והסחורה נשדדה. מאות בתי כנסת הועלו באש, בתים רבים של יהודים נשרפו גם הם ויהודים רבים הוכו. בנוסף עצרו אנשי הס.ס מעל ל-30,000 יהודים אשר נשלחו למחנות ריכוז.

על פי דיווחים רשמיים של הגרמנים נשרפו או נהרסו כ-800 חנויות, כ-200 בתים, קרוב ל-1000 בתי כנסת וכ-100 יהודים נרצחו. בפועל המספרים היו רבים מאלו. ליל הבדולח הצליח לזעזע את היהודים אשר האמינו עד לתאריך זה שהאיום הנאצי עליהם יעלם.

בעקבות ליל הבדולח הצליחו יהודים מעטים לעזוב את גרמניה אלה שנשארו באירופה הושמדו בכבשני הנאצים ואותם יהודים אשר היגרו לארצות אחרות ניצלו.

ט"ז חשון תש"י 8/11/1949 תחילת מבצע "מרבד הקסמים" לעליית יהודי תימן
לאחר הקמת המדינה החליט ראש הממשלה בן גוריון על קיבוץ כל גלויות היהודים לארץ ישראל. באותה תקופה חיו בתימן כ-50,000 יהודים. לפני הקמת המדינה היו עליות קטנות של יהודים מתימן. מבין ראשוני העולים לארץ ישראל ניתן למנות את אנשי העדה התימנית שחלקם עלו בשנת 1882 בעליה שנקראה "אעלה בתמר" (בתמר=תרמ"ב =1882) עליה שהיתה גדולה בהרבה מעליית הבילויים שהיתה גם באותה שנה אך משום מה הוצנעה (מלשון העיר צנעה☺) בספרי הלימוד שבהם היה משקל רב יותר לעליית הבילויים. כמו כן עליית התימנים למושבה כנרת (סיפור עצוב כשלעצמו שבה נדחו התימנים על ידי חלוצי העליה השניה).

למבצע קראו "מרבד הקסמים" יהודי תימן קראו למבצע הצלתם "כנפי נשרים" על פי הפסוק מספר שמות המתאר את יציאת מצרים "וַאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל פְּנֵי נְשָׂרִים" כשבמקום נשרים היו מטוסים אשר במשך כ-400 יום, מידי יום העלו כמעט את כל יהודי תימן לארץ.

בחודש מאי 1949 הסכים שליט תימן ליציאת היהודים מארצו. לצורך כך הוקם מחנה גדול ליד העיר עדן ואליו החלו להגיע יהודים מכל רחבי תימן. את רוב המסע עשו היהודים ברגל או על גבי חמורים כשהם מותקפים על ידי שודדים. בשלב מסוים היתה כמות היהודים שהגיעו למחנה גדולה והיה חשש מפרץ של מחלות ומגיפות ובנוסף היה חשש שהמשטר בתימן ישנה דעתו ולכן הוחלט על ריכוז מאמץ והקמת "רכבת אווירית" לארץ לימים "מבצע מרבד הקסמים". קליטתם של התימנים היתה די קשה החל מכך שבן גוריון הורה להם לגזור את פיאותיהם ולחנכם בקיבוצים בניגוד למסורת שלהם וכלה בסיפורים העלומים של חטיפתם של ילדים תימניים ומסירתם למשפחות אשכנזיות מבוססות. "פרשת ילדי תימן" שעד היום רב הנסתר על הגלוי.

ט"ז חשון תרכ"א 1860-10-30 הוקמה שכונת "משכנות שאננים" בירושלים
שכונת משכנות שאננים נמצאת מול חומת העיר העתיקה מעל בריכת השולטן. בתאריך זה הסתיימה הבניה העיקרית של השכונה והיא אוכלסה. את השכונה יזם השר משה מונטיפיורי אשר מכספי עזבונו של יהודי עשיר מארה"ב בשם יהודה טורא נבנתה השכונה (למרות שמקובל לחשוב שמונטיפיורי השקיע מכספו בהקמת השכונה) המבנה הראשון שהוקם היה מבנה מוארך שכלל 16 דירות של חדר וחצי אשר וכן שני בתי כנסת בשתי

הקצוות של המבנה. ולמה היה צריך לבנות שני בתי כנסת? הסיבה (כמו עד היום) אחד ליהודים אשכנזים ואחר ליהודים ספרדים.

בשטח נחצב בור מים, ועליו הוצבה משאבת מים (מהראשונות שנראו בארץ) לאחר מכן החליט מונטיפיורי לבנות טחנת קמח לטובת התושבים ואולם לאחר שבנו את מבנה הטחנה והרכיבו את הכנפיים התברר שהיה טעות בתכנון והרוח הירושלמית וכן כיוון הכנפיים לא הצליח להזיז את אבני הרחיים הכבדות ישבו היהודים וחשבו והחליטו להחליף את אבני הרחיים באבנים קלות יותר ואולם התברר שאין בכוחן לטחון את גרגירי החיטה כך שלמעט מבנה יפה לא מילאה הטחנה את יעודה העיקרי. בתחילת האיכלוס חזרו מידי לילה היהודים לעיר העתיקה ללינה מפחד השודדים הערבים שבסביבה. ואולם לאחר שהתארגנו לשמירה נשארו התושבים בשכונה גם בלילות. דחיפה נוספת לבניית שכונות נוספות (מה שנקרא לימים "לצאת מהחומה") היה לאחר מגיפה קשה פגעה ביושבי העיר העתיקה ואילו אנשי משכנות שאננים לא נפגעו. שכונות נוספות שנבנו (גם הם בסיוע של מונטיפיורי היו נחלת שבעה, ימין משה, נחלת דוד ועוד. ביום השכונה נחשבת לשכונה אשר ערך הדירות בה יקר מאד ומתגוררים בה יהודים אמידים מחו"ל וכן אמנים. ליד הטחנה נמצא גם מבנה ובו שיחזור הכרכרה הידועה של מונטיפיורי אשר לפני מספר שנים נשרפה.

לא כולם יודעים אבל הכרכרה המקורית לא שימשה בכלל את מונטיפיורי בניגוד לשיר הידוע מהסרט "אני ירושלמי" אשר מתאר את פועלו המבורך של מונטיפיורי ואת אמצעי התחבורה העיקרי שלו "והוא עלה על הכרכרה ודיו לסוסים אמר...." וכך היה, כשנסעה הכרכרה מיפו לירושלים היא פשוט התפרקה היות והדרכים היו משובשות לימים הרכיבו את הכרכרה והעמידו אותה במבנה שליד טחנת הקמח בשכונה.

י"ז חשון תרע"ח 1917-11-2 "הצהרת בלפור"

שר החוץ הבריטי ארתור ג'יימס בלפור שלח לנשיא ההסתדרות הציונית באותה תקופה, הלורד רוטשילד איגרת אשר באיגרת זו מצהיר השלטון הבריטי על תמיכה בהקמת בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל המערבית והמזרחית (ירדן שבאותה תקופה לא היתה קיימת) וכך נאמר בהצהרת בלפור "ממשלת הוד מלכותו רואה בעין יפה הקמת בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל, ותשתדל במיטב מאמציה להקל על השגת מטרה זו" הצהרה זו היתה בעקבות מאמצים רבים של ד"ר חיים וויצמן אשר דרש מבריטניה אשר במהלך מלחמת העולם הראשונה כבשה את האיזור מידי התורכים מימוש פתרון ליהודים.

חשיבותה של ההצהרה היתה ההישג המדיני הרציני הראשון של התנועה הציונית מיום הקמתה. הצהרה (הבטחה) זו היתה הבסיס להחלטת חבר הנאמנים (תחילתו של ארגון האו"ם) אשר התכנס בשנת 1920 בוועידת סאן-רמו להבטחת כל ארץ ישראל ליהודים

וכן למתן מנדט לתקופה מוקצבת לבריטניה עד להתבססות היהודים בארץ. לימים רוקנו הבריטים הצהרה זו מרוב תוכנה כשפרסמו את "הספרים הלבנים" שצמצמו את שטח ארץ ישראל, הגבילו את העליה, ואף ניסו לסגת מהבטחה של בלפור.

י"ח חשון תרמ"ה 6-11-1884 "ועידת קטוביץ"

עד לתאריך זה פעלו ברחבי רוסיה ומזרח אירופה אגודות של צעירים אשר נקראו בשם הכללי "חובבי ציון". לשם כך כינסו המנהיגים לילנבלום ופינסקר נציגים של האגודות ועידה בעירה קטוביץ שעל גבול רוסיה וגרמניה. מטרת הוועידה היו בניית גוף אחד אשר ירכז את כל פעילויות האגודות, על מנת ליצור חזית אחידה מול השלטונות ויגדיר תוכנית פעולה, לשכנע את השולטן התורכי למכור קרקעות בארץ ישראל, לעזור ליהודים שכבר עלו בארץ (עליית הביילויים 1882) ובנוסף להפיץ בקרב יהדות אירופה את הבשורה של ההתיישבות בארץ על מנת לזכות בתמיכה כספית.

הכינוס הניח את היסוד לתחילתה של פעילות לאומית מאורגנת. רוב המתכנסים בוועידה היו נציגי אגודות "חיבת ציון" מרוסיה, ומיעוטם מארצות מרכז אירופה. דיוני הוועידה התנהלו באווירה חגיגית מתוך תחושה היסטורית של פתיחת תקופה חדשה בחי העם היהודי. בוועידה התקבלו מספר החלטות: הקמת משלחת לתורכיה על מנת להגדיר בצורה חוקית את התיישבות היהודים בארץ ישראל, פעילות להשגת רישיון התארגנות חוקית של אגודות חובבי ציון והקמת ועד אשר ירכז כספים על מנת לסייע למתיישבים בארץ. בנוסף, הוחלט על שליחת משלחת לארץ ישראל לבחינת ההישגים והקשיים של המתיישבים הראשונים שכבר עלו לארץ ישראל. הניסיון לבצע את החלטות הוועידה נתקל בקשיים מצד השלטון העות'מאני שלא התיר רכישת קרקעות והתיישבות בארץ, וגם בשל קשיים כספיים.

חשיבותה של הוועידה היתה בכך שזאת היתה הפעם הראשונה בה התארגנו נציגים של מספר אגודות והיא בעצם היתה המודל של הרצל כשכינס את הקונגרס הציוני הראשון בבאזל. הוקמה התשתית האירגונית להפצת הרעיונות הציוניים ונוסד העיתון "המליץ" והחשוב מכל החלה ההכרה בכל שהפתרון לעם היהודי הוא בארץ ישראל. ועידה קטוביץ הוגדרה ככשלוך. הסיבות היו: אי הצלחה לשכנע את השלטון הרוסי להתיר פעילות חופשית של האגודות, אי הצלחה לשכנע את השלטון התורכי למכירת קרקעות ליהודים בארץ ישראל, אי הצלחה בגיוס כספים למימון התנועה, והסיבה העיקרית לכישלוך הוועידה היה חוסר שיתוף הפעולה בין האגודות השונות, חילוקי הדעות בין הדתיים לחילוניים (מוכר!!!) יחד עם זאת ועידת קטוביץ החלה בהטמעת הרעיון אצל היהודים ואצל אומות העולם שמקומו של העם היהודי הוא בארץ ישראל

כ"א חשון תש"ה 7.11.1944 הצנחנית חנה סנש הוצאה להורג על ידי

הגרמנים

חנה סנש נולדה בהונגריה במשפחה אמידה וכשהיתה בת 17 החליטה לעזוב הכל ולעלות לארץ ישראל היות והבריטים ששלטו בארץ באותה תקופה הערימו קשיים הצליחה חנה סנש להשיג אישור ללימודים בבית הספר החקלאי בנהלל וכך קיבלה "סרטיפיקאט" (אישור) להכנס לארץ (כיום לא מעט ישראלים מנצלים שיטה זו לצערינו בכיוון ההפוך, מארץ ישראל לארצות אחרות) בנהלל למדה עד שנת 1941 ואז הצטרפה לקבוצת צעירים אשר הקימו את הקיבוץ שדות ים הנמצא ליד קיסריה. בתקופה זו, בזמן מלחמת העולם השנייה בה הנאצים השמידו בשיטתיות את היהודים באירופה החליטה חנה סנש להתנדב לאירגונים אשר פעלו להצלת היהודים. בשנת 1943 עברה חנה סדרת מבחנים ובדיקות והתקבלה לקבוצת צנחנים אשר במסגרת הצבא הבריטי תפקידם היה לצנוח אל מעבר לקווי האויב הגרמני ולחבור לפרטיזנים (לוחמי מחתרת) על מנת לעזור להם במלחמתם בגרמנים ולחבל במסילות הרכבת כדי למנוע בין השאר את העברת היהודים למשרפות של מחנה המוות באושוויץ.

בחודש מרץ 1944 צנחו חנה ומספר לוחמים נוספים בקרבת הגבול ההונגרי שם היו אמורים לקבל תעודות זהות הונגריות מזויפות ולחבור לכוחות הלוחמים בגרמנים. למרות שלא קיבלו תעודות אלו החליטה חנה להמשיך במשימה ולהגיע להונגריה. לאחר שחצתה את הגבול נתפסה על ידי חיילים הונגרים שפעלו בשיתוף עם הגרמנים. היות ונתפסה כשמכשיר קשר ברשותה הוכנסה לכלא הוחלט להעמידה לדין באשמת ריגול ובבגידה במולדת ההונגרית. בבית הכלא עברה חנה סנש עינויים קשים על מנת להסגיר את חבריה ואולם לא נשברה גם לאחר שאיימו להוציא להורג את אמא שלה. בתאריך זה כשהיא בת 23 הוצאה חנה סנש להורג. חנה סנש ידועה גם כמחברת שירים אשר הידוע בהם הינו השיר "הליכה לקסריה" – "אלי, אלי, שלא יגמר לעולם החול והים רשרוש של המים ברק השמים תפילת האדם" וכן השיר "אשרי הגפרור שהצית לבבות" אשר נכתב בהונגריה.

כ"א חשון תשנ"ה 26.10.1994 טקס חתימת הסכם השלום עם ירדן

לאחר שסוכמו בווינגטון עיקרי ההסכם בין ירדן לישראל התקיים טקס חתימת הסכם השלום עם ירדן באיזור הערבה בטקס נכחו ראש הממשלה יצחק רבין ז"ל, המלך חוסיין, הנשיא האמריקאי ביל קלינטון ואורחים רבים נוספים. עקרונות ההסכם מדברים על הכרה של המדינות כל אחד בריבונותה של השנייה, הסכמה על תוואי הגבול, הסכם להעברת כמויות של מים לירדן וכן הכרזה על שיתוף פעולה כלכלי בין המדינות.

כ"א חשון תשי"ג 9.10.1952 נפטר ד"ר חיים ויצמן נשיאה הראשון של

מדינת ישראל

חיים ויצמן נולד בעיירה שליד פינסק ברוסיה הלבנה, למשפחה בת 17 נפשות. בצעירותו למד ב"חדר ובגיל 11 (!!!) החל ללמוד בגימנסיה ולאחר מכן החל ללמוד כימיה באוניברסיטאות שבשווייץ ובגרמניה. את התואר ד"ר לכימיה קיבל בשנת 1901. ויצמן היה תומך נלהב של התנועה הציונית ובקונגרס הששי התנגד לתוכנית אוגנדה של הרצל ד"ר חיים ויצמן המדען היה שותף לתגליות, ועל שמו רשומות המצאות רבות (121 פטנטים). תגליתו בתהליך הפקת האצטון – חומר ממיס הדרוש לייצור חומרי נפץ – סייעה למאמץ המלחמתי של בריטניה במלחמת העולם הראשונה וקירבה אותה למדינאים האנגליים, ביניהם לוי ג'ורג' ווינסטון צ'רצ'יל. במקביל עסק בפעילות דיפלומטית ענפה שמטרתה היתה להביא לידי מודעות את הצורך בהקמת מדינה יהודית. ואכן מאמציו נשאו פרי ובי"ז בחשוון תרע"ח (1917-11-2) הוכרזה הצהרת בלפור (ראה לעיל) בדבר הקמת בית לאומי ליהודים בארץ ישראל.

ויצמן היה מהדוחפים להקמת אוניברסיטה עברית בארץ ישראל בירושלים ואף השתתף בכנס חנוכת האוניברסיטה בהר הצופים בשנת 1925. ויצמן יצר קשרי ידידות עם האמיר פייסל ויחד עימו גיבש הסכם להקמת שתי מדינות, מדינה עברית ממערב לירדן ומדינה ערבית ממזרח לירדן, תוכנית שכמו רבות אחרות נתקלה בסירוב מצד הערבים. משנת 1920 ועד לשנת 1946 (למעט בשנים 1935-1931) עמד בראש ההסתדרות הציונית העולמית. וייצג את האנטרסים של ההסתדרות הציונים מול ממשלת בריטניה. תמיכתו בשיתוף פעולה מלא עם ממשלת בריטניה היתה הגורם העיקרי לתבוסתו בקונגרס הציוני ב-1931. ויצמן דגל במדיניות מתונה כלפי הערבים עד 1937 תמך בתוכנית לשיתוף פעולה מדיני בין יהודים וערבים בארץ-ישראל בלי להתחשב ביחס המספרי ביניהם. מ-1937 תמך ברעיון החלוקה ובהקמת שתי מדינות נפרדות ליהודים וערבים. לאחר מלחמת העולם השנייה, כשהממשלה הבריטית נסוגה מהבטחותיה, בא הקץ למעמדו של ויצמן כמנהיג התנועה הציונית ובקונגרס הציוני ה-22, שנערך ב1946 לא נבחר ויצמן לנשיא ההסתדרות הציונית.

למרות שויצמן לא מילא יותר תפקיד רשמי בתנועה הציונית, הוא המשיך להיות חברה הראשי. לויצמן היו שני הישגים מדיניים משמעותיים: הכללת הנגב בתחומי המדינה היהודית והכרתה של ארה"ב במדינת ישראל. במאי 1948 נבחר לכהן כנשיאה הראשון של מדינת ישראל בשנת תשי"ג נפטר לאחר מחלה ממושכת ונטמן, על פי בקשתו, בגן ביתו שברחובות. על שמו מכון ויצמן למדע שברחובות מהחשובים שבמכוני המחקר וכן בתי ספר ורחובות רבים בערי ישראל.

המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה

מס'	המקור	מאת
1	שלום לעם – תורה ויהדות	דוד קליינר, יוסף רוניק, איתמר מאיר, אבי בן אבנר, אריה תומר
2	פרשת השבוע לשוטרי ישראל	דודו אלהרר, הרב אליהו מוגרבני, מני ישי, יוסי לוי
3	שבת שלום מקובי ביטר	קובי ביטר
4	בית מורשה	הרב יהודה ברנדס הרבנית מיכל טיקוצ'ינסקי
5	ניר אביעד	ניר אביעד
6	פרסומא – נקודה טובה	ר' משה רוט
7	הרב שמעון בוחניק שליט"א	הרב שמעון בוחניק
8	חמישה חומשי תורה ומפרשי המקרא	רש"י, ראב"ע, רד"ק, רס"ג, רמב"ן, חזקוני, ספורנו, רשב"ם
9	מסכת אבות	
10	אתרי יהדות באינטרנט	

תודה לכל בעלי המקורות שבזכותם יכולתי לערוך ולהפיץ פנינים אלו מהפרשה להגדיל תורה ולהאדירה .

בברכת שבת שלום ומבורך
שמעון תורג'מן

סדרת פרסומי "גמ"ח תורג'מן"

בנושא מעגל השנה ומעגל החיים של האדם היהודי:

1. פנינים לשבת גליון שבועי בפרשת השבוע וחגים בדוא"ל למנויים.
2. ברית מילה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים בנושא הברית ו"ברית יצחק" כולל קריאת התיקון מחולק ל 10 קוראים.
3. פדיון בן חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא הפדיון.
4. זבד הבת חוברת אישית מזכרת לתינוקת ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא זבד הבת.
5. חלאקה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה מנהגים, תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא ה"חלאקה".
6. בר מצווה חוברת אישית מזכרת לבר המצווה ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בר מצווה".
7. בת מצווה חוברת אישית מזכרת לבת המצווה ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בת מצווה".
8. נישואין חוברת אישית ובה הדרכה לבני הזוג ובה תפילות וברכות, תוכנית לוגיסטית לאירגון החתונה כולל לוי"ז מפורט כולל הנחיות לרישום ברבנות, טיפים לבחירת האולם, הקייטרינג, התזמורת הצלם ויתר בעלי המקצוע וכן תוכנית להכנת תקציב לאירוע וניהול ההזמנות והמזמנים, מתנות ועוד. וכן טיפים שונים לניהול האירוע.
9. חנוכת בית חוברת אישית מזכרת למשפחה ובה מנהגים, הלימוד מחולק, ל-10 קוראים תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט טקס "חנוכת הבית".
10. אזכרות: חוברת תפילה וזכרון לעילוי נשמת המנוח/ה כולל פרקי תהלים ומשניות המותאמים לשם הנפטר/ת וכן דברי זכרון, קווים לדמותו/ה ותמונתו/ה של המנוח/ה.

רחוב הגפן 22, ת"ד 1601, חשמונאים 73127

טלפון: 08-9761519, פקס: 08-9761010

ני"ד: 050-5333949

דוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

